

Avaluació de l'impacte social de la Llei 5/2008 del dret de les dones a eradicar la violència masclista

Bellaterra, febrer de 2012

Revisions incorporades a juny de 2012

Grup de Recerca
Institut de Govern i Polítiques Públiques

Coordinació
Eva Alfama

Direcció
Joan Subirats

Equip d'investigació:
Claudia Malpica

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

IGOP
Institut de
Govern i
Polítiques
Públiques

Edifici MRA 1ª planta
Campus UAB
08193 Bellaterra
+34 93 586 88 14

Escola de polítiques socials i urbanes
Urrutia, 17
08042 Barcelona
+34 93 407 62 03

<http://igop.uab.cat>
igop@uab.cat

SUMARI

Presentació	8
Orientació dels indicadors d'impacte social	8
Consideracions prèvies: límits i possibilitats de l'avaluació de l'impacte	9
Metodologia de l'avaluació	13
Estructura i continguts de l'informe	16
1. Fi de la violència masclista	18
1.1 Reducció i eradicació de la VM	19
1.1.1 Percentatge de dones que han patit VM a Catalunya l'any 2009	19
1.1.1/ B Percentatge de dones que han patit VM a Catalunya al llarg de la seva vida	23
1.1.1/ C Percentatge de dones d'entre 14 i 18 anys que han patit VM en l'àmbit de la parella a Catalunya	29
1.1.2 Comparativa de la incidència de la VM entre CCAA	30
1.1.3 Taxa de mortalitat a causa de VM a Catalunya	33
1.1.3/B Taxa de mortalitat a causa de VM en la parella a Catalunya (2000-2009)	36
1.1.3/C Taxa de mortalitat a causa de VM en la parella a les diferents CCAA	37
1.1.4 Grau de repetició de relacions violentes (Enquesta)	41
1.2 Detecció de la Violència Masclista	44
1.2.1 Detecció de la VM a l'àmbit comunitari: Mutilació Genital Femenina (MGF)	44
1.2.2 Detecció de la VM a l'àmbit comunitari: Matrimonis Forçats (MF)	49
1.2.3 Detecció de la VM a l'àmbit comunitari: Tràfic per a l'explotació sexual	53
2. Millora de les condicions de vida de les dones en situació de VM i llurs fills/es	57
2.1 Dret a la protecció efectiva	57
2.1.1 Trencament de condemnes	57
2.1.1/ B Incompliment de mesures de protecció	59
2.1.1/ C Delictes ingressats de trencament de penes i mesures de protecció	61
2.1.2 Percepció d'inseguretat de les dones que pateixen VM	63
2.1.2/ B Percepció d'inseguretat de les dones que pateixen VM: Sol·licituds de mesures de protecció en els processos judicials	64
2.2 Dret a l'atenció i l'assistència sanitària específica	66
2.2.1 Dones en situació de VM ateses en l'àmbit sanitari	66
2.3 Dret a l'atenció i l'assistència	69
2.3.1 Ajuda garantida en cas de necessitat	69
2.3.1/ B Ajuda garantida en cas de necessitat: Cobertura dels serveis	70

2.3.2 Correlació entre persones professionals formades en VM i satisfacció de les dones: professionals formats en VM	74
2.3.3 Ús dels serveis d'informació en relació a l'evolució de la incidència de la VM a Catalunya	81
2.4 Dret a la recuperació i la reparació	85
2.4.1 Dret a l'accés a l'habitatge: Ajudes a l'accés a l'habitatge de les dones en situació de VM	85
2.4.2 A Dret a l'ocupació i la formació: Diferencial de la taxa d'inactivitat, d'ocupació i d'atur	86
2.4.2/ B Dret a l'ocupació i la formació: Permanència al lloc de treball	89
2.4.2/ C Situacions de precarietat econòmica	90
2.4.3 Dret a les prestacions econòmiques: Accés als recursos socials previstos a la Llei	92
3. Canvis en creences, valors i actituds	95
3.1 Món empresarial	95
3.1.1 Percepció de la VM al món empresarial	95
3.2 Camp educatiu	97
3.2.1 Percepció de l'alumnat en relació als estereotips i a les creences sexistes	98
3.2.2 Percepció del professorat d'educació secundària sobre els estereotips sexistes existents entre l'alumnat	100
3.2.2/ B Professionals de l'educació formats en matèria de VM i de desenvolupament dels drets de les dones	102
3.2.3 Centres educatius que treballen la coeducació	104
3.3 Mitjans de comunicació	106
3.3.1 Representació de les dones als mitjans de comunicació (temps de paraula)	106
3.3.2 Recursos visuals o verbals sensacionalistes, morboses i/o que desprenen dramatisme	108
3.4 Societat en general	111
3.4.1 Percepció de la VM com a problema	111
3.4.2 Identificació de la VM	112
3.4.2/ B Identificació de la VM en els i les adolescents	116
4. Conclusions i recomanacions	118
4.1 Sobre la visibilització de la violència masclista	118
4.2 Sobre les respostes públiques a la violència masclista	120
4.3 Sobre els canvis en les percepcions, creences i actituds	122
4.4 Reflexions generals	123
5. Bibliografia consultada	125

ÍNDEX TAULES

Taula. Fonts de dades per a la construcció dels indicadors d'impacte	13
Taula. Llistat dels indicadors no calculables	15
Taula. Nombre de dones que han patit diferents situacions de violència extrema l'any 2009	22
Taula. Percentatge i nombre de dones que han patit diferents situacions de VM extrema al llarg de la vida	26
Taula. Violència contra les dones en funció de l'agressor/a. Espanya, 2006.	32
Taula. Percentatge de dones maltractades durant el darrer any. Macroenquestes de 1999, 2002 i 2006.	32
Taula. Dones mortes per VM i taxa de mortalitat: nombre total, mitjana i balanç	34
Taula. Taxa de mortalitat anual per VM i creixement interanual	35
Taula. Relació entre les dones que han patit VM en la parella actual i en l'exparella	42
Taula. Mutilació genital femenina: Casos i menors d'edat ateses per any i creixement interanual	46
Taula. Mutilació genital femenina: Casos i menors d'edat ateses	47
Taula. Mutilació genital femenina: Casos (C) i menors d'edat (M) ateses i nombre de taules territorials de coordinació creades, per regions policials	48
Taula. Matrimonis forçats (Casos, nenes/ adolescents i dones ateses) 2009-2011	51
Taula. Actuacions contra grups criminals de tràfic a Catalunya: víctimes de tràfic per a l'explotació sexual, per any de finalització.	55
Taula. Trencament de condemnes i fets principals per àmbits	58
Taula. Incompliment de mesures de protecció segons tipus	60
Taula. Incompliment de mesures de protecció a Catalunya i l'Estat espanyol i creixement interanual	61
Taula. Evolució dels delictes ingressats de trencament de penes i de mesures de protecció	62
Taula. Percepció d'inseguretat en les dones que han patit VM	63
Taula. Ràtio d'ordres de protecció sol·licitades per denúncies de violència de gènere	64
Taula. Cobertura estimada en relació a la mitjana del període i a 2009	70
Taula. Cobertura en relació als àmbits i tipus de VM. 2009	71
Taula. Dones ateses en relació a la VM en els diferents serveis.	72
Taula. Fills i filles de dones en situació de VM atesos pels diferents serveis presencials de la Xarxa especialitzada d'Atenció i Recuperació	72
Taula. Formació de professionals de la salut en la prevenció de la VM	76
Taula. Percentatge de professionals de la salut formats en VM en relació al total de professionals de la xarxa pública de l'any 2009.	77
Taula. Assistents a formació en l'àmbit jurídic	78
Taula. Professionals assistents als cursos de formació en matèria de VM	79
Taula. Professionals formats/es en matèria de VM en el Cos de la Policia de la Generalitat– Mossos d'Esquadra	80
Taula. Trucades a la Línia d'atenció a les dones en situacions de violències, per àmbits de la VM.	82
Taula. Dones ateses en situació de VM del total de dones ateses als SIADs, per demarcació territorial. 2010 i gener - octubre 2011	83
Taula. Ajuts a l'accés a l'habitatge	86
Taula. Taxes de relació amb l'activitat. Comparativa entre dades de l'Enquesta de Població Activa i EVMC per a les dones en edat activa* (17-64 anys) que han patit VM. Any 2009.	87
Taula. Situació laboral durant l'any 2009 de les dones en edat activa* (17-64 anys) en funció de si han patit o no VM aquest mateix any.	88
Taula. Percentatge i nombre estimat de dones de baixa laboral i que han deixat la feina a causa de VM. 2009	90
Taula. Valoració de la situació econòmica en funció de si s'ha patit o no VM l'any 2009	91
Taula. Percentatge i nombre estimat de dones que han patit VM i que consideren que la seva situació econòmica l'any 2009 ha empitjorat a causa de la VM.	91
Taula. Expedients RMI amb problemàtica de violència de gènere	93
Taula. Comparativa entre els opinions de l'alumnat sobre estereotips sexistes (bastant i molt d'acord) i les estimacions que en fa el professorat	101
Taula. Activitats formatives en matèria de coeducació	103
Taula. Percentatge de centres educatius que treballen la coeducació en el marc del projecte de convivència	105
Taula. Centres educatius que treballen la coeducació en el marc del Projecte de convivència. 2009 – març de 2012	105

Taula: Mitjana de temps de paraula de les dones en teleinformatius, en funció del paper polític.....	107
Taula: Temps de paraula de les dones i temps de notícia per sexe	108
Taula: Ús de recursos visuals d'espectacularització	110
Taula: Ús de recursos d'espectacularització en el lèxic.....	110
Percentatges de notícies en que apareixen diferents tipus d'elements espectacularitzadors. 2010.....	110
Taula: Mitjana d'identificació de comportaments com a VM, en una escala de 0 a 10	114

ÍNDEX GRÀFICS

Gràfic. Percentatge de noies que han patit diferents situacions de violència masclista en la parella	30
Gràfic: Taxa de dones mortes per violència masclista en l'àmbit de la parella i de la família (per milió de dones de 15 anys i més)	35
Gràfic: Taxa de dones mortes per violència masclista en l'àmbit de la parella a Catalunya i a l'Estat espanyol (per milió de dones de 15 anys i més)	36
Gràfic: Taxa de dones mortes per violència masclista en l'àmbit de la parella a Catalunya i a l'Estat espanyol (per milió de dones de 15 anys i més)	37
Gràfic: Mitjana i desviació mitjana de la taxa de dones mortes per violència masclista en l'àmbit de la parella a les diferents CCAA i a l'Estat espanyol (per milió de dones de 15 anys i més).....	38
Gràfic. Mutilació genital femenina: Casos i menors d'edat ateses	45
Gràfic. Mutilació genital femenina: Casos ateses i nombre de taules territorials de coordinació creades, per regions policials*	47
Gràfic. Matrimonis forçats (Casos, nenes/ adolescents i dones ateses) 2009-2011	50
Gràfic. Distribució del total de nenes/ adolescents i dones ateses per matrimonis forçats en el període 2009-2011 i de la població, de les dones que han patit VM l'any 2009 i de la població catalana segons regions policials	52
Gràfic. Nombre de víctimes identificades en el marc del Pla Operatiu Específic de Tràfic d'Éssers Humans de Mossos d'Esquadra, per nacionalitat	55
Gràfic. Trencaments de condemna per àmbit.....	58
Gràfic. Fets principals per àmbits.....	59
Gràfic. Incompliment de mesures de protecció segons tipus. Catalunya	60
Gràfic. Incompliment de mesures de protecció a Catalunya i l'Estat espanyol	61
Gràfic. Delictes ingressats de trencament de penes i de mesures de protecció	62
Gràfic. Ràtio d'ordres de protecció sol·licitades per denúncies de violència de gènere	65
Gràfic. Detecció de la violència masclista en l'àmbit sanitari. Regió Sanitària de Barcelona, 2010.....	68
Gràfic. Nombre de casos detectats de violència masclista a la Regió sanitària de Barcelona, per trams d'edat. Any 2010	68
Gràfic. Formació de professionals de la salut en la prevenció de la VM	76
Gràfic. Formació de professionals de la salut en la prevenció de la VM (en general).....	77
Gràfic. Professionals dels serveis de la xarxa d'atenció i recuperació integral formats en VM pel Departament de BSF	79
Gràfic. Trucades a la Línia d'atenció a les dones en situacions de violències, per demarcacions territorials.	82
Gràfic. Trucades a la Línia d'atenció a les dones en situacions de violències, per àmbits de la violència masclista.	83
Gràfic. Distribució percentual de les dones ateses per VM als SIADs en funció de les demarcacions territorials, i distribució de la població a 31 de desembre de 2010	84
Gràfic. Grau amb què les exparelles de les dones en situació de VM l'any 2009 amb fills/es a càrrec paguen les pensions corresponents.	92
Gràfic. Nombre d'expedients RMI amb problemàtica violència de gènere.....	94
Gràfic. Opinions sobre la freqüència amb què es percep que dona la discriminació de les dones a la feina, per sexe.	96
Gràfic. Opinions sobre la freqüència* amb què es dona l'assetjament sexual a l'àmbit laboral, per sexe.	97
Gràfic. Percentatge d'alumnat que estan bastant o molt d'acord en relació a estereotips i creences sexistes, per sexe.....	98

Gràfic. Percentatge d'alumnat que estan bastant o molt d'acord en relació a estereotips i creences sexistes, per sexe (2)	99
Gràfic. Percepció del professorat d'educació secundària sobre els estereotips sexistes entre l'alumnat	100
Gràfic. Percepció de la violència masclista com a problema	112
Gràfic. Distribució de la identificació de comportaments com a VM, per sexe	113
Gràfic. Evolució de la identificació de comportaments com a VM en les dones	114
Gràfic. Evolució de la identificació de comportaments com a VM en els homes	115
Gràfic. Evolució de la distància entre dones i homes en la identificació de comportaments de VM	115
Gràfic. Percentatge d'alumnat que estan bastant o molt d'acord en identificar determinades situacions com a VM, per sexe	116

ÍNDEX FIGURES

Fitxa tècnica 1.1.1	22
Fitxa tècnica 1.1.1/ B	27
Fitxa tècnica 1.1.1/ C	30
Fitxa tècnica 1.1.3	41
Fitxa tècnica 1.1.4	44
Fitxa tècnica 1.2.1	49
Fitxa tècnica 1.2.2	53
Fitxa tècnica 1.2.3	56
Fitxa tècnica 2.1.1	59
Fitxa tècnica 2.1.1/ B	61
Fitxa tècnica 2.1.1/ C	63
Fitxa tècnica 2.1.2	64
Fitxa tècnica 2.1.2/ B	65
Fitxa tècnica 2.2.1	68
Fitxa tècnica 2.3.1	70
Fitxa tècnica 2.3.1/B	73
Fitxa tècnica 2.3.2	80
Fitxa tècnica 2.3.3	84
Fitxa tècnica 2.4.1	86
Fitxa tècnica 2.4.2	89
Fitxa tècnica 2.4.2/ B	90
Fitxa tècnica 2.4.2/ C	92
Fitxa tècnica 2.4.2	94
Fitxa tècnica 3.1.1	97
Fitxa tècnica 3.2.1	99
Fitxa tècnica 3.2.2	102
Fitxa tècnica 3.2.2/B	104
Fitxa tècnica 3.2.3	105
Fitxa tècnica 3.3.1 i 3.3.2	111
Fitxa tècnica 3.4.1	112
Fitxa tècnica 3.4.2	115
Fitxa tècnica 3.4.2/B	117

Presentació

La Llei 5/2008 de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista, en la seva Disposició transitòria Primera, estableix que *“en el termini de tres anys des de l'entrada en vigor d'aquesta Llei, el departament competent en matèria de polítiques de dones, per mitjà de l'Institut Català de les Dones, ha d'encarregar una avaluació de l'impacte social de la Llei. En aquesta avaluació han de participar el Consell Nacional de Dones de Catalunya i persones professionals expertes en aquesta matèria.”*

El present informe d'avaluació, doncs, dóna resposta a aquesta demanda. Parteix d'una proposta d'indicadors que es va elaborar al llarg de l'any 2010 per part de Surt, Fundació de dones, a partir de l'encàrrec de l'Institut Català de les Dones, i que va comptar amb la participació del propi ICD, dels diversos departaments de la Generalitat de Catalunya que tenen responsabilitats en el desplegament de la Llei, del Grup de Treball Interdepartamental per una intervenció coordinada contra la Violència Masclista, així com del Consell Nacional de Dones de Catalunya.

Orientació dels indicadors d'impacte social

Com queda palès a la proposta inicial, l'avaluació de l'impacte de la Llei 5/2008 s'ha centrat en valorar el seu **impacte social**, més que en avaluar l'impacte en les institucions i els resultats de les iniciatives que es despleguen per a fer efectiva la Llei. Cal tenir en compte, per tant, que el focus s'ha posat en les transformacions socials que s'han considerat clau per tal d'eradicar la violència masclista (en endavant, VM) i per a afrontar els danys que causa.

Quan parlem de canvi social fem referència a les transformacions de les estructures socials i els patrons culturals que tenen lloc a la societat al llarg del temps. Definir i conceptualitzar el canvi social és una tasca difícil per la complexitat que significa acotar i limitar fenòmens socials, complexos i multidimensionals, mitjançant conceptes que poques vegades permeten expressar la gran diversitat inherent als mateixos fenòmens.

En aquest context, l'anàlisi de l'impacte social és la conceptualització dels canvis socials que es produeixen a diverses dimensions de la realitat social com a conseqüència de l'execució d'un determinat programa o acció política, econòmica, cultural o ambiental. Mesurar l'impacte social d'una acció política concreta com, per exemple, la Llei 5/2008, no és només comptar el nombre de dones que han tingut accés a un servei concret creat per la Llei, sinó veure i analitzar quins són els canvis que s'han produït a les vides d'aquestes dones pel fet d'haver tingut accés a aquest servei. Així, l'impacte social no serà el nombre de persones a les quals ha afectat la mesura, programa o acció, sinó els canvis, les diferències, que es produeixen en el benestar i qualitat de vida d'aquestes persones com a conseqüència d'aquesta mesura.

Seguint amb aquesta lògica, el primer que es va fer va ser identificar quins eren els àmbits principals on la Llei pretenia incidir per a poder identificar els impactes

esperats. A partir de l'anàlisi de la formulació de la Llei, de la bibliografia i documentació existent al respecte i del contrast amb els agents implicats es van definir les diferents dimensions on es pretenia influir.

Així, de l'article primer de la Llei se'n desprenen tres objectius principals, al voltant dels quals s'ha estructurat el sistema d'indicadors:

- Dimensió 1: Detecció, reducció i eradicació de la violència masclista en totes les seves formes i en tots els àmbits en què es dona.
- Dimensió 2: Millora de les condicions de vida de les dones en situació de VM i dels seus fills i filles, per garantir els seus drets d'atenció i assistència específica, de recuperació i reparació.
- Dimensió 3: Canvis en les creences, valors i actituds de la població en general en relació a la igualtat efectiva entre dones i homes i a la VM en particular, per tal d'incidir en les causes profundes de la violència masclista i poder-la prevenir.

Aquestes tres dimensions articulen els diferents articles i objectius de la Llei, concretant-se en diferents subdimensions específiques.

La proposta inicial definia una bateria de 47 indicadors per a avaluar l'impacte de la Llei, 25 dels quals eren en principi calculables i 22 eren "ideals"; és a dir que en aquell moment no era possible calcular però que es consideraven importants per a quantificar l'impacte social de la Llei i per tant s'incorporava una proposta de les accions necessàries per tal de poder arribar a disposar de la informació necessària per a poder calcular l'indicador d'impacte proposat. També es concretaven 32 indicadors complementaris. Finalment en aquesta avaluació s'han pogut calcular 34 indicadors principals i alguns d'altres de complementaris. En la mesura del possible s'han desagregat els indicadors en funció de diverses variables rellevants.

Consideracions prèvies: límits i possibilitats de l'avaluació de l'impacte

Valorar l'impacte que tenen les polítiques públiques és, lògicament, una de principals preguntes que necessiten respondre els i les *policy-makers*. Saber si les iniciatives dissenyades funcionen i són eficaces per a corregir la problemàtica que pretenen afrontar és fonamental per a poder donar continuïtat a les polítiques.

Tanmateix, és també probablement el tipus d'avaluació més complexa i que ha d'afrontar més reptes; en destacarem dos: el primer repte té a veure amb l'establiment de la causalitat, mentre el segon es relaciona amb les condicions de possibilitat per a realitzar una avaluació d'impacte.

Pel que fa a la **causalitat**, cal tenir en compte que l'avaluació d'impacte tracta de determinar la capacitat de les intervencions públiques per a solucionar els problemes socials. Pretén proporcionar elements per saber no només si un problema millora o empitjora sinó també sobre si la intervenció pública hi ha tingut quelcom a veure. Es

pot afirmar (i si és així, en quina mesura) que la causa dels canvis que s'han donat es deu a la intervenció pública? (Blasco i Casado, 2009).

Així doncs, avaluar l'impacte d'una política implica poder aïllar l'efecte d'aquesta en relació a tots els altres factors que poden estar incidint en la problemàtica que es pretén corregir. No n'hi ha prou amb saber què ha passat després de posar en marxa un programa determinat sinó que cal poder relacionar els canvis que s'han produït amb les actuacions públiques al respecte, per garantir que la reacció que es dona no és espúria. Es tracta doncs de poder demostrar en la mesura del possible què és el que ha passat *gràcies a* les intervencions desplegades que no s'hagués produït sense aquestes. La comparativa per tant no és entre la situació prèvia i la del moment de l'avaluació sinó entre la final i la que s'hagués produït en cas de no haver-hi una intervenció pública al respecte.

Bona part de la complexitat de l'avaluació d'impacte recau en poder estimar de forma rigorosa i creïble aquest escenari alternatiu que s'hauria donat en absència del programa; escenari que en la literatura especialitzada s'anomena contrafactual. La comparació entre els impactes que s'observen i els que s'estima que es produeixen en el contrafactual constitueixen la mesura de l'impacte de la política. Hi ha diversos mètodes per a efectuar aquesta estimació de l'impacte. La selecció d'un o altre dependrà tant de les característiques del programa, com de la informació disponible o dels recursos que s'hi puguin dedicar. A Blasco i Casado (2009) es detallen de forma breu i clarificadora les diferents opcions, així com les potencialitats i limitacions de cadascuna.

En general, es considera que la forma més rigorosa per a poder avaluar l'impacte específic d'un programa, destriant-ne la possible influència de factors espuris, consisteix en comptar amb un grup de control paral·lel format per persones, institucions, territoris, etc., que no s'han beneficiat del programa; a semblança de les investigacions que es realitzen en l'àmbit mèdic d'on prové i on més s'ha desenvolupat aquest tipus d'avaluació.

En el cas de les polítiques públiques, però, aquesta aproximació esdevé molt més complexa. Mentre en la medicina és força senzill identificar els factors diferencials que poden incidir en el comportament dels grups analitzats (edat, sexe, estils de vida, etc.) i el tractament és concret, limitat i totalment controlable, en les polítiques públiques ni és tant clar en què consisteix el "tractament", ni aquest es pot reduir analíticament (perquè sol tenir múltiples dimensions i gradacions), ni resulta fàcil concretar quins són els aspectes que cal tenir en compte perquè també poden influir en l'evolució dels impactes.

Per altra banda, la Llei que pretenem avaluar no permet una orientació d'aquest tipus, donat que és una política molt complexa i àmplia, que s'implanta a escala nacional i que afecta a tota la població. A més, per la pròpia gravetat del fenomen al qual s'enfronta, no seria legítim establir grups de control amb persones que no es beneficiïn de les seves iniciatives per poder construir elements de comparació.

Així, només ens resta optar per un *model de comparació entre la situació prèvia i l'actual*, tot i sabent que aquesta aproximació pot ser poc capaç de destriar l'impacte específic de la Llei en relació a altres potencials factors contemporanis que estiguin també afectant al comportament de la problemàtica de la violència masclista. No podem oblidar, per exemple, la influència que poden estar tenint les actuacions que es realitzen des d'altres nivells de govern (i en especial l'impacte de la Llei 1/2004 contra la violència de gènere estatal), o la incidència de transformacions socials que es poden estar produint paral·lelament –una major sensibilització respecte aquesta problemàtica, els canvis en creences i actituds, o l'empitjorament de la situació econòmica, per exemple, son factors independents de la Llei però que tanmateix poden estar afectant directament als resultats que aquesta aconsegeix, de manera que han de ser presos en consideració a l'hora d'interpretar l'avaluació.

Una millora de la taxa de mortalitat a causa de VM, per exemple, seria difícilment atribuïble en exclusiva al desplegament de la pròpia Llei –sobretot essent aquesta tant recent-, de la mateixa manera que un empitjorament de la taxa, en un context econòmicament difícil com l'actual, no necessàriament implica que la Llei no estigui tenint efectes. Cal tenir en compte, per tant, que estem avaluant un fenomen extremadament arrelat a la nostra societat i en conseqüència profundament resistent al canvi.

Per a poder aprofundir i clarificar adequadament la identificació dels *impactes específics* que produeix la Llei seria necessària en el futur una anàlisi amb major profunditat que d'entrada sobrepassava els objectius i possibilitats de la present avaluació. No obstant, per a intentar corregir aquesta debilitat s'ha recorregut en a mesura del possible a diverses estratègies complementàries. En els casos en que ha estat possible s'han presentat dades comparatives entre les diferents CCAA (per a indirectament poder mostrar escenaris potencialment contrafactuals), mentre que en d'altres ocasions és el coneixement que es té del procés d'implementació i de les percepcions i valoracions dels agents implicats les que ens permeten aproximar-nos a l'impacte social de la Llei. Sempre que ha estat factible s'han presentat també les dades desagregades territorialment, ja que tenint en compte que la Llei 5/2008 no s'ha desplegat de forma homogènia i simultània a tot el territori, una anàlisi territorialitzada podria donar pistes per a construir grups de control i per tant destriar amb més exactitud l'impacte social de la Llei. Malauradament, per a molts dels indicadors que hem de desenvolupar no es compta ni amb informació suficient referent a altres CCAA ni dades per territoris, el que limita el potencial d'aquestes estratègies per als objectius que es plantejaven.

Així doncs, partim de que en el cas d'una política tant complexa com la derivada de la Llei 5/2008 les avaluacions d'impacte social sempre tindran un caràcter parcial. La realitat és complexa i multidimensional, de manera que no és possible conèixer ni aïllar completament tots els factors que, d'una manera o una altra, poden afectar a la població beneficiària d'aquesta Llei, ni identificar una única causa explicativa d'uns canvis socials que són fruit de la combinació de diversos factors interconnectats. Cal prendre aquesta avaluació com una aproximació no absoluta –però sí exhaustiva i acurada- a l'impacte social de la Llei.

La segona problemàtica que hem d'afrontar a l'hora de desenvolupar una avaluació de l'impacte és que no sempre es donen les **condicions necessàries** per a realitzar-la. En tant que la valoració de l'impacte de les polítiques públiques és fonamental, tot sovint hi ha la temptació d'avaluar-lo quan és prematur o quan potser seria més adient realitzar algun altre tipus d'avaluació –del disseny, de la implementació o dels resultats.

A Blasco i Casado (2009), per exemple, es detallen els prerequisits que ha de complir un programa o política per tal de que sigui possible avaluar-ne l'impacte: ha de ser una política *estable* (per tal d'evitar que l'existència de diferents versions del programa confongui l'avaluació), amb uns *objectius clars*, compartits i coherents amb les activitats que es realitzen (per garantir que el disseny de la intervenció és realista i factible), cal que es tingui un *coneixement adequat del procés d'implementació* (per poder interpretar els resultats de l'avaluació correctament) i, finalment, els impactes han d'haver tingut *temps suficient* per a produir-se.

En el cas que ens ocupa, de totes aquestes condicions, la més problemàtica és la darrera: en efecte, tres anys després de la seva entrada en vigor és un temps molt limitat per a poder realment valorar l'impacte de la Llei. En aquest període s'han estat dissenyant i posant en marxa els instruments adequats d'implementació en els diversos àmbits d'actuació que estableix la Llei. En molts casos és encara d'hora per a avaluar impactes, i en d'altres el principal impacte produït és justament l'inici de les actuacions en determinades temàtiques i per tant el fet d'haver començat a definir com a problema una determinada situació social. En conseqüència només es podrà aportar informació parcial sobre els canvis que la Llei està comportant socialment, i seria necessari que l'avaluació d'impacte social es portés a terme de forma periòdica per tal de poder comparar els resultats al llarg del temps. En aquest sentit, la gran majoria d'indicadors d'impacte s'han plantejat per ser calculats de forma periòdica.

Tenint en compte aquests elements aquesta avaluació s'ha definit amb una **dobla orientació: de diagnòstic i d'avaluació** al mateix temps. Pel que fa al diagnòstic, cal tenir en compte que en el moment d'aprovació de la Llei no es comptava amb una avaluació *ex ante* que quantifiqués amb detall la situació existent en quant a la violència masclista l'any 2008 en els diferents àmbits en què la Llei pretén incidir. Per tant bona part del treball realitzat en aquesta avaluació s'ha dedicat precisament a produir dades que permetin diagnosticar la situació actual i que en el futur facin possible valorar l'evolució del fenomen. Per altra banda, però, en alguns aspectes de la Llei sí que es compta amb informació que cobreix tant el període previ a la Llei com el succeït als darrers tres anys, de manera que en aquests casos sí que s'ha pogut realitzar una avaluació preliminar de l'impacte¹.

¹ En el cas de la Llei 05/2008 de 24 d'abril, es disposa, en primer lloc, del 'Dictamen sobre l'abordatge integral de la violència contra les dones a Catalunya. Estat de la qüestió des d'una perspectiva socio-jurídica', elaborat per Dones Juristes l'any 2004 i, en segon terme, d'altres dades en relació a la VM recollides de forma sistemàtica per part de diferents organismes oficials. Tota aquesta bateria de dades ha permès disposar, doncs, de certa informació rellevant sobre l'estat de la qüestió en relació a la VM al nostre país abans de la implementació de la Llei 5/2008 de 24 d'abril.

Metodologia de l'avaluació

Com ja s'ha mencionat, aquesta avaluació ha partit d'una proposta elaborada prèviament de bateria d'indicadors d'impacte social, en la que es detallava tant la fórmula de càlcul de cada indicador com la font de les dades, fruit d'una exploració prèvia de les bases de dades, estadístiques i registres administratius rellevants existents.

Presentem una síntesi de les diferents fonts de dades utilitzades en la taula següent:

Taula. Fonts de dades per a la construcció dels indicadors d'impacte

Fonts de les dades
Registres o memòries administratives
Consejo General del Poder Judicial (CGPJ)
Consell Audiovisual de Catalunya (CAC)
Departament d'Interior
Departament de Justícia (Oficines d'atenció a la víctima de delictes)
Serveis de la Xarxa d'atenció i recuperació integral a les dones que pateixen violència masclista
Serveis d'informació (atenció telefònica, PIADs i SIADs)
Sistema sanitari
Centres educatius
Taules territorials contra la Mutilació Genital Femenina
Enquestes ja existents
Enquesta de violència masclista a Catalunya (ECVM)
Estudi sobre Igualtat i Prevenció de la Violència de Gènere en l'adolescència (Universidad Complutense, Ministerio de Igualdad, Ministerio de Educación)
Enquesta de Seguretat Pública de Catalunya
Enquesta Catalana de Salut
Enquesta de Població Activa
Macroencuesta de la Violencia sobre la mujer. Instituto de la Mujer

Font: elaboració pròpia

Pel que fa als indicadors que es centraven en l'anàlisi i sistematització de **registres administratius**, s'han revisat les fonts de caràcter públic, alhora que s'han efectuat demandes concretes d'informació a diversos agents, molt especialment als Departaments de la Generalitat responsables del desplegament d'aspectes específics de la Llei, als quals cal agrair la seva cooperació i resposta. Amb aquests agents clau s'han anat contrastant i comentant les dades que s'anaven recollint.

En aquest procés s'ha comptat també amb la fluïda col·laboració del Programa d'Intervenció Integral contra la Violència Masclista de l'Institut Català de les Dones –en

les persones de la seva directora, Júlia Vega, i de l'Imma Torres- per a resoldre dubtes i proporcionar referències i contactes; alhora que també s'ha realitzat una sessió de contrast i clarificació de dades amb la coordinadora de la Unitat de Suport a l'Atenció de Víctimes del Departament d'Interior Alba Alfageme i amb Carme Navarro, tècnica superior del mateix departament.

Per altra banda, en relació als indicadors basats en **enquestes**, el treball realitzat ha estat de dos tipus. Per una banda, en dos casos, els més directament vinculats a la VM s'ha realitzat una explotació estadística de les bases de dades de les enquestes: l'Enquesta de violència masclista a Catalunya i l'Enquesta sobre igualtat i prevenció de la violència de gènere en l'adolescència.

Respecte l'Enquesta de violència masclista a Catalunya (a partir d'ara, ECVM), ha estat una font d'informació molt important per a la construcció de molts dels indicadors, en tant que ens ha permès no només acostar-nos a la magnitud real de la VM –que en els registres administratius tendeix a romandre infravalorada-, sinó també aprofundir en moltes de les dimensions que es pretenia avaluar. Per altra banda, ens proporciona també una estimació del nombre de dones afectades per la VM de gran utilitat a l'hora de valorar la cobertura dels serveis que es despleguen al respecte.

El treball estadístic d'explotació de l'EVMC s'ha centrat en recodificar i creuar diferents variables de l'EVMC per poder construir els indicadors de síntesi definits inicialment i per tal d'aconseguir que recullin el més acuradament possible les diferents dimensions a avaluar.

L'anàlisi realitzat s'ha centrat fonamentalment en calcular la prevalença de la violència masclista –en els seus diferents tipus, intensitats i en els àmbits diversos on es dona- per a partir d'aquí poder també construir altres indicadors que ens permeten comparar la situació de les dones que han patit violència i les que no en diferents aspectes.

L'enquesta contenia diferents mòduls i continguts. Per una banda, es demanava a homes i dones sobre la seva opinió sobre el fenomen de la VM, i per l'altra s'adreçava específicament a dones per tal de copsar la seva experiència. En aquest darrer punt sobre la victimització es pregunta tant sobre els fets ocorreguts en el darrer any –és a dir 2009, ja que l'enquesta es realitza el 2010- com en la VM que es pot haver patit al llarg de la vida. Per a 2009, per tant, s'aprofundeix successivament en els diferents àmbits de la violència: la que es dona a l'espai públic, a l'àmbit laboral (on s'inclouen preguntes també sobre la discriminació per raó de sexe), a la parella i a l'exparella. Finalment, es dedica un extens apartat a cercar informació sobre la violència patida al llarg de la vida, centrant-se en la violència d'especial gravetat² que s'ha patit independentment de a quin àmbit s'hagi donat.

² Per violència d'especial gravetat es fa referència a les violacions o intents de violació, als tocaments sexuals amb violència o amenaces, agressions físiques amb o sense objectes, les amenaces amb o sense objecte que han aconseguit espantar i les amenaces de mort.

L'EVMC per tant permet tenir una informació molt àmplia i exhaustiva sobre la VM. Tanmateix, cal tenir en compte algunes limitacions establertes per la pròpia construcció de l'enquesta.

- La violència masclista en l'àmbit familiar només es recull en l'apartat de violència extrema al llarg de la vida, de manera que cal tenir en compte que probablement s'està infravalorant la seva magnitud. A l'hora de calcular els indicadors per tant, en moltes ocasions no podrem desagregar en aquest àmbit.
- Respecte a la violència en l'àmbit de la parella i exparella les preguntes sobre la violència l'any 2009 només s'enfoquen a les parelles que han conviscut, de manera que altra vegada es pot estar deixant de registrar algunes de les situacions de violència que s'han viscut. Quan es pregunta per la violència extrema, però, si que s'inclouen les parelles i exparelles amb qui no s'ha conviscut.

També cal esmentar la disponibilitat de dades prèvies que proporciona les anteriors edicions de l'Enquesta de Seguretat Pública de Catalunya del Departament d'Interior, corresponents als anys 2003, 2004 i 2008, que permeten efectuar comparacions longitudinals en alguns aspectes.

Pel que fa a l'Enquesta sobre igualtat i prevenció de la violència de gènere en l'adolescència, també s'ha explotat la base de dades corresponent a Catalunya per tal de poder calcular els indicadors plantejats, alhora que veient la potencialitat de l'enquesta s'ha utilitzat també per a tenir resultats referents als i les adolescents que complementin a altres indicadors on no estava inicialment previst.

Respecte a la resta d'enquestes mencionades a la taula anterior, només s'han utilitzat com a complements puntuals en alguns dels indicadors, amb un caràcter molt més secundari.

Per a finalitzar amb aquest capítol metodològic, només ens resta apuntar els indicadors que si bé es van definir en la proposta inicial finalment no s'han pogut calcular en aquesta avaluació. En alguns casos s'ha degut a que els registres administratius no incorporaven aquesta dada, mentre que en molts d'altres a que de fet a la pròpia proposta ja només apareixien com a proposta de cara a futures edicions de l'ECVM, com detallem a la següent taula.

Taula. Llistat dels indicadors no calculables

INDICADORS NO CALCULABLES	CAUSA
REALS	
IIRD 1.1.4 Grau de finalització de relacions violentes (registre)	Els registres dels serveis no recullen aquesta dada
IIRD 1.1.2 Comparativa de la incidència de la VM entre CCAA	Impossibilitat d'accedir a les dades de la Macroencuesta del Instituto de la Mujer
IIRD 3.2.3 Correlació entre mesures de coeducació i grau de sensibilització de l'alumnat	Impossibilitat d'accedir a les dades

INDICADORS NO CALCULABLES	CAUSA
IIRD 3.3.1 Informacions sexistes	En principi la font a la que es feia referència no incloïa aquesta dada.
IDEALS	
IIID 1.1.2 Grau de finalització de relacions violentes (serveis privats)	Els registres dels serveis no recullen aquesta dada
IIID 1.2.4 Detecció precoç de la VM	
IIID 1.1.1 Grau de finalització de relacions violentes (enquesta)	S'incloïa a la proposta només com a recomanació per a futures edicions ECVM
IIID 2.1.2 Percepció d'inseguretat de les dones que pateixen VM	
IIID 2.1.3. Grau de retirada de denúncies per por	
IIID 2.2.1 Millora de l'estat de salut de les dones gràcies a la intervenció dels serveis sanitaris	
IIID 2.3.1 Correlació entre persones professionals formades en VM i satisfacció de les dones	
IIID 2.4.1.1 Dones que pateixen VM i que es troben sense llar	
IIID 2.4.1.3 Temps mitjà sense llar	
IIID 2.4.2.1 Recol·locació temporal	
IIID 2.4.3.1 Percepció de necessitat d'ajuda econòmica i del coneixement de l'existència d'ajudes econòmiques	
IIID 2.4.3.2 Superació de la situació de precarietat econòmica	
IIID 3.1.3 Correlació entre mesures de sensibilització i grau de sensibilització empresarial	
IIID 3.4.1 Legitimació de la VM	
IIID 3.4.4 Percepció de la VM com a problema de salut pública	
IIID 3.4.2 Percepció del dret a la seguretat	Recomanació per a futures edicions de l'Enquesta de Seguretat Pública de Catalunya

Estructura i continguts de l'informe

El present document es compon, a banda d'aquesta **presentació inicial**, de tres capítols dedicats a cadascuna de les dimensions de l'avaluació de l'impacte de la Llei.

En aquests capítols es va exposant successivament la **informació relativa a cada un dels indicadors**. Cada indicador s'inicia amb una breu introducció, seguida d'una taula on es presenta el valor corresponent al càlcul de l'indicador –per a la situació actual en els indicadors pels que no hi ha dades suficients per a valorar el seu comportament al llarg del període, i comparant el moment inicial i el final en els casos en que sí ha estat possible aquesta avaluació.

S'han inclòs també gràfics i taules addicionals sempre que contribuïen a una millor comprensió del comportament de l'indicador. De forma separada, en alguns dels indicadors s'ha incorporat també una secció destinada a algunes recomanacions específiques de millora de cara al futur, en especial referents als sistemes d'informació i/o de registre, però també en relació a la millora de les actuacions a realitzar. Tots els apartats dedicats a un indicador, finalment, es clouen amb breu fitxa tècnica on es detalla la fórmula de càlcul, algunes consideracions metodològiques si és necessari, la font de la informació i un apartat d'observacions si s'escau.

Per a tancar l'informe, es presenten algunes **conclusions i recomanacions** de caràcter més general.

1. Fi de la violència masclista

Aquesta dimensió fa referència a la detecció, reducció, i finalment eradicació, de les diverses formes de VM portades a terme a l'àmbit públic o privat que, com a manifestació de la discriminació i de la situació de desigualtat en el marc d'un sistema de relacions de poder patriarcal, exerceixen els homes vers les dones, i que tenen com a resultat un dany o patiment físic, sexual o psicològic. Comprèn també el reconeixement del dret inalienable de totes les dones a desenvolupar la pròpia vida sense violències.

Aquesta violència pot prendre les **formes** següents:

- **Física:** Qualsevol acte o omissió de força contra el cos d'una dona, amb el resultat o el risc de produir-li una lesió física o un dany.
- **Psicològica:** Tota conducta o omissió intencional que produeixi en una dona una desvaloració o un patiment, per mitjà d'amenaques, d'humiliació, de vexacions, d'exigència d'obediència o submissió, de coerció verbal, d'insults, d'aïllament o qualsevol altra limitació del seu àmbit de llibertat..
- **Sexual:** Qualsevol acte de naturalesa sexual no consentit per les dones, inclosa l'exhibició, l'observació i la imposició, per mitjà de violència, d'intimidació, de prevalença o de manipulació emocional, de relacions sexuals, amb independència que la persona agressora pugui tenir amb la dona o la menor una relació conjugal, de parella, afectiva o de parentiu.
- **Econòmica:** Privació intencionada i no justificada de recursos per al benestar físic o psicològic d'una dona i, si escau, de llurs filles o fills, i la limitació en la disposició dels recursos propis i compartits en l'àmbit familiar o de parella.

La VM pot ser exercida als següents **àmbits**:

- **Parella:** Violència exercida contra una dona i perpetrada per l'home que n'és o n'ha estat el cònjuge o per la persona que hi té o hi ha tingut relacions similars d'afectivitat.
- **Familiar:** Violència exercida contra les dones i les menors d'edat en el sí de la família perpetrada per membres de la mateixa família, en el marc de les relacions afectives i dels lligams de l'entorn familiar. No s'hi inclou la violència exercida en l'àmbit de la parella.
- **Laboral:** Violència que es pot produir al centre de treball i durant la jornada laboral, o fora del centre de treball i de l'horari laboral si té relació amb la feina, i que pot adoptar dues tipologies: a) assetjament per raó de sexe: constitueix un comportament no desitjat relacionat amb el sexe d'una persona en ocasió de l'accés al treball remunerat, la promoció en el lloc de treball, l'ocupació o la formació, que tingui com a propòsit o produeixi l'efecte d'atemptar contra la dignitat de les dones i de crear-los un entorn intimidador, hostil, degradant, humiliant o ofensiu, i b) Assetjament sexual: qualsevol comportament verbal, no verbal o físic no desitjat d'índole sexual que tingui com a objectiu o produeixi

l'efecte d'atemptar contra la dignitat d'una dona o de crear-li un entorn intimidador, hostil, degradant, humiliant, ofensiu o molest.

- Social o comunitari: Violència que comprèn les accions següents: a) Agressions sexuals: ús de la violència física i sexual exercida contra les dones determinada per l'ús premeditat del sexe com a arma per a demostrar poder i abusar-ne, b) Assetjament sexual, c) Tràfic i explotació sexual, d) Mutilacions genitals femenines (MGF): qualsevol procediment que impliqui o pugui implicar una eliminació total o parcial dels genitals femenins o hi produeixi lesions, encara que hi hagi consentiment exprés o tàcit de la dona, e) Matrimonis forçats (MF), f) Violència derivada de conflictes armats: totes les formes de violència contra les dones que es produeixen en aquestes situacions, com l'assassinat, la violació, l'esclavatge sexual, l'embaràs forçat, l'avortament forçat, l'esterilització forçada, la infecció intencionada de malalties, la tortura o els abusos sexuals, g) Violència contra els drets sexuals i reproductius: com ara els avortaments selectius i les esterilitzacions forçades.

1.1 Reducció i eradicació de la VM

Els indicadors que ens permeten estimar la prevalença de la problemàtica de la VM són fonamentals, en tant que són els que ens permeten aproximar-nos a la magnitud real que pren la VM a Catalunya i ens facilitaran al llarg del temps –i a mesura que es vagin realitzant enquestes periòdiques- valorar de forma directa i efectiva l'impacte real de la Llei en detectar-la, reduir-la i finalment eradicar-la.

Per tant, en tot aquest bloc dedicat a dimensionar i caracteritzar l'afectació de la VM al nostre país el que podem aportar és una primera fotografia àmplia i exhaustiva del fenomen, però no en podem valorar l'evolució perquè és la primera vegada que es realitza l'ECVM. Presentarem a continuació dades sobre la magnitud de la violència masclista en els seus diferents tipus, intensitats i en els diversos àmbits on es dona, i tant respecte l'any 2009 com al llarg de la vida.

Com ja hem comentat anteriorment, l'EVMC es centrava en les dones adultes d'entre 18 i 70 anys. No obstant, donat que s'ha pogut accedir també a l'enquesta específica sobre la violència de gènere en els i les adolescents promoguda pel Ministerio de Igualdad, també s'ha pogut definir la prevalença en la població de dones d'entre 14 i 18 anys, que presentem com a indicador complementari.

1.1.1 Percentatge de dones que han patit VM a Catalunya l'any 2009

L'indicador que aquí es proposa pretén ser un indicador de màxims que en el futur pugui proporcionar informació sobre l'evolució de tots els àmbits de VM en el moment en què es pugui disposar de les dades necessàries per calcular la seva evolució futura.

S'ha realitzat un treball de recodificació i combinació entre variables que ens ha permès arribar un indicador de síntesi que reculli totes les situacions de violència

detectades al llarg de l'Enquesta. Alhora, sempre que ha estat possible s'ha optat per desagregar en la mesura del possible en funció de diferents característiques de la violència masclista.

PERCENTATGE DE DONES QUE HAN PATIT VM A CATALUNYA L'ANY 2009	
20,1 % del total de les dones.	En nombres absoluts, suposaria unes 522.462 dones

Cal destacar doncs l'alt grau de prevalença de la violència masclista a Catalunya. Una de cada cinc dones catalanes van patir VM l'any 2009; xifra molt preocupant que fonamenta i justifica la continuïtat de les polítiques de seguretat contra la VM desenvolupades arran de la Llei 5/2008.

Aquest indicador general de prevalença recull totes les situacions de violència declarades tant a l'espai públic, a l'àmbit laboral (incloent l'assetjament per raó de sexe, el maltracte psicològic constant i l'assetjament sexual), en la parella i exparella i també tota la violència extrema que ha succeït l'any 2009. Donat que en la construcció del qüestionari de l'enquesta no es pregunta directament per la violència familiar patida l'any 2009, aquest àmbit només es recull quan s'ha declarat en el mòdul dedicat a la violència extrema.

PERCENTATGE DE DONES QUE HAN PATIT VM A CATALUNYA L'ANY 2009 EN FUNCIO DELS ÀMBITS EN QUÈ ES DÓNA LA VIOLÈNCIA			
Àmbit	% del total de dones	% del total de dones que han patit VM el 2009	Nombre de dones
A l'espai públic	12,2 % de les dones	60,5%	316.157 dones
A l'àmbit laboral	8,1 % de les dones que durant l'any 2009 han treballat ³	22,9%	119.845 dones
A l'àmbit de la parella (comptant la parella actual i l'exparella)	7,6 % de les dones que durant l'any 2009 han tingut parella o exparella	30,1%	157.320 dones
Parella actual	5,2 % de les dones que durant l'any 2009 han tingut parella	18,0%	94.246 dones
Exparella	14,9 % de les dones que durant l'any 2009 han tingut exparella	12,6%	65.983 dones

És necessari subratllar la importància de la VM més enllà de l'àmbit de la parella, que és probablement la que més es percep a nivell social. A diferència del que es sol considerar, per tant, destaca també la prevalença de la violència masclista l'espai públic i a la feina.

³ Cal tenir en compte que la VM en l'àmbit laboral, com hem dit, inclou diferents aspectes. L'indicador de síntesi recull agregadament les tres dimensions. Les dades separades són les següents: per a l'assetjament sexual: 3,2% (47.527 dones), per al maltractament psicològic o assetjament per raó de sexe: 2,4 % (62.998 dones) i per a l'experimentació constant de traves pel fet de ser dona (E03): 3,3% (49.412 dones).

Per a finalitzar amb aquest apartat, podem presentar dades sobre la magnitud de la **violència masclista d'especial gravetat** (violència extrema) patida per les dones l'any 2009. Seguint la formulació de l'enquesta, entenem per violència extrema les violacions i intents de violació, els tocaments sexuals amb violència física o amenaces, les agressions físiques masclistes –amb i sense armes o objectes perillosos-, les amenaces de mort o altres amenaces greus –verbals o amb armes o objectes perillosos⁴.

PERCENTATGE DE DONES QUE HAN PATIT VM EXTREMA A CATALUNYA L'ANY 2009

1,2 % de les dones

En nombres absoluts, suposaria unes 30.806 dones

En examinar la violència masclista més greu ens trobem també amb una dada preocupant: ha afectat a unes 30.806 dones l'any 2009. La informació que tenim ens permet detallar una mica més en funció del tipus de violència extrema que s'ha patit, com presentem a la següent taula.

PERCENTATGE DE DONES QUE HAN PATIT VM EXTREMA DE DIFERENT TIPUS

<i>Tipus</i>	<i>Percentatge (respecte les que han patit VM extrema)</i>	<i>Nombre de dones</i>
Violència psicològica	36,6%	11.272
Violència física	46,6%	14.368
Violència sexual	46,8%	14.425

A l'hora de valorar aquestes dades cal tenir en compte que en aquest punt la violència psicològica greu està molt probablement subestimada: per la mateixa dificultat que té mesurar-la, només s'hi inclouen les amenaces greus. Per poder-la valorar de forma més àmplia caldria una anàlisi diferenciada (basada per exemple en focalitzar-nos en la violència que produeix una major afectació, o bé que té un caràcter més repetitiu).

Concretant encara més, podem presentar les dades referents a les diferents preguntes que ens han servit per a construir l'indicador anterior, indicant el nombre de dones que s'estima que han patit violència extrema⁵.

⁴ També s'han inclòs altres formes greus de violència masclista psicològica, física o sexual que s'han filtrat a partir de les respostes d'una pregunta oberta addicional sobre la matèria: L6B "Al llarg de la seva vida (des de la infància) ha patit altres formes greus de violència masclista psicològica, física o sexual que no hem mencionat fins ara? Què li va passar?".

⁵ No es presenten les dades en percentatge perquè tenint en compte que la violència extrema agregada abasta a un 1,2% de les dones, els percentatges de situacions específiques són molt petits, de manera que s'ha considerat que la xifra absoluta és més il·lustrativa.

Taula. Nombre de dones que han patit diferents situacions de violència extrema l'any 2009

	Nombre de dones estimat
L'han violat?	5.605
Ha patit algun intent de violació?	6.536
Ha patit altres tocaments sexuals amb violència física o amenaces?	4.809
Ha patit alguna agressió física de caràcter masclista sense armes ni objectes perillosos?	13.747
Ha patit alguna agressió física de caràcter masclista amb armes, ganivets o objectes perillosos?	1.649
Ha patit amenaces greus? (Amenaces de mort o altres amenaces verbals greus que l'han espantat?)	9.882
Ha patit amenaces greus amb armes, ganivets o objectes perillosos?	1.442
Altres formes greus de violència masclista psicològica, física o sexual (Recodificada a partir de la pregunta oberta L6B)	1.393

Fitxa tècnica 1.1.1

Fórmula	Nombre de dones que han patit violència masclista l'any 2009 en relació al total de dones, per àmbits i intensitats
Consideracions metodològiques	<p>Es considera que s'ha patit violència depèn dels casos quan la dona reconeix que ha patit maltracte directament (en els casos en què es planteja explícitament la pregunta) i/o quan es declara que s'ha patit determinades situacions específiques, independentment de si s'ha patit poques vegades o moltes.</p> <p><u>Àmbit de la parella:</u> pel càlcul d'aquest indicador referent a 2009 només s'ha tingut en compte les parelles i exparelles amb qui s'ha conviscut, degut a com s'ha construït el qüestionari.</p> <p>La parella actual es construeix a partir de 5 preguntes (J11-J15) que identifiquen diferents situacions de VM, a diferència de l'indicador referent a la violència al llarg de la vida que permet recollir 15 situacions (J1-J15), degut a que les primeres 10 preguntes no concreten el moment en que s'ha produït la violència i per tant no les podem incorporar.</p> <p>L'exparella es construeix recollint no només la pregunta directa sobre si s'ha patit violència VM l'any 2009 per part de l'exparella (G01) sinó també incloent la violència declarada (per a 2009) en el mòdul dedicat a la violència extrema, així com la violència econòmica declarada a la pregunta I3 (quan l'exparella tot i estar-ne obligada no ha pagat res de la pensió dels fills/es).</p> <p><u>Àmbit laboral:</u> l'enquesta no només proporciona informació sobre l'assetjament (sexual i per raó de sexe) sinó que també es demana sobre la discriminació sexista a la feina, partint de la consideració de que constitueix una expressió de violència estructural de caràcter econòmic. Pel càlcul de l'indicador, però, s'ha optat per restringir una mica més la definició de violència masclista en l'àmbit laboral, calculant l'indicador a partir de les preguntes més directament dirigides a copsar situacions concretes i individualitzades de maltracte: E03 (experimentar menyspreu o burles personals, encàrrecs de feina inadequats, trucades o missatges malintencionats, maniobres intencionades per a que la feina surti malament), E04 (sentir-se maltractada psicològicament pel fet de ser dona), i F01 (patir alguna forma d'assetjament sexual a la feina).</p>

Fórmula	Nombre de dones que han patit violència masclista l'any 2009 en relació al total de dones, per àmbits i intensitats
	<u>Violència extrema</u> : s'ha construït no només a partir del mòdul específic dedicat a la violència extrema (L) en les situacions que es declara que han succeït l'any 2009, sinó incorporant a més a més les situacions de VM extrema que van apareixent en la resta de blocs (dedicats a la violència masclista a l'espai públic, a l'àmbit laboral, a la parella i exparella: D03, F03, G03, J03).
Font d'informació	ECVM

1.1.1/ B Percentatge de dones que han patit VM a Catalunya al llarg de la seva vida

Les preguntes sobre la VM al llarg de la vida només es recullen àmpliament per a la parella actual i per a la violència extrema (en qualsevol àmbit). Per tant, a l'hora de calcular la prevalença de la VM al llarg de la vida, ens trobem amb certes limitacions que de fet probablement ens porten a subestimar la violència no extrema patida en la resta d'àmbits. En aquest sentit el més rellevant, al nostre entendre, és que no es recull la violència no extrema patida per parelles anteriors ni tampoc la violència masclista en l'àmbit familiar (com ja hem mencionat anteriorment).

Així doncs, per a aproximar-nos a la magnitud de la violència patida al llarg de la vida, el que hem fet és incloure els aspectes que es refereixen específicament a la VM al llarg de la vida (extrema i de parella, doncs) amb les respostes per a 2009 de violència en l'àmbit laboral i espai públic, per tal de poder aproximar-nos una mica més a la xifra real⁶.

PERCENTATGE DE DONES QUE HAN PATIT VM A CATALUNYA AL LLARG DE LA VIDA	
43,2 % del total de les dones.	En nombres absoluts, suposaria unes 1.123.810 dones

Aquestes xifres apunten a la gravetat del fenomen de la violència masclista a Catalunya. En efecte, si obrim el focus més enllà de les situacions patides l'any 2009, veiem que la VM és un problema enormement estès que al llarg de la vida ha impactat a gairebé la meitat de les dones catalanes.

En tant que a l'Enquesta només es demana específicament per la violència patida al llarg de la vida en l'àmbit de la parella, en aquest punt no podem introduir aquesta desagregació (més endavant ho recuperem, però, per a la violència extrema patida al llarg de la vida). No obstant, presentarem unes dades més detallades del que succeeix en l'àmbit de la parella.

⁶ Veure la fitxa tècnica de l'indicador per a més informació.

PERCENTATGE DE DONES QUE HAN PATIT VM A CATALUNYA EN L'ÀMBIT DE LA PARELLA ⁷ AL LLARG DE LA VIDA		
Àmbit	Percentatge	Nombre de dones
A l'àmbit de la parella (comptant la parella actual i l'exparella)	26,1 % de les dones que han tingut parella o exparella	542.283 dones
Parella actual	23,5% de les dones que declaren que han tingut parella	423.235 dones
Exparella	29,8 % de les dones que declaren que han tingut exparella	133.625 dones

Tenint en compte que la incidència és, com hem dit, del 45,8% i que la xifra en la parella arriba al 26,1% de les dones, és necessari tornar a destacar el volum de violències que es donen en la resta dels àmbits que contempla la Llei; encara que normalment es tendeix a no associar-les tant amb la violència masclista.

Tanmateix no podem oblidar la gravetat de la violència que es dona en la parella. Al voltant d'una quarta part de les dones catalanes han patit violència en les seves relacions afectives, el que ens hauria de refermar en la necessitat de continuar desenvolupant i de reforçar polítiques actives contra aquest problema.

El major detall que té la informació referent a la violència masclista al llarg de la vida en l'àmbit de la parella també ens permet desagregar-la segons el tipus de violència, com mostrem a continuació.

PERCENTATGE DE DONES QUE HAN PATIT VM EN L'ÀMBIT DE LA PARELLA AL LLARG DE LA VIDA, EN FUNCIÓ DEL TIPUS DE VIOLÈNCIA			
Àmbit	Percentatge		Nombre de dones
	Del total de dones amb parella i/o exparella	De les dones amb parella i/o exparella que han patit VM en la parella	
Violència psicològica	20,9 %	80,4%	435.872
Violència física ⁸	3,3 %	12,6%	68.326
Violència sexual	1,4 %	5,3%	28.812
Violència econòmica ⁹	2,2 %	8,5%	45.839

Les dades ens mostren la importància de la violència de tipus psicològic, com per altra banda ja apunta la major part de literatura sobre violència masclista. A més a més, cal tenir en compte que en general el qüestionari tendeix a subestimar la violència psicològica patida al llarg de la vida, per la dificultat mateixa que implica copsar

⁷ Degut a la construcció del qüestionari, aquest indicador només fa referència a les parelles i exparelles amb les quals s'ha conviscut.

⁸ Es construeix a partir de les preguntes J14 i J16, i G03 i les recollides al mòdul de violència extrema.

⁹ Es construeix a partir de les preguntes I3 –respecte l'exparella- i la J10, per la parella.

adequadament aquest tipus de violència i per la formulació de les preguntes. També és destacable la presència de violència sexual (tot i que probablement en aquesta qüestió es tendeix a no reconèixer aquest tipus de violència degut a l'extrema sensibilitat del tema), i de violència econòmica (per bé que el propi qüestionari recull només de forma força col·lateral aquest tipus de violència). De fet cal mencionar que només en aquest cas les dades ens han permès aproximar-nos a la violència econòmica.

Finalment, per cloure aquest apartat, mostrarem amb detall la **violència extrema patida a llarg de la vida**.

PERCENTATGE DE DONES QUE HAN PATIT VM EXTREMA A CATALUNYA AL LLARG DE LA VIDA	
23,2 % de les dones	En nombres absoluts, suposaria unes 604.025 dones

Altra vegada l'EVMC ens mostra la preocupant extensió de la VM, en aquest cas l'extrema, que ha afectat a gairebé una de quatre catalanes al llarg de la seva vida. Recordem que amb aquesta variable només es recullen les situacions d'especial gravetat com ara violacions i intents de violació, agressions físiques i amenaces greus, entre d'altres.

Aquest altíssim grau d'afectació segueix incidint en la necessitat de consolidar el desplegament de la Llei 5/2008; alhora que planteja la qüestió de si els recursos existents són suficients i adequats per tal de donar resposta no tant a l'atenció immediata en el moment de produir-se els fets sinó a les necessitats de les dones a mig i llarg termini en quant a la recuperació, reparació i atenció a les seqüeles produïdes per uns danys produïts per una victimització de tanta gravetat.

Comptem amb suficient informació per a detallar una mica més en funció del tipus de violència extrema que s'ha patit, que presentem a la següent taula.

PERCENTATGE DE DONES QUE HAN PATIT VM EXTREMA DE DIFERENT TIPUS AL LLARG DE LA VIDA			
Tipus	Percentatge		Nombre de dones
	Respecte el total de dones	Respecte el total de dones que han patit VM extrema	
Violència psicològica	9,0 %	38,7%	233.828 dones
Violència física	9,9 %	42,7%	257.704 dones
Violència sexual	12,5 %	54,0%	326.077 dones

Mostrarem les dades referents a aquesta qüestió amb major detall.

Taula. Percentatge i nombre de dones que han patit diferents situacions de VM extrema al llarg de la vida

	%	Nombre estimat
L'han violat?	2,9%	75.261
Ha patit algun intent de violació?	6,2%	161.747
Ha patit altres tocaments sexuals amb violència física o amenaces?	4,0%	104.663
Ha patit alguna agressió física de caràcter masclista sense armes ni objectes perillosos?	9,2%	238.705
Ha patit alguna agressió física de caràcter masclista amb armes, ganivets o objectes perillosos?	1,3%	34.432
Ha patit amenaces greus? (Amenaces de mort o altres amenaces verbals greus que l'han espantat?)	4,2%	110.185
Ha patit amenaces greus amb armes, ganivets o objectes perillosos?	0,8%	21.083
Altres formes greus de violència masclista psicològica, física o sexual (Recodificada a partir de la pregunta oberta L6B)	1,5%	38.947

Pel que fa a la desagregació per àmbits on es dona la VM extrema al llarg de la vida, és important ressaltar que en aquest punt és l'únic moment que podem aproximar-nos a la incidència de la VM a l'àmbit familiar –si bé només per a la violència d'especial gravetat. Veiem que gairebé un 23% de la violència extrema es produeix a l'àmbit familiar, de manera que

PERCENTATGE DE DONES QUE HAN PATIT VM EXTREMA A CATALUNYA AL LLARG DE LA VIDA EN FUNCIÓ DELS ÀMBITS EN QUÈ ES DÓNA LA VIOLÈNCIA

Àmbit	Percentatge		Nombre de dones
	Del total de dones	De les dones que han patit VM extrema	
A l'àmbit social	6,4 %	27,5%	165.844
A l'àmbit laboral	1,2 s	5,4%	32.354
A l'àmbit familiar	5,3%	22,8%	137.550
A l'àmbit de la parella (comptant la parella actual i l'exparella)	7 %	30,0%	181.475
Parella actual	0,7 %	3,2%	19.233
Exparella	6,3 %	26,9%	162.771

En relació a aquestes dades, cal tenir en compte que s'han construït a partir de la informació proporcionada per les dones sobre qui és el seu agressor. Com que no totes les dones han respost a aquesta qüestió, la suma dels valors absoluts i percentuals dels diferents àmbits no es correspon amb el volum de violència masclista extrema detectada. Per altra banda, la violència a l'àmbit social recull no només l'espai públic sinó la infringida per coneguts o altres agressors sense especificar on es realitza

(a diferència del mòdul dedicat a l'espai públic, on sí que es concreta). Finalment, en aquest cas la violència en la parella inclou també les parelles i exparelles amb qui no s'ha conviscut.

Fitxa tècnica 1.1.1/ B

Fórmula	Nombre de dones que han patit violència masclista al llarg de la vida en relació al total de dones, per àmbits i intensitats
Consideracions metodològiques	<p><u>VM al llarg de la vida</u>: inclou les respostes referents al llarg de la vida en l'àmbit de la parella, el que apareix al mòdul de violència extrema respecte la resta d'àmbits, així com les respostes referides a la VM a l'àmbit laboral i espai públic durant el 2009.</p> <p>L'exploració de les dades ens ha mostrat que si no incorporem la violència detectada l'any 2009 les xifres són significativament menors. És a dir, que donada la llargada i complexitat del qüestionari, quan es pregunta específicament per la violència al llarg de la vida no sempre es tornen a declarar les situacions de violència que s'han mencionat en altres mòduls, el que fa que es passi d'un 35,6 a un 43,2 % de dones.</p> <p><u>VM al llarg de la vida en l'àmbit de la parella</u>: només per a les parelles que han conviscut, donat a que per la manera com s'ha definit el qüestionari no podem saber a xifra de dones que han tingut parella i exparella al llarg de la vida i per tant no es pot calcular el percentatge.</p> <p>Respecte la parella actual, es defineix a partir de les respostes a 15 situacions (J1-J15).</p> <p>Respecte l'exparella, es construeix incloent tant l'indicador corresponent a haver patit VM per part de l'exparella l'any 2009, com la violència extrema al llarg de la vida per part de les exparelles amb qui s'ha conviscut.</p> <p><u>VM extrema al llarg de la vida</u>: s'ha construït a partir de la informació proporcionada per les dones sobre qui és el seu agressor. Com que no totes les dones han respost a aquesta qüestió, la suma dels valors absoluts i percentuals dels diferents àmbits no es correspon amb el volum de violència masclista extrema detectada. Per altra banda, la violència a l'àmbit social recull no només l'espai públic sinó la infringida per coneguts o altres agressors sense especificar on es realitza (a diferència del mòdul dedicat a l'espai públic, on sí que es concreta). Finalment, en aquest cas la violència en la parella inclou també les parelles i exparelles amb qui no s'ha conviscut.</p>
Font d'informació	ECVM

Recomanacions

La principal recomanació que podem plantejar respecte l'Enquesta de violència masclista a Catalunya és la necessitat de que en propers anys se'n faci una **nova edició** per tal de poder avaluar l'impacte social de la Llei i de les polítiques contra la violència que s'estan duent a terme.

En segon lloc, seria necessari **explorar amb major profunditat** les dades que conté l'ECVM. Es tracta d'una enquesta extremadament rica i exhaustiva que permetria un coneixement molt valuós sobre el fenomen de la VM a Catalunya. En aquest informe s'han explotat les dades únicament amb l'objectiu de calcular els indicadors definits prèviament –si bé a més a més s'han presentat les dades amb els major detall

possible- mentre que anteriorment ja s'havia fet una primera explotació exploratòria des del Departament d'Interior.

Tanmateix, l'enquesta encara no s'ha explotat en tota la seva potencialitat. Una anàlisi en profunditat permetria per exemple conèixer en profunditat els perfils i trajectòries de les dones que han patit violència masclista i dels seus agressors, explorar la correlació entre la violència i diferents factors (com per exemple, l'edat, l'origen, els recursos econòmics, el territori, la història familiar, etcètera).

L'abast de la violència masclista d'especial gravetat es podria calcular també no només a partir d'una determinada tipologia de situacions (com s'ha fet en aquesta avaluació) sinó també a partir de creuar la informació provinent de tota l'enquesta amb les variables referents al grau d'afectació de la violència i/o a la freqüència amb què es dona.

En termes més concrets, plantejem també algunes **recomanacions més específiques sobre la construcció tècnica de l'enquesta i les seves preguntes**. En especial, detallarem alguns dels aspectes que no queden del tot ben recollits en la formulació actual per tal de que es tinguin en compte, si s'escau, a l'hora de definir el qüestionari corresponent a la propera edició de l'ECVM.

- La violència exercida per les exparelles al llarg de la vida resta subestimada: només es recull per a la violència extrema i en general per a l'any 2009. Potser seria important repensar si es podrien incorporar majors detalls al respecte per tal de poder dimensionar adequadament l'impacte de la violència masclista en l'àmbit de la parella en el seu conjunt.
- La violència familiar, com hem dit, només es recull en referència a la violència extrema al llarg de la vida. Una major atenció en aquest aspecte considerem que seria important per diverses raons. En primer lloc preguntar més explícitament per la violència masclista en l'àmbit familiar pot fer emergir moltes situacions ara invisibilitzades. En determinats col·lectius, com ara per exemple les dones grans, pot ser molt rellevant. Per altra banda seria important també poder captar la violència patida a la infància per tal d'establir com incideix en la VM que es pateixen al llarg de la vida i en la tendència a establir i sortir de relacions marcades per la VM.
- Com és sabut la violència psicològica és força difícil de captar. En la formulació actual està ben recollida en els mòduls dedicats a la violència patida l'any 2009 en els diferents àmbits, però en canvi en la violència extrema només es contempla en relació a les amenaces greus. Es podria revisar per valorar si es podrien definir altres categories de violència psicològica greu, o bé es podia explorar aquest aspecte a través de calcular altres situacions de violència no considerades com a extrema però que es repeteixen amb molta freqüència.
- La violència econòmica queda poc recollida en la formulació actual de l'enquesta, ja que s'inclou d'una forma poc sistemàtica.
- Respecte la violència sexual, per la seva banda, considerem que és força probable que s'estigui subestimant, que s'estigui declarant menys violència sexual – especialment en l'àmbit de la parella- de la que efectivament es dona. A banda de l'especial sensibilitat de les preguntes sobre aquest tema, ens trobem també amb

que la pròpia construcció del qüestionari pot dificultar que emergeixi aquest tipus de violència¹⁰.

En aquest sentit, seria positiu també plantejar una recerca específica –de caràcter quantitatiu o qualitatiu- que aprofundeixi sobre la **violència sexual** que pateixen les dones i les nenes i que permeti abordar aquest tema tant delicat adequadament, i alhora copsar altres dimensions de la violència sexual que no apareixen a l'EVMC per les seves pròpies característiques. L'enquesta, per exemple, no és un instrument que permeti visibilitzar el problema del tràfic amb finalitat d'explotació sexual degut al seu caràcter clandestí.

També la magnitud de la **violència en l'àmbit laboral** que mostra aquesta enquesta ens porta a recomanar la realització d'investigacions específiques sobre aquesta matèria, que permetin dimensionar amb major precisió la problemàtica, caracteritzar-la i per tant establir línies d'intervenció per combatre-les o millorar les intervencions existents.

1.1.1/ C Percentatge de dones d'entre 14 i 18 anys que han patit VM en l'àmbit de la parella a Catalunya

En aquesta avaluació s'ha pogut accedir a l'enquesta "Igualdad y Prevención de la Violencia de Género en la Adolescencia" realitzada per la Universidad Complutense de Madrid i el Ministerio de Igualdad, amb la col·laboració del Departament d'Ensenyament i del Ministeri d'Educació l'any 2010.

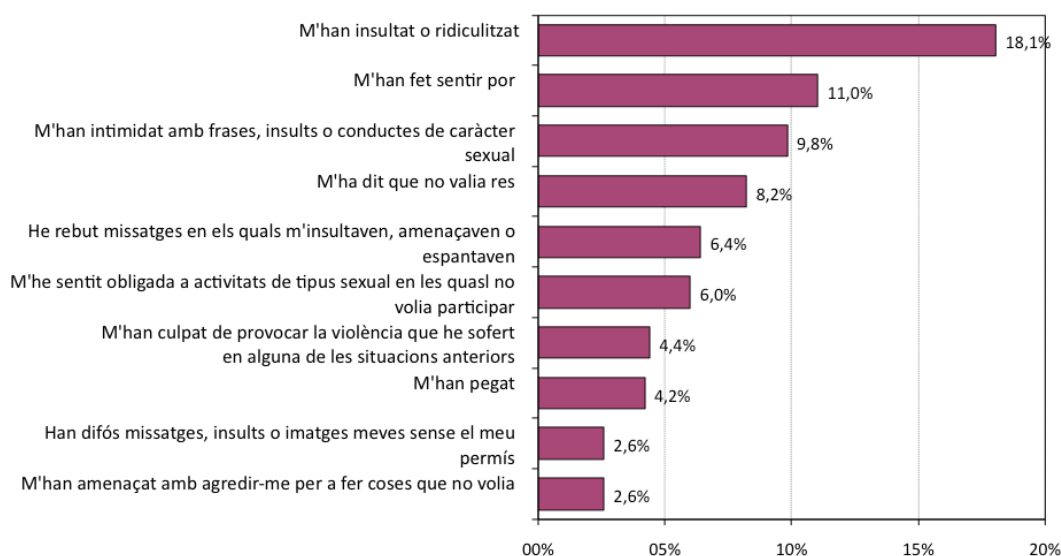
Aquesta ens ha permès calcular també per a les noies adolescents la prevalença de la violència masclista, almenys en l'àmbit de la parella.

PERCENTATGE DE NOIES D'ENTRE 14 I 18 ANYS QUE HAN PATIT VM EN L'ÀMBIT DE LA PARELLA A CATALUNYA	
30,3 % de les noies	
EN FUNCIÓ DEL TIPUS DE VIOLÈNCIA	
Tipus	Percentatge
Violència psicològica	14,1%
Violència física	4,2%
Violència sexual	12,4%

¹⁰ En els mòduls de la VM patida l'any 2009 per diferents àmbits les preguntes relatives a la violència sexual apareixen en segon terme, quan es planteja si a més a més si s'han patit agressions d'altres formes. És possible, doncs, que a part de les dones entrevistades no se'ls arribi a plantejar les qüestions sobre la violència sexual.

En concret es demanava si “el noi amb el que es sortia, volies sortir o volia sortir amb tu t'ha tractar de la següent manera”, i a continuació es detallen diferents situacions. Presentem les freqüències de cadascuna d'elles en el següent gràfic.

Gràfic. Percentatge de noies que han patit diferents situacions de violència masclista en la parella

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de l'Estudi sobre Igualtat i Prevenció de la Violència de Gènere. Universidad Complutense de Madrid, Ministerio de Igualdad.

Fitxa tècnica 1.1.1/ C

Fórmula	Nombre de noies d'entre 14 i 18 anys que han patit violència masclista en l'àmbit de la parella, per tipus de violència
Consideracions metodològiques	<p>Es considera que s'ha patit violència quan es declara que s'han patit determinades situacions específiques, independentment de si s'ha patit poques vegades, amb freqüència o moltes vegades.</p> <p>Les dades disponibles no permeten fer una estimació de les noies afectades, com si que s'ha pogut fer en canvi amb els indicadors provinents de l'ECVM.</p>
Font d'informació	Enquesta de l'Estudi sobre Igualtat i Prevenció de la Violència de Gènere. Universidad Complutense de Madrid, Ministerio de Igualdad

1.1.2 Comparativa de la incidència de la VM entre CCAA

Des de l'any 1999 s'han realitzat a nivell estatal 3 macroenquestes sobre la violència contra les dones impulsades per l'Instituto de la Mujer: 1999, 2002 i 2006, en les que s'identifica el percentatge de dones maltractades a l'Estat espanyol i es caracteritza

tant la seva situació i perfils com els tipus de maltractament i les característiques de les persones agressores.

Els dos indicadors principals de la Macroencuesta són els orientats a definir la incidència del maltractament, ja sigui aquest explícitament reconegut per les pròpies dones (dones que es consideren a sí mateixes com a maltractades) com identificat al llarg de l'enquesta en base a una sèrie de preguntes concretes que permeten identificar la violència de diferent tipus: física, psicològica, sexual, econòmica, etcètera. És una enquesta centrada en la violència contra les dones que es dona a l'àmbit domèstic i que s'exerceix tant per part de la parella o exparella com de la resta de familiars directes o polítics. En conseqüència inclou també les violències en què els agressors són dones, sempre que siguin familiars; la qual cosa és un element distorsionador important que impedeix poder comparar les dades de la Macroencuesta amb les de l'ECVM.

Cal tenir en compte que és justament a la dècada del 2000, moment en què es realitzen a grans trets les diverses edicions de la macroencuesta, quan s'han produït avanços importantíssims a nivell legislatiu i de polítiques públiques en matèria de violència masclista, que han portat a una molt diferent elaboració conceptual d'aquest fenomen. S'ha pretès superar la concepció de *violència domèstica* (concepció tradicional que es defineix en base al lloc on la violència es produeix, l'espai domèstic, i que persisteix parcialment en el Codi penal i per tant en l'aproximació judicial i sovint policial a la violència contra les dones) per posar de relleu el seu *component estructural i sexista*.

És per això que en realitat les dades de la Macroencuesta tenen un difícil encaix tant amb la Llei 5/2008 contra la violència masclista, com amb la Llei estatal prèvia, de 1/2004 de protecció integral contra la violència de gènere. En els dos casos es va més enllà de la concepció de la violència domèstica per destacar les relacions de gènere. En el cas de la llei catalana, a més, s'amplia la violència masclista més enllà de l'àmbit de la parella i es va molt més enllà en els problemes que identifica i en les solucions que proposa, en abastar també l'àmbit social, laboral i familiar.

Com que l'EVMC s'ha construït d'una forma molt coherent amb el plantejament de la Llei 5/2008 per tal de poder proporcionar dades de diagnòstic i avaluació per a les polítiques de seguretat contra la violència masclista, té una riquesa molt més gran que l'enquesta estatal i una orientació diferent. Tanmateix, recuperar les dades que proporciona la Macroencuesta per a Catalunya seria extremadament interessant perquè ens permetria tenir una visió longitudinal a més llarg termini, tenint una sèrie històrica que abasta l'evolució d'una part de la violència masclista al llarg de tota una dècada: 1999-2010.

La informació amb què es compta referent a la Macroencuesta per a Catalunya és només la dada agregada sobre el maltracte tècnic i el maltracte reconegut. Inicialment es preveia que com a mínim s'intentaria calcular una aproximació a aquests dos indicadors en base a l'ECVM. Tanmateix, no s'ha pogut accedir a la base de dades per

a Catalunya de la Macroencuesta¹¹ ni tant sols a l'annex metodològic o al qüestionari, que ens hagués permès valorar com s'han construït aquests indicadors i per tant avaluar amb major precisió la possibilitat de calcular-los amb les dades i les preguntes plantejades a l'ECVM.

Així doncs, sense poder accedir a la font primària de les dades, la comparació entre la Macroencuesta i l'EVMC esdevé impossible, degut a les diferents conceptualitzacions de què parteixen. Per exemple, si mirem la violència contra la dona detectada en funció dels i les agressors, com mostrem a la taula següent, veiem com no podem saber quin percentatge correspon a agressors homes i quin a agressors dones, que és el que ens permetria aproximar-nos a les definicions de l'ECV de la violència masclista en l'àmbit familiar per exemple; mentre que en l'extrem oposat, a l'EVMC no es recull – de forma coherent amb la Llei, per altra banda – la violència exercida per dones més que de forma molt col·lateral.

Taula. Violència contra les dones en funció de l'agressor/a. Espanya, 2006.

	Parella	Ex-parella	Fills/es	Pare	Mare	Germans / es	Altres familiars/convivents
Maltractament tècnic	74,6%	sd	17,3%	9,5%	9,8%	3,0%	3,6%
Maltractament reconegut	41,5%	15,8%	12,5%	6,8%	7,9%	12,5%	16,3%

Font: Instituto de la Mujer.

Tot plegat impossibilita poder efectuar les comparacions que estaven previstes i en conseqüència, no s'han pogut calcular els indicadors referents a la prevalença del maltracte tècnic i reconegut.

En canvi, presentem les dades que des de l'Instituto de la Mujer s'han fet públiques en relació a aquesta enquesta.

Taula. Percentatge de dones maltractades durant el darrer any. Macroenquestes de 1999, 2002 i 2006.

		1999	2002	2006	Diferencial 2002-1999	Diferencial 2006-2002
Catalunya	Considerades tècnicament com "maltractades"	12.1	9.7	8.9	-2.4	-0.8
	Autoqualificades com maltractades	4.3	4.0	4.0	-0.3	0.0
Espanya	Considerades tècnicament com "maltractades"	12.4	11.1	9.6	-1,3	-1,5
	Autoqualificades com maltractades	4.2	4.0	3.6	-0,2	-0,4

Font: Instituto de la Mujer.

¹¹ Es tracta d'unes dades que no s'han fet públiques encara, per la qual cosa només s'ha pogut treballar amb l'informe de resultats publicat per l'Instituto de la Mujer. En principi es preveu que en el futur es farà pública la base de dades sencera a través del Centro de Investigaciones Sociológicas però fins al moment no es pot accedir a la mateixa.

Veiem doncs que en el període 1999- 2006 la violència contra les dones a Catalunya ha disminuït, amb més intensitat entre l'any 1999 i el 2002 i posteriorment més lentament. En el primer període la reducció és força més intensa que en el conjunt de l'àmbit estatal, però en el segon la situació és a l'inrevés.

Recomanacions

En el futur, en la mesura que es pugui accedir a les dades en brut de la Macroencuesta estatal (o als annexes metodològics i al qüestionari) en principi es podria explorar la possibilitat d'establir una comparativa entre aquesta enquesta de 2006 i l'EVMC de 2010. Aquesta comparació es podria fer de dues maneres, en funció del que sigui més factible un cop revisades les característiques de la base de dades.

Per una banda es podria calcular el maltracte (tècnic i reconegut) referent a l'àmbit de la parella i/o de la família amb les dades de l'ECVM, de manera que almenys es podria avaluar el canvi que es dona entre 2005 i 2009 (anys als que fan referència les dades de la Macroencuesta i de l'ECVM, respectivament), i en conseqüència es construiria una sèrie abastant a partir de 1999.

En el sentit contrari, es podria valorar si es poden calcular alguns dels indicadors d'impacte social aquí desenvolupats amb les dades de la Macroencuesta de 2006 (bàsicament l'indicador 1.1.1 en l'àmbit de la parella o la família, probablement), que permetria comparar el 2005 i el 2009.

Tot i així, cal tenir en compte que la mida de la mostra de la Macroencuesta no permet realitzar gaires creuaments estadísticament significatius amb les dades per a Catalunya. En principi només la dada general de prevalença –tal i com està calculada actualment- té un grau acceptable de fiabilitat, de manera que s'hauria de veure si introduint-hi nous filtres i operacions estadístiques es manté o no aquesta fiabilitat.

En qualsevol cas, la comparació entre ambdós enquestes, en la mesura que el qüestionari si bé orientat a la violència contra les dones conté una orientació conceptual força diferent, caldria prendre els resultats amb precaució, més aviat com una estimació aproximada.

1.1.3 Taxa de mortalitat a causa de VM a Catalunya

Es defineix com la comparativa anual de la taxa de mortalitat a causa de violència masclista.

Si acabem de veure la prevalença de la violència masclista en els seus diferents tipus, àmbits on s'exerceix i intensitats, aquest indicador que ara ens ocupa ens dona compte de l'evolució de la seva conseqüència més dramàtica i irreparable: les morts que causa. Ens mostra només la punta de l'iceberg del fenomen, és doncs un indicador poc informatiu en quant a valorar la magnitud del problema, però enormement significatiu per la importància i gravetat del que mesura. Alhora, en

centrar-nos en una taxa podem anar més enllà de les xifres brutes per tal de poder sospesar el factor poblacional i obtenir dades comparables amb altres territoris.

TAXA DE MORTALITAT A CAUSA DE VM EN LA PARELLA I LA FAMÍLIA	
Comportament	Negatiu Balanç: augment de 0,55 dones per milió (dones de 15 anys i més)
Dada inicial (2008)	3,46
Dada actual (2011)	4,01
TAXA DE MORTALITAT A CAUSA DE VM (àmbit de la parella)	
Comportament	Positiu Balanç: reducció de 0,75 dones per milió (dones de 15 anys i més)
Dada inicial (2007)	3,84
Dada actual (2011)	3,09
TAXA DE MORTALITAT A CAUSA DE VM (àmbit de la família)	
Comportament	Negatiu Balanç: augment de 0,30 dones per milió (dones de 15 anys i més)
Dada inicial (2008)	0,63
Dada actual (2011)	0,93

La mitjana del període de dones mortes cada any per causa de VM (tant en l'àmbit de la parella com el de la família) és de 14,25 (o 13,8 si incloem la dada de 2007, que no incorpora la violència masclista en l'àmbit familiar). Si ho mirem separatament, la mitjana és de 10,8 dones mortes cada any en l'àmbit de la parella (2007-2011) i de 3,75 dones mortes en l'àmbit familiar (2008-2011). Les taxes mitjanes relatives són de 4,43 dones mortes per milió de dones de 15 anys i més si ho mirem conjuntament, i de 3,38 en la parella i de 1,16 en l'àmbit familiar.

Pel que fa al balanç, entre l'inici i el final del període la taxa disminueix per la parella i augmenta en l'àmbit familiar, de manera que conjuntament augmenta 0,55 punts percentuals.

Taula. Dones mortes per VM i taxa de mortalitat: nombre total, mitjana i balanç

	Nombre total de dones mortes	Mitjana de dones mortes		Balanç del període	
		N	Taxa	N	Taxa
Dones mortes per VM (àmbit de la família i de la parella) (2007-11)	69	13,8	4,43	1	+0,55
Dones mortes per VM en la parella (2007-11)	54	10,8	3,38	-2	-0,75
Dones mortes per VM en la família (2008-11)	15	3,75	1,16	1	+0,30

Font: elaboració pròpia a partir de Departament d'Interior

Si mirem amb més detall la taxa de cada any i la seva evolució interanual, veiem que excepte en el cas de la VM en l'àmbit de la família les taxes de mortalitat han tingut un comportament irregular, tendint a disminuir en general però amb un repunt a la meitat del període i molt especialment l'any 2009.

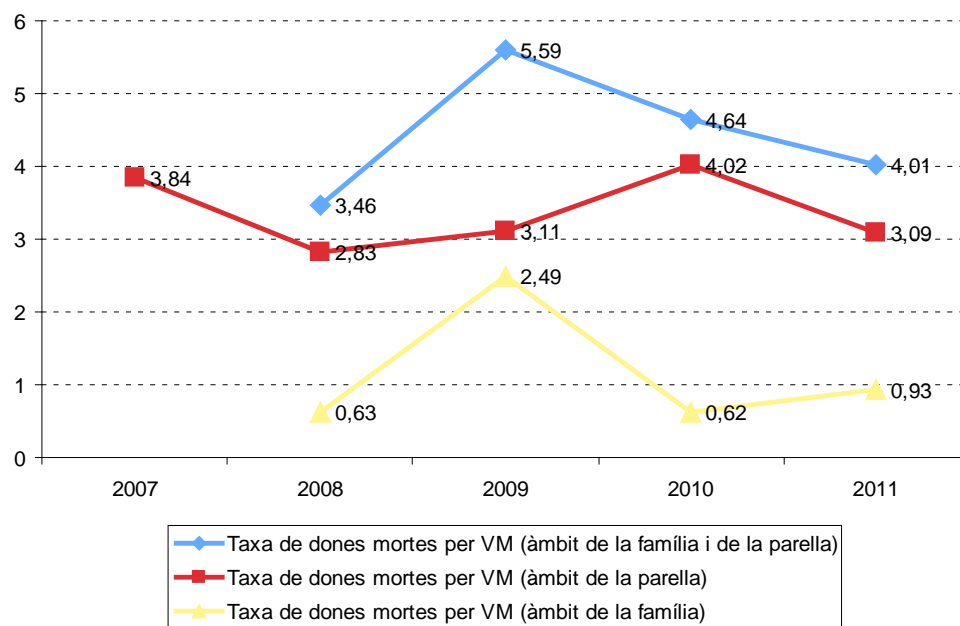
Taula. Taxa de mortalitat anual per VM i creixement interanual

	2007	2008	2009	2010	2011
Taxa de mortalitat per VM (general)	3,84	3,46	5,59	4,64	4,01
Canvi interanual (en relació a 2007)	-	-10%	+62%	-17%	-14%
Taxa de mortalitat (àmbit de la parella)	3,84	2,83	3,11	4,02	3,09
Canvi interanual (en relació a 2007)	-	-26%	+10%	+29%	-23%
Taxa de mortalitat (àmbit de la família)	-	0,63	2,49	0,62	0,93
Canvi interanual (en relació a 2007)	-	-	+295%	-75%	+50%

Font: elaboració pròpia a partir de Departament d'Interior

En qualsevol cas, com veiem al següent gràfic, al llarg del període 2007-2011 la taxa de mortalitat ha anat oscil·lant entre 4,02 i 2,47 dones mortes per milió de dones de 15 anys i més. Es comença amb 12 dones mortes, millora la xifra en els següents dos anys, disminuint la mortalitat, per a repuntar l'any 2010 i tornar a descendir el 2011. En general ha anat oscil·lant amb un repunt l'any 2010. A nivell d'interpretació cal tenir en compte que com que la n és molt baixa, la taxa és molt sensible a lleugeres variacions en el nombre de dones mortes per violència masclista.

Gràfic: Taxa de dones mortes per violència masclista en l'àmbit de la parella i de la família (per milió de dones de 15 anys i més)

Font: Departament d'Interior, Idescat i INE (2011)

Malauradament és previsible que per aquest any 2012 es trenqui aquesta relativa estabilitat que mostrem, així com la tendència a la reducció, tenint en compte les elevades xifres de mortalitat amb que s'ha començat l'any.

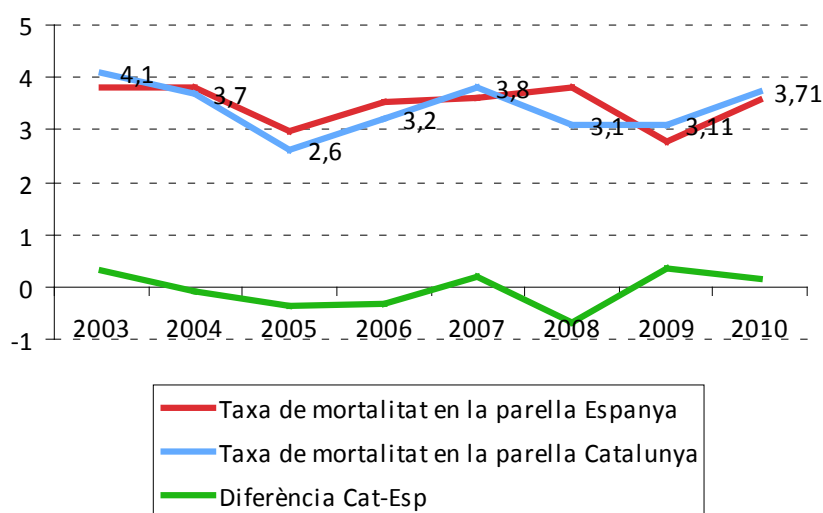
1.1.3/B Taxa de mortalitat a causa de VM en la parella a Catalunya (2000-2009)

Com ja s'ha esmentat, un dels principals impactes de l'aprovació i desplegament de les Lleis i polítiques al voltant de la violència masclista és la visibilització del fenomen i el registre de com evoluciona la situació al respecte. En concret, és a partir de 2008 quan les dades són més fiables, quan es consolida el treball en matèria de VM – prèviament ja iniciat des de l'ICD i des del Programa de seguretat del Departament d'Interior creat el 2007- i s'acorden criteris de registre estables i comuns.

En aquest sentit, per poder presentar dades amb una sèrie històrica més llarga per poder valorar l'evolució del fenomen al llarg de la última dècada i poder de retruc comparar-ho amb altres CCAA, caldrà recórrer a una font que proporcioni dades consistents per a tot el període. Tanmateix, aquesta informació només és disponible en relació a la violència en la parella.

Les dades proporcionades per l'Observatorio estatal de violencia sobre la mujer, per exemple, ens mostren que, en tendència, el comportament de la taxa de mortalitat a Catalunya és similar al del conjunt de l'Estat espanyol, alhora que en general aquesta es manté a prop però amb un valor menor; com apareix al següent gràfic.

Gràfic: Taxa de dones mortes per violència masclista en l'àmbit de la parella a Catalunya i a l'Estat espanyol (per milió de dones de 15 anys i més)

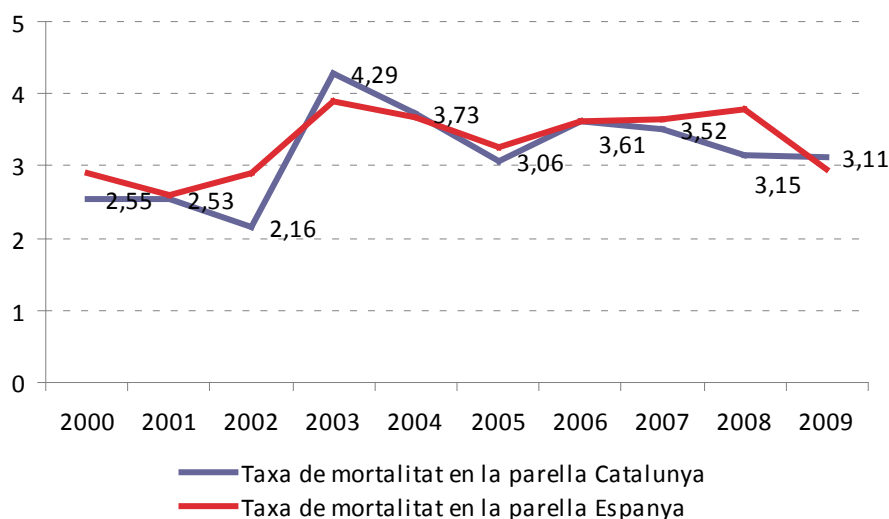

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'Observatorio estatal de violencia sobre la mujer

Si fem referència a una altra font, l'informe “Mujeres asesinadas por su pareja 2000-09” de l'Instituto Universitario para el Estudio de la Violencia-ICRS¹², podem fins i tot elaborar una sèrie històrica més llarga. Aquest informe utilitza les següents definicions: recull les dades de dones (de 15 anys i més) mortes per la seva parella (amb o sense convivència) i exparella, incloent tant a les que moren en el moment del crim com les que ho fan més tard com a conseqüència de l'agressió i basats en les dades de les forces i cossos de seguretat de l'Estat, els jutjats i els mitjans de comunicació.

Tot i que no coincideixen exactament les taxes d'aquesta font amb les calculades en aquesta avaluació ni amb les de l'Observatorio estatal, si que es reproduïx la tendència a que les taxes catalanes tenen un comportament semblants –i una xifra una mica menor- a la del conjunt de l'Estat.

Gràfic: Taxa de dones mortes per violència masclista en l'àmbit de la parella a Catalunya i a l'Estat espanyol (per milió de dones de 15 anys i més)

Font: Instituto Universitario para el Estudio de la Violencia-ICRS.

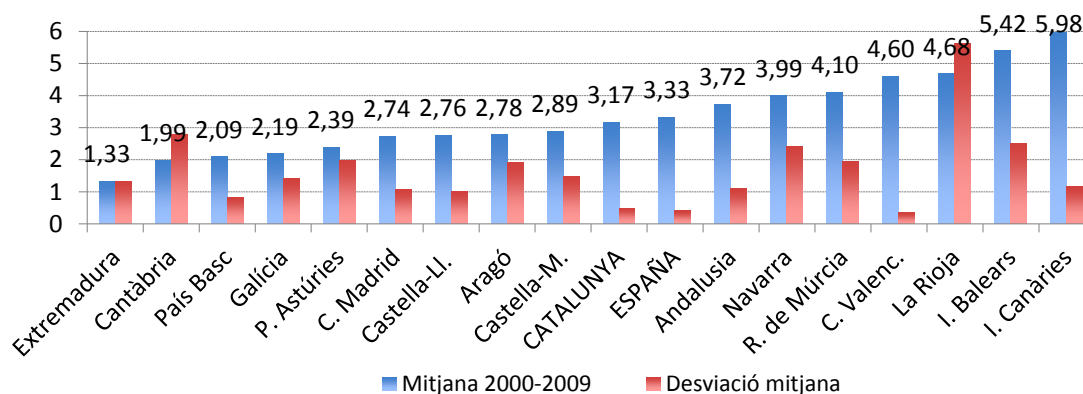
1.1.3/C Taxa de mortalitat a causa de VM en la parella a les diferents CCAA

Aquesta font en concret ens permet també comparar el comportament de la taxa de mortalitat per VM en la parella a Catalunya amb la total de l'Estat espanyol i amb la de les diferents Comunitats Autònomes.

¹² No coincideixen del tot (excepte l'any 2008) amb les dades proporcionades per l'Observatorio estatal de violencia sobre la mujer; les taxes varien entre un 0,1 i un 0,3 segons els anys. S'ha optat per aquest informe perquè proporciona dades coherents per a totes les CCAA i des de l'any 2000, mentre les del Observatorio s'inicien el 2003.

Veiem, doncs, que Catalunya presenta una situació propera a l'evolució del conjunt de l'Estat, una baixa variabilitat i una alta estabilitat relativa, a diferència d'algunes CCAA on hi ha una més que notable variació entre les taxes corresponents a diferents anys.

Gràfic: Mitjana i desviació mitjana de la taxa de dones mortes per violència masclista en l'àmbit de la parella a les diferents CCAA i a l'Estat espanyol (per milió de dones de 15 anys i més)

Font: Instituto Universitario para el Estudio de la Violencia-ICRS.

Recomanacions:

La taxa de mortalitat a causa de violència masclista, si bé només captura la punta de l'iceberg de fenomen de la violència és extremadament rellevant en tant que es centra en la seva conseqüència més greu i irreparable.

Presentem a continuació algunes recomanacions per a la reflexió i la millora al voltant de la recollida de dades respecte aquesta qüestió.

a) Caldria incloure la **victimització dels infants** de forma sistemàtica en el registre de la mortalitat per tal de poder identificar adequadament l'impacte de la VM, encara que sigui *a posteriori*.

Seguint la definició de la Llei la victimització en el cas dels menors generalment es recull com a VM en l'àmbit de la família (en els casos en que l'agressor és un home i la víctima una nena) o bé com a violència domèstica (si es tracta d'una agressora o si la víctima és un nen). Només en algunes ocasions molt concretes s'han comptabilitzat com a víctimes de VM en la parella als fills o filles de la dona morta, ja que l'incident es va produir en el mateix moment i va tenir un gran impacte social.

El que pot quedar fora del focus, doncs, és el vincle de la victimització dels infants amb els mecanismes i causes de la violència masclista: tot sovint els menors –ja siguin nens o nenes- són víctimes *en el marc* d'una situació de violència en la parella i/o a

causa d'ella. De forma habitual els fills i filles es veuen afectats de forma directa o indirecta, sovint com a eina per a infringir un dany o pressionar a la dona que pateix violència. El fet de comptar-los directament com a VM en la família o com a violència domèstica pot fer difícil de detectar i abordar la causa principal de la violència; o bé directament pot invisibilitzar que també en són víctimes, com seria el cas, per exemple d'infants víctimes del seu pare, que passen a ser considerats sempre violència domèstica quan probablement en molts casos el que hi ha és una situació de violència en la parella subjacent que es podria investigar i connectar si s'escau.

La normativa actual (Codi penal) i per tant les rutines policials i judicials no registren directament aquesta afectació dels fills i filles també com a víctimes de VM en la parella, i per tant hi ha el perill de que aquest component de VM s'invisibilitzi. Això pot portar a que es dificulti l'accés als serveis per part d'aquests menors, a que es pugui estar intervenint de forma inadequada o bé no aprofitant suficientment les economies d'escala dels serveis i eines ja desplegats per a combatre la VM. En qualsevol cas, la qüestió de com identificar l'afectació dels fills i filles és confusa i caldria obrir un debat sobre com s'hauria d'abordar.

b) Aquest component de violència masclista també apareix per exemple en altres casos en els quals hi ha terceres persones afectades indirectament o fins i tot mortes en el marc o vinculades a una situació de VM, però que fins al moment també hi ha una certa **confusió al voltant de com comptabilitzar-los**. Un exemple podria ser el següent: es produeixen les morts d'una dona i el seu germà per part de la parella de la dona, en una situació en què el germà intenta impedir l'assassinat de la dona. En aquest cas, mentre la dona es comptabilitzaria com a VM en la parella, la mort del germà constaria en tot cas com a violència domèstica però no com a VM i per tant s'estaria subestimant l'impacte de la VM en aquest cas i en l'anàlisi agregada que posteriorment es pugui fer de l'afectació de la VM a Catalunya.

Aquest cas (hipotètic) ens il·lustra un dels problemes amb què ens trobem en relació a la recollida de les dades de victimització en relació a la VM, i que són fruit principalment de dos factors: la gran complexitat del fenomen, per una banda; i per l'altra la confluència de diferents normatives: el Codi Penal, la Ley Orgánica 1/2004 de medidas de protección integral contra la violencia de género i la Llei 5/2008 contra la violència masclista. Aquesta coexistència té notables implicacions pel que fa als sistemes de registre i recollida d'informació que cal tenir en compte i millorar.

Les estadístiques policials i judicials tendeixen lògicament a basar-se més aviat en els delictes tipificats, i en tot cas a explotar d'alguna manera les dades en base a la conceptualització de violència de gènere que estableix la Llei estatal. La inèrcia, però, fa que tot sovint pesi molt la consideració de violència domèstica, com a àmbit paraigües que es centra en l'àmbit on es dona la violència i que es percep que permet una aplicació més senzilla en tant que no requereix d'una identificació d'una relació de

violència preexistent –aspecte aquest que és un dels principals obstacles detectats per les avaluacions existents de l'aplicació de la Llei estatal¹³.

A partir de l'aprovació de la Llei 5/2008 s'han anat establint mecanismes i anàlisis específics que han anat escollint, explotant i interpretant les dades partint de les definicions d'aquesta Llei, que com hem vist, amplien i concreten més la conceptualització de la violència i per tant obren la possibilitat de **detectar moltes situacions o components de violència masclista que anteriorment eren invisibilitzades** i per tant no es definien estratègies per a combatre-la.

Pel que fa a la taxa de mortalitat, en concret, caldria anar treballant en garantir que s'està registrant adequadament l'impacte real de la violència masclista en els seus diversos àmbits. Això vol dir en especial continuar revisant els casos en què es troben menors implicats i els considerats com a violència domèstica per aclarir-ne els components de VM, així com establir mecanismes que permetin també detectar de forma sistemàtica la mortalitat per violència masclista en l'àmbit social –com podrien ser els crims d'honor en els casos en que no quedin recollits en la categoria de VM en l'àmbit familiar, o d'altres homicidis que es poden donar en contextos de tràfic per a l'explotació sexual, per exemple¹⁴.

D'aquesta manera es podria **copsar la dimensió real de la mortalitat per causa de violència masclista** i fins i tot es podria calcular una taxa específica per a la població en general –i no només per a les dones- i per a la infància.

Això implicaria, però, que el registre d'aquesta informació ha de ser dinàmic i anar-se alimentant del resultat de les investigacions policials, donat que la major part dels casos inicialment –en el moment de l'atestat policial, primera entrada dels sistemes d'informació policials- pot ser difícil identificar aquest component de VM sense un informació acurada.

Aquesta argumentació es podria aplicar també a altres àmbits de detecció i recollida d'informació, més enllà de la mortalitat; tot i que és lògic pensar que en el cas de la mortalitat pot ser més factible realitzar aquesta anàlisi i actualització, tenint en compte que estem parlant d'un nombre relativament reduït i per tant més abastable d'homicidis dolosos / assassinats per any –ha oscil·lat entre els 69 i els 98 en el període 2001-2010.

¹³ Veure per exemple, Calvet i Corcoy: 2010.

¹⁴ A l'Informe de Seguretat de Catalunya de 2010, per exemple, es destaquen dos homicidis/ assassinats de dones originats a l'àmbit de la prostitució. Caldria veure en cada cas a què es fa referència amb "l'àmbit de la prostitució", i si té relació amb els homicidis. Si es comprova que es dona en una situació de tràfic per a l'explotació sexual, per exemple, es podria considerar que es tracta de morts a causa de VM en l'àmbit social; mentre que si només es refereix a l'exercici de la prostitució de forma no obligada per part de la dona i no té relació amb el crim en principi no s'hi inclouria. En qualsevol cas és una qüestió a repensar.

Fitxa tècnica 1.1.3

Fórmula	Nombre de dones mortes a causa de la VM per cada milió de dones de 15 anys i més.
Consideracions metodològiques	<p>En la proposta inicial es definia la fórmula següent: Nombre de dones mortes a causa de la VM per cada 100.000 habitants (homes i dones) per any, perquè fos coherent amb les dades de victimització i homicidis que es solen donar.</p> <p>Tanmateix, en aquesta avaluació s'ha optat per utilitzar una taxa per milió de dones de 15 anys i més enlloc de calcular-ho en funció dels 100.000 habitants per diverses raons:</p> <p>Centrar la taxa en la població de dones permet valorar més acuradament la incidència de les morts per causa de violència masclista.</p> <p>Optar per la taxa per milió enlloc de per 100.000 persones permet una més senzilla interpretació de les dades.</p> <p>És una opció coherent amb la que es pren als informes de l'<i>Observatorio estatal contra la violencia de género</i> i altres referents en la matèria, el que facilitarà la comparació a nivell estatal.</p>
Font d'informació	<p>Dades de les <u>víctimes de VM</u>: Departament d'Interior, Observatorio estatal contra la violencia de género, i Instituto Universitario para el Estudio de la Violencia-ICRS</p> <p>Dades de població: a partir d'Idescat (Padró municipal d'habitants INE), i INE per a 2011. Les dades del padró es refereixen a l'1 de gener de cada any. Les relatives a 2011 són provisionals.</p>
Observacions	<p>Les dades de mortalitat referents a <u>2011</u> poden variar en el futur en tant que hi ha alguns casos en investigació que posteriorment es podrien passar a considerar com a VM.</p> <p>Només es pot calcular per l'àmbit de la parella i de la família. No es detecta la possible mortalitat per VM en l'àmbit social.</p> <p>Les dades de víctimes de VM no solen incloure els fills/es quan són també víctimes de la violència masclista en l'àmbit de la parella.</p> <p>Només es va fer l'any 2010 en què les morts d'una dona i els seus dos fills es van donar en el mateix moment, el que va portar a incloure els menors des de l'inici, per a visibilitzar l'impacte en els fills i filles i donar resposta a una preocupació social sorgit al respecte.</p>

1.1.4 Grau de repetició de relacions violentes (Enquesta)

El grau de repetició de les relacions violentes és fonamental tant per a entendre el fenomen de la violència com per a poder avaluar l'impacte de les polítiques contra la VM que es duen a terme.

L'EVMC identifica l'existència de violència masclista en l'àmbit de la parella tant en les relacions actuals com en les anteriors. Això ens permet aproximar-nos a valorar fins a quin punt les dones que han patit violència tendeixen a reproduir o no relacions violentes. Des del nostre punt de vista aquesta és una informació altament significativa

per a poder valorar l'eficàcia de l'atenció que es presta a les dones en situació de VM, en especial el que té a veure amb la prevenció, reparació del dany i la recuperació.

Per a valorar aquesta qüestió ens hem centrat en identificar en quin grau les dones que havien patit VM per part d'una exparella i que a l'actualitat tenen parella també pateixen VM amb aquesta parella actual.

GRAU DE REPETICIÓ DE RELACIONS VIOLENTES

El 31,3% de dones que van patir VM per part de la seva exparella i que ara tenen una nova parella, pateixen VM també per part de la seva parella actual.

Veiem per tant que es dona un alt grau de repetició de les relacions violentes, el que ens reforça la necessitat d'establir serveis i eines d'intervenció no només per atendre puntualment la situació de violència i permetre que les dones en surtin, sinó també per a incidir en les seqüeles emocionals i psicològiques que genera la violència masclista en la subjectivitat de les dones.

Cal apuntar a que tot i que aquest indicador es construeix a partir d'una n molt baixa degut als diferents filtres que s'estableixen, igualment s'han trobat diferències significatives en la probabilitat de patir violència a mans de la seva parella actual. S'ha efectuat una prova de Xi quadrat que ha determinat que el fet d'haver tingut prèviament una exparella violenta aporta diferències significatives en el grau amb què es sofreix VM en la parella actual.

Taula. Relació entre les dones que han patit VM en la parella actual i en l'exparella

		Parella actual		Total
		No va patir VM	Va patir VM	
Exparella	No va patir VM	76,5%	23,5%	100%
	Va patir VM	68,8%	31,3%	100%
	Total	74,4%	25,6%	100%

Font: elaboració pròpia a partir de l'ECVM

Recomanacions:

En un sentit més ampli, seria molt interessant explorar amb major deteniment la repetició de la violència al llarg de la vida, tot explotant les dades contingudes a l'ECVM.

Es podria analitzar, per exemple, si es poden identificar perfils de dones o situacions on trobem una major repetició de relacions violentes, si les dones que ha patit VM en la infància –familiar o d'altre tipus- tenen una major propensió a patir posteriorment situacions de violència en la parella, o fins i tot entrar a analitzar la informació que

recull l'EVMC sobre les característiques dels agressors, que també inclou algunes preguntes al voltant de la violència que aquests podien haver patit en la seva infància.

Per altra banda, si bé l'EVMC ens dona una imatge clara de d'aquest grau de repetició de la violència per a l'any 2009, també els registres policials i/o judicials potencialment podrien aportar dades al respecte, en la mesura que es puguin explotar les dades referents a denúncies, processos judicials o expedients en relació a la VM. Per exemple, si es pogués filtrar els processos/ victimització per VM amb què ha estat implicada una mateixa dona al llarg del temps per part de diferents agressors, es podrien tenir dades estables i contínues respecte la qüestió de la repetició de relacions violentes.

A l'actualitat, però, amb el sistema d'informació policial actual és difícil de relacionar els expedients a través de les dades de les dones i/o dels agressors. En tant que no està incorporada com a codi la VM, es fa difícil realitzar cerques i creuaments de les dades. L'alt nombre de denúncies i la impossibilitat de filtrar i només accedir als expedients relacionats amb la VM fa inviable aquesta cerca, pel que hem pogut contrastar amb el Departament d'Interior.

No obstant el Departament d'interior ha dotat d'una nova eina tecnològica a la PG-ME per atendre a les víctimes de violència masclista: el Sistema d'Informació i Atenció a la Victima (SIIV), que s'implantarà de forma progressiva durant el 2012 i es preveu que estigui plenament operativa al 2013. Aquest aplicatiu permetrà fer una extracció més precisa i amb més informació pel que fa als casos de VM que arriben als serveis policials, el que milloraria en gran mesura la disponibilitat d'informació sobre aquesta qüestió de manera estable i comparada de cara al futur.

Potencialment, es podria per exemple calcular de forma periòdica el següent indicador almenys per l'àmbit de la parella: Nombre de dones que han realitzat més d'una denúncia per VM a l'àmbit de la parella de diferents agressors en relació al nombre total de dones que han presentat una denúncia per VM a l'àmbit de la parella. També es podria posar en relació els diferents àmbits en que es produeix la violència masclista per detectar l'existència de patrons o perfils i per a comprendre amb més profunditat aquesta problemàtica.

Fitxa tècnica 1.1.4

Fórmula	Nombre de dones amb exparella violenta que pateixen VM per part d'aquesta parella actual en relació al total de dones amb exparella violenta i que actualment tenen parella.
Consideracions metodològiques	<p>Es calcula a partir de les parelles i exparelles amb les que s'ha conviscut, donat que amb les dades existents no es pot saber el volum de dones que han tingut una parella o exparella amb la que no van conviure.</p> <p>Les <u>exparelles</u> s'identifiquen a través de l'especificació de l'agressor que es realitza en el mòdul de violència extrema.</p> <p>quan s'identifica a l'agressor, juntament amb la violència patida per exparelles l'any 2009.</p> <p>La parella actual també és a partir de violència extrema per part de la parella actual junt amb la violència declarada l'any 2009.</p>
Font d'informació	ECVM

1.2 Detecció de la Violència Masclista

Aquesta subdimensió fa referència a la posada en funcionament de diferents instruments teòrics i tècnics que permetin identificar i fer visible la problemàtica de la VM, i que permetin també conèixer les situacions en les quals s'ha d'intervenir, per tal d'evitar-ne el desenvolupament i la cronicitat.

1.2.1 Detecció de la VM a l'àmbit comunitari: Mutilació Genital Femenina (MGF)

La mutilació genital femenina o el risc de patir-la és una de les formes de violència masclista que s'exerceixen a l'àmbit social o comunitari i que constitueix una vulneració als drets humans, de les dones i dels infants. Com a tal està tipificat en el Codi Penal i es pot perseguir també extraterritorialment encara que la pràctica de la MGF es realitzi a l'estranger¹⁵.

Actualment s'estima que el nombre de nenes i dones que han sofert mutilació genital al món és d'entre 100 i 140 milions, unes 6.000 nenes al dia (OMS). És una pràctica habitual a 31 països africans, a Àsia i l'Orient mitjà i arran de la immigració també al nostre país (Vásquez, 2010). La prevalença de la MGF a l'Àfrica varia entre el 5% de dones i el 98-100% (AAVV, 2006).

L'any 1993 es van detectar els primers casos a Catalunya a les comunitats de l'Àfrica Subsahariana, i si bé en general es considera que ja no es coneixen pràctiques de MGF a Espanya, si que es realitzen aprofitant viatges als països d'origen per les vacances. La tasca de prevenció, doncs, esdevé fonamental, promovent la informació sobre la legislació espanyola al respecte, i la sensibilització i el debat al voltant de les seqüeles de la MGF. És en aquesta direcció que s'han desenvolupat estratègies

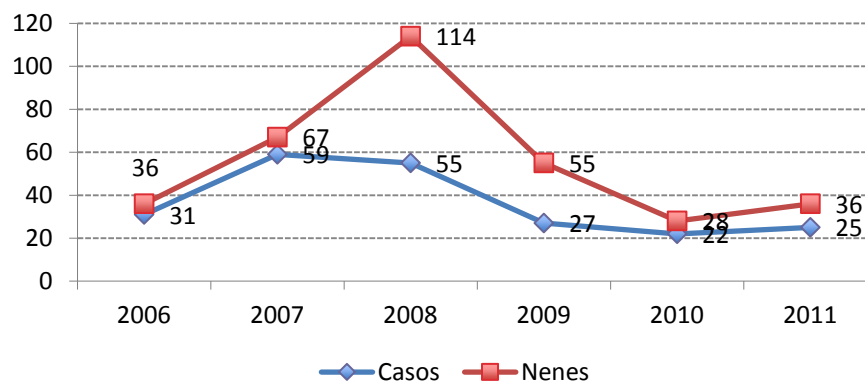
¹⁵ Per a una descripció del marc legal de la MGF veure AAVV (2006) *Mutilació Genital Femenina: prevenció i atenció*, Institut Català de la Salut.

d'intervenció en l'àmbit comunitari amb la participació de professionals de l'àmbit educatiu, sanitari, policial, de treball social, etc.; així com amb les pròpies comunitats d'origen i les seves associacions.

DETECCIÓ DE LA VM A L'ÀMBIT COMUNITARI: MUTILACIÓ GENITAL FEMENINA	
Comportament	Positiu 😊 Balanç: reducció de 34 casos i 31 menors d'edat*
Dada inicial (2007)	59 casos i 67 menors d'edat ateses
Dada actual (2011)	25 casos i 36 menors d'edat ateses

A continuació mostrem l'evolució de l'indicador al llarg del període. Incloem també les dades referents a 2006 donat que estan disponibles.

Gràfic. Mutilació genital femenina: Casos i menors d'edat ateses

Font: Elaboració pròpia a partir de Departament d'Interior

Com es veu al gràfic, la detecció de la MGF oscil·la al llarg del període. Es comença al voltant de la trentena de casos i de nenes i adolescents ateses; xifra que augmenta de forma notable els següents anys arribant a un màxim l'any 2008 degut en part a l'aflorament de casos prèviament acumulats gràcies al desplegament d'iniciatives de caràcter comunitari de prevenció i coordinació al voltant d'aquesta qüestió així com també hi poder haver altres realitats puntuals. Posteriorment, el nombre de MGF ateses torna a baixar i assoleix valors propers als inicials l'any 2011; a la vegada que sembla que s'aconsegueix una certa estabilitat que caldrà veure si es manté en el futur.

En aquest sentit, veiem que l'any 2008 i 2009 es posen en marxa 49 taules territorials per a la prevenció i eradicació de la MGF, on participen professionals de diferents

àmbits (entre 10 i 20 professionals de salut, educació, serveis socials –primària i especialitzada-, atenció a la infància, justícia, cossos de seguretat, etcètera) per a posar en comú informació al voltant de possibles casos de MGF i per a coordinar i planificar les seves actuacions. L'any 2010 se'n van constituir 11 més i el 2011, 6. L'evolució en el nombre de casos és per tant coherent amb aquest desplegament d'iniciatives, en la mesura que la pròpia constitució d'espais de coordinació genera una major detecció del problema de la MGF.

Al llarg del període també s'elabora i es difon un protocol d'actuacions per prevenir la MGF (realitzat de forma interdepartamental per Benestar, Salut, Interior i Ensenyament), es realitza formació i assessorament a professionals, i es dona suport a projectes d'entitats socials clau.

Com anirem indicant reiteradament al llarg d'aquesta avaluació, el primer impacte del desplegament de la Llei és justament fer aflorar el problema de la VM, fent emergir i visibilitzant una certa bossa de casos que posteriorment s'estabilitzen pel propi treball de prevenció i seguiment que es realitza. En qüestions marcades històricament per la invisibilitat, doncs, un creixement de l'indicador referent a la violència s'ha d'interpretar de forma positiva ja que ens està marcant una millor detecció del problema, que constitueix el primer pas per a abordar-lo.

Taula. Mutilació genital femenina: Casos i menors d'edat ateses per any i creixement interanual

		2007	2008	2009	2010	2011	Total
Casos		59	55	27	22	25	188
Menors		67	114	55	28	36	300
Canvi interanual	Casos	-	-7%	-51%	-19%	+14%	
	Menors	-	+70%	-52%	-49%	+29%	

Font: Elaboració pròpia a partir de Departament d'Interior

En qualsevol cas, si ho mirem en relació al moment previ a l'aprovació de la Llei 5/2008, el balanç d'aquest indicador és positiu, reduint-se els casos i les nenes i adolescents ateses en 34 i 31 casos, respectivament.

En un context en que es segueixen desplegant instruments diversos per a prevenir i combatre aquest problema (entre els que destaquen les taules territorials, la difusió i la realització de formació als i les professionals implicades) es pot fer una valoració positiva d'aquesta reducció. Si ens trobéssim en un escenari en que no es s'afronta aquesta problemàtica, en canvi, una reducció dels casos ateses estaria vinculada molt probablement no a una reducció de la problemàtica sinó a una disminució de la capacitat de les administracions per detectar-lo i afrontar-lo.

Taula. Mutilació genital femenina: Casos i menors d'edat ateses

	2007	2011	Mitjana	Balanç 2007-2011
Casos	59	25	38	-34
Menors d'edat	67	36	60	-31

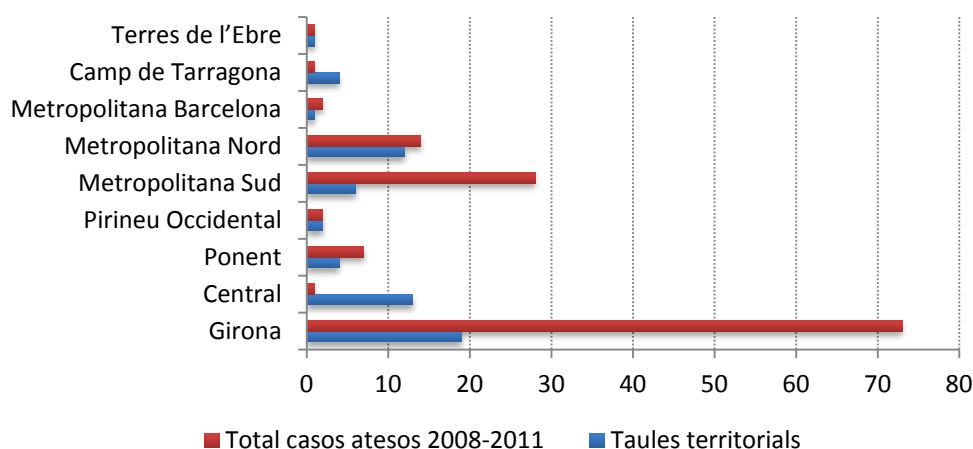
Font: Departament d'Interior

El balanç des de que es tenen dades (entre el 2006 i 2011) és de que han disminuït en 11 casos i 8 nenes i adolescents, si ens centrem en el període específicament de la llei (2008-11) la millora és més gran: 39 casos i 39 nenes i adolescents menys.

Per territoris, veiem que la major part dels casos es concentra en les regions policials de Girona, amb una gran diferència, seguida de la Metropolitana Sud i Nord. Aquesta distribució probablement té en molt bona part té a veure amb les pautes d'assentament de la població dels països en què la MGF està més estesa, però no hem de descartar que també el propi desplegament en major o menor d'instruments com les taules territorials i el seu diferent grau d'eficàcia en el funcionament poden explicar un diferent grau de detecció.

En aquest sentit, mostrem en el següent gràfic conjuntament la distribució dels casos atesos totals i de les taules territorials en funció de les diferents regions policials.

Gràfic. Mutilació genital femenina: Casos atesos i nombre de taules territorials de coordinació creades, per regions policials*

Font: elaboració pròpia a partir de Departament d'Interior i Direcció General per a la Immigració, Departament de Benestar Social i Família. (* No s'ha pogut accedir a dades desagregades per regions per a 2007, de manera que total es menor que el que hem mostrat anteriorment)

Veiem doncs, que en algunes regions es compta amb pocs casos però en canvi amb un important desplegament d'instruments (cas de la regió central), mentre que en d'altres hi ha alhora un baix nombre de casos atesos i una baixa presència de taules. En aquesta darrera situació, ens preguntem si no s'han detectat més casos perquè és una problemàtica poc present en aquests territoris o si es deu a que no es compta encara amb les eines necessàries per a visibilitzar-los.

A priori, es considera que incorporar en la comparació una anàlisi de la distribució per regions policials de les comunitats que provenen dels països on es sol practicar la MGF (que no s'ha pogut realitzar perquè excedia els objectius i possibilitats d'aquesta avaluació) podria ajudar a començar a donar resposta a aquest interrogant.

Taula. Mutilació genital femenina: Casos (C) i menors d'edat (M) ateses i nombre de taules territorials de coordinació creades, per regions policials

	N taules	2008		2009		2010		2011		Total 2008-2011	
Regions policials	Total	C	M	C	M	C	M	C	M	C	M
Girona	4	42	89	13	27	12	15	6	8	73	139
Central	13	1	2	0	0	0	0	0	0	1	2
Ponent	19	2	2	0	0	4	6	1	1	7	9
Pirineu Occidental	1	1	1	0	0	1	2	0	0	2	3
Metropolitana Nord	12	6	17	7	18	3	3	12	18	28	56
Metropolitana Sud	6	1	1	6	8	1	1	6	9	14	19
Metropolitana Barcelona	2	2	2	0	0	0	0	0	0	2	2
Camp de Tarragona	4	0	0	0	0	1	1	0	0	1	1
Terres de l'Ebre	1	0	0	1	2	0	0	0	0	1	2
Total general	62	55	114	27	55	22	28	25	36	129	233

Font: Departament d'Interior i Direcció General per a la Immigració, Departament de Benestar Social i Família.

Recomanacions:

Per a poder valorar amb més precisió l'impacte de les iniciatives desplegades per a prevenir la MGF i la magnitud i evolució de la problemàtica seria interessant anar més enllà de les dades en brut de casos i nenes ateses per a poder copsar el volum de MGF que s'han evitat gràcies a tota aquesta tasca. D'aquesta manera es podria dimensionar i relacionar amb el volum de casos totals, i calcular un **indicador relatiu a les MGF evitades**.

Les taules territorials, de fet, a nivell intern fan un seguiment de casos al llarg del temps, de manera que en un futur seria desitjable poder sistematitzar aquestes dades

referents al nombre de nenes a què es fa seguiment i amb qui es treballa i posar-les en relació amb el nombre de casos en què s'ha aconseguit evitar la MGF i els que no. Seria positiu recollir aquestes dades de forma homogènia per a totes les taules territorials.

Fitxa tècnica 1.2.1

Fórmula	Nombre de casos i nenes ateses en relació amb la Mutilació Genital Femenina
Consideracions metodològiques	<p>La diferència entre el nombre de casos i el de nenes i adolescents ateses es deu que en ocasions s'atenen al mateix temps a diverses menors de la mateixa unitat familiar.</p> <p>Les dades fan referència sempre a menors d'edat, en tant que la intervenció està enfocada a la prevenció. Una altra dimensió de la MGF són les seves seqüeles en dones majors d'edat, que s'atenen en tot cas en l'àmbit sanitari però que no queden recollides aquí.</p>
Font d'informació	Departament d'Interior, i Direcció General per a la Immigració, Departament de Benestar Social i Família.

1.2.2 Detecció de la VM a l'àmbit comunitari: Matrimonis Forçats (MF)

La problemàtica dels matrimonis forçats ha aparegut molt recentment a l'agenda política. És una pràctica geogràficament molt estesa: continua vigent a l'Àfrica subsahariana, Nord d'Àfrica, Pròxim Orient i Orient Mitjà, Amèrica Llatina i col·lectius d'ètnia gitana de diversa procedència, de manera que també a Catalunya es donen casos cada any.

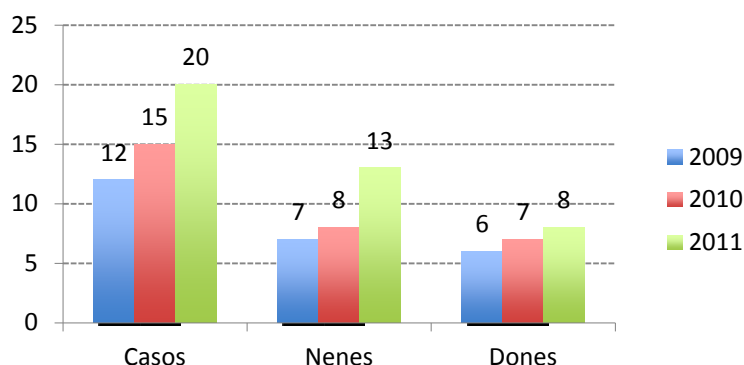
És un tema incipient on manca encara molta visibilització, fer emergir una problemàtica molt complicada i que en la seva immensa majoria roman no detectada. Es sol considerar que només arribem a identificar la punta de l'iceberg d'aquest fenomen.

En aquest sentit, el *Procediment de prevenció i atenció policial dels matrimonis forçats* presentat pel Departament d'Interior el 3 de juny del 2009, constitueix el primer procediment policial d'aquestes característiques de l'Estat Espanyol, i estableix els passos a seguir quan els indicadors fan sospitar de possibles casos de matrimonis forçats, i indica com tractar el cas un cop detectat. Estableix uns paràmetres d'intervenció primordialment preventius, però també proposa accions per a la coordinació amb altres operadors de la xarxa i per a potenciar un treball transversal que visibilitzi i detecti el matrimoni forçat. És a partir de la implantació del protocol que es comença a comptar amb dades sistemàtiques al respecte.

DETECCIÓ DE LA VM A L'ÀMBIT COMUNITARI: MATRIMONIS FORÇATS (MF)	
Comportament	Positiu 🟢, si bé tant l'augment com el nombre de casos detectat és molt baix. Balanç: augment de 8 casos atesos, que impliquen a 6 nenes o adolescents i 2 dones
Dada inicial (2009)	12 casos que impliquen a 7 nenes o adolescents i 6 dones adultes
Dada actual (2011)	20 casos que impliquen a 13 nenes o adolescents i 8 dones adultes

Encara que les xifres de MF detectats siguin molt petites, la tendència ascendent i el desplegament d'eines i mecanismes per abordar aquest problema ha de ser valorat molt positivament, tot i que és molt difícil de dimensionar-ne l'impacte donat que no tenim dades concretes que estimin el volum de casos que es poden estar donat al nostre país.

Gràfic. Matrimonis forçats (Casos, nenes/ adolescents i dones ateses) 2009-2011

Font. Departament d'Interior

La seva invisibilitat també ve donada perquè el Codi penal actual no tipifica com a delictes el matrimoni forçat, de manera que quan s'identifiquen els casos normalment van associats a altres delictes com ara les lesions, les detencions il·legals, les coaccions, amenaces o la violència masclista; el que contribueix a dificultar l'abordatge del problema de fons d'atac directe als drets fonamentals de dones i menors. De fet sovint es detecta inicialment com a violència domèstica o VM en la parella i posteriorment es veu que de fons el que hi havia era un matrimoni forçat previ. La detecció implica per tant un esforç important pel que fa a la investigació, així com del coneixement per detectar els indicis i fer les preguntes pertinents, que es vol aportar amb la creació de protocols d'actuació i activitats de sensibilització.

Per això també no apareix a les dades judicials i és necessari fer-ne un seguiment específic *ad hoc* per poder visibilitzar i quantificar aquesta problemàtica. El fet d'iniciar-ne el seguiment, recollir i fer públiques les dades i encetar un debat al voltant del tema ja és un primer impacte molt positiu que es pot vincular directament al desplegament de la Llei, que cal destacar per la seva novetat i caràcter pioner.

Tot i així, no podem oblidar que encara que la tendència és ascendent, el nombre de casos detectats és encara molt baix, el que fa preveure que manca encara molta feina per a poder fer emergir de forma efectiva aquest problema.

Taula. Matrimonis forçats (Casos, nenes/ adolescents i dones ateses) 2009-2011

		2009	2010	2011	Total	Balanç
Casos		12	15	20	47	8
Nenes/ adolescents		7	8	13	28	6
Dones		6	7	8	21	2
Canvi interanual	Casos	-	25%	33%		
	Nenes/ adolescents	-	14%	63%		
	Dones	-	17%	14%		

Font. Departament d'Interior

Ahora és rellevant mostrar com el nivell de detecció d'aquesta problemàtica és força divers en diferents territoris. A continuació presentem un gràfic on es compara la distribució de les nenes/ adolescents i dones ateses segons les regions policials amb el pes que aquestes regions tenen en la població total catalana –a finals de 2011- i amb la prevalença detectada de VM.

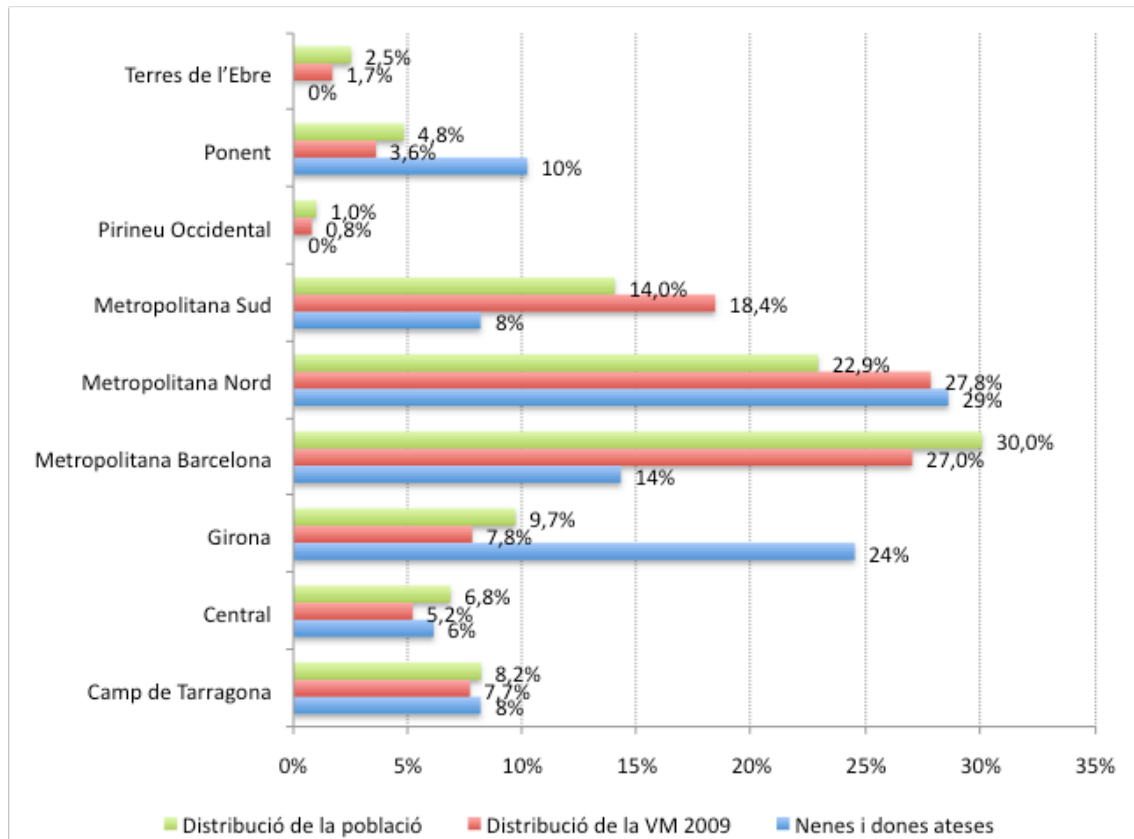
Amb molta precaució, donat que les xifres disponibles són molt baixes i per tant els resultats no poden sinó apuntar a certs indicis que caldria explorar amb major deteniment, d'aquesta manera ens podríem aproximar de forma molt indirecta a l'eficàcia de les diferents regions i/o a l'abast del treball en xarxa entre operadors a l'hora d'identificar i atendre el matrimoni forçat; sempre tenint en compte que és una estimació que parteix de pressupòsit de que el fenomen dels matrimonis forçats es distribuirà de forma similar a la prevalença general de la VM o a la població en general. Tanmateix, cal tenir en compte que atès que la pràctica del matrimoni forçat en general està estretament vinculada al fenomen migratori¹⁶ caldria complementar aquesta comparativa introduint la variable del percentatge que hi ha a cada territori de la població immigrada de les comunitats on aquesta pràctica és més freqüent, qüestió que excedeix les possibilitats d'aquesta avaluació.

¹⁶ Amb l'excepció del poble gitano, on també s'han detectat casos.

Veiem doncs, que destaca l'alt nivell de detecció existent a les comarques gironines i de Ponent, molt per sobre del seu pes poblacional i de la, i, en el sentit contrari, el baix protagonisme de la Regió Metropolitana de Barcelona i la Metropolitana Sud ciutat en aquest tema.

A l'hora d'interpretar amb major detall les dades disponibles, és necessari tenir en compte que amb unes xifres tant reduïdes i un fenomen tant complex cal prendre aquestes conclusions amb molta precaució.

Gràfic. Distribució del total de nenes/ adolescents i dones ateses per matrimonis forçats en el període 2009-2011 i de la població, de les dones que han patit VM l'any 2009 i de la població catalana segons regions policials

Font. Departament d'Interior, ECVM i IDESCAT (Estimacions de població postcensals, recomptes a 31 de desembre de 2010)

Recomanacions:

Existeix un ampli consens al voltant de que només s'atenen un mínima part dels casos de matrimonis forçats. Només es detecten alguns dels casos més greus i que sovint es donen en comunitats més obertes i/o amb una major trajectòria al nostre país –com

ara la magribina, per exemple- mentre que no es té informació de la situació en altres col·lectius on el MF és habitual en els països d'origen.

De fet no només roman invisible el nombre de persones afectades, sinó que de fet sovint ni tant sols s'identifica com una pràctica de vulneració molt greu dels drets humans present al nostre context.

És necessari doncs seguir incidint en la detecció dels MF, tant per prevenir aquesta pràctica com poder protegir i atendre les víctimes dels matrimonis forçats quan ja s'ha consumat. En aquest àmbit pel que sembla caldria una major implicació de tots els operadors implicats, reforçant el **treball de prevenció comunitària** amb les escoles, els serveis sanitaris, els serveis socials, les associacions, l'atenció a la infància, els serveis de mediació, etcètera; des de l'àmbit local i a tot el territori català.

Fitxa tècnica 1.2.2

Fórmula	Nombre de casos, nenes i dones ateses en relació amb el Matrimoni Forçat
Consideracions metodològiques	La diferència entre el nombre de casos i el de nenes o adolescents ateses es deu que en ocasions s'atenen al mateix temps a diverses menors de la mateixa unitat familiar.
Font d'informació	Departament d'Interior.
Observacions i recomanacions	A banda de la dada de casos atesos, seria interessant detectar els evitats, per any, en la mesura que es pugui fer un seguiment de treball preventiu que es realitza.

1.2.3 Detecció de la VM a l'àmbit comunitari: Tràfic per a l'explotació sexual

Una altra dimensió de la violència masclista que es dona a l'àmbit social o comunitari és el tràfic i explotació sexual de les dones; és a dir la captació, trasllat i explotació sexual d'una persona mitjançant amenaces, segrest, enganys o abús de poder.

És un fenomen de dimensions molt preocupants que constitueix una de les formes més escandaloses de violació dels drets humans, que no es pot entendre sense fer referència a altres realitats emergents com els moviments migratoris a escala global, la manca de perspectives laborals als països empobrits, les carències en quant al respecte i protecció de drets humans i la dificultat per a fer front al crim organitzat. Es vincula amb diverses modalitats delictives com ara les amenaces, coaccions, agressions sexuals, lesions, delictes fiscals, etcètera. Afecta molt especialment a dones i nenes i és una manifestació més de la violència masclista.

És un fenomen que si bé no és nou, ha romàs també pràcticament ocult durant molt de temps per manca de conscienciació i a l'actualitat ha pres un abast global.

Tot i els esforços de governs i organitzacions internacionals, les xifres de què es disposa sobre el tràfic de dones per a l'explotació sexual són molt aproximades, poc

homogènies i sistemàtiques i es creu que no s'ajusten a la magnitud real del problema. Tanmateix, hi ha un consens en afirmar que afecta a milions de persones a tot el món, com afirmen les NNUU (Oficina sobre Drogues i Crim de Nacions Unides "Trafficking in persons: global patterns", publicat a maig de 2006).

El tràfic de dones per a l'explotació sexual és una gravíssima violació dels drets humans i una de les formes més cruels de la violència masclista, alhora que es considera que és un fenomen creixent als països occidentals. Segons les Nacions Unides mou anualment entre 5 i 7 bilions de dòlars, i és el segon negoci il·lícit més lucratiu del món, per darrera del tràfic d'armes i per davant del de drogues. En quant a les víctimes, s'estima que afecta a uns 4 milions de dones i menors cada any i s'apunta a l'Estat espanyol com un dels principals països de destí d'aquest tràfic. Per la seva banda, l'Organització Internacional per a les Migracions calcula que prop de 100.000 dones i nenes entren a Europa com a víctimes de tràfic amb l'objectiu d'explotació sexual, si bé el caràcter clandestí i delictiu del tràfic d'éssers humans fa impossible estimar la magnitud exacta del fenomen.

En els darrers temps s'han desenvolupat instruments a nivell estatal i català per a abordar aquest fenomen, com per exemple el *I Plan Integral de Lucha contra la Trata de Seres Humanos con Fines de Explotación Sexual* (aprovat a finals de 2008 pel Consell de Ministres), o el *Programa de mesures per a l'abordatge de situacions de prostitució, en especial de les d'explotació de persones amb finalitat sexual* (Acord de govern GOV/183/2010, d'11 d'octubre), la *Comissió Tècnica per a l'abordatge de situacions de prostitució, en especial de les de tràfic d'éssers humans amb finalitat d'explotació sexual* on participen els Departaments de la Generalitat i totes les institucions involucrades en la lluita contra aquest fenomen, així com les entitats expertes en la matèria; o bé el *Pla Operatiu Específic de Tràfic d'Éssers Humans* de Mossos d'Esquadra (POE TEH, des de finals de 2011).

Aquest impuls des de diferents àmbits, i en especial des del departament d'Interior, ha permès que es recullin més dades en relació a la problemàtica del tràfic per a l'explotació sexual.

DETECCIÓ DE LA VM A L'ÀMBIT COMUNITARI: TRÀFIC PER A L'EXPLOTACIÓ SEXUAL	
Comportament	Positiu 😊 Balanç: augment del nombre de víctimes alliberades en 6 persones.
Dada inicial (2009)	49 víctimes alliberades
Dada actual (2011)	55 víctimes alliberades

Les dades de què es disposa sobre aquest tema són les següents:

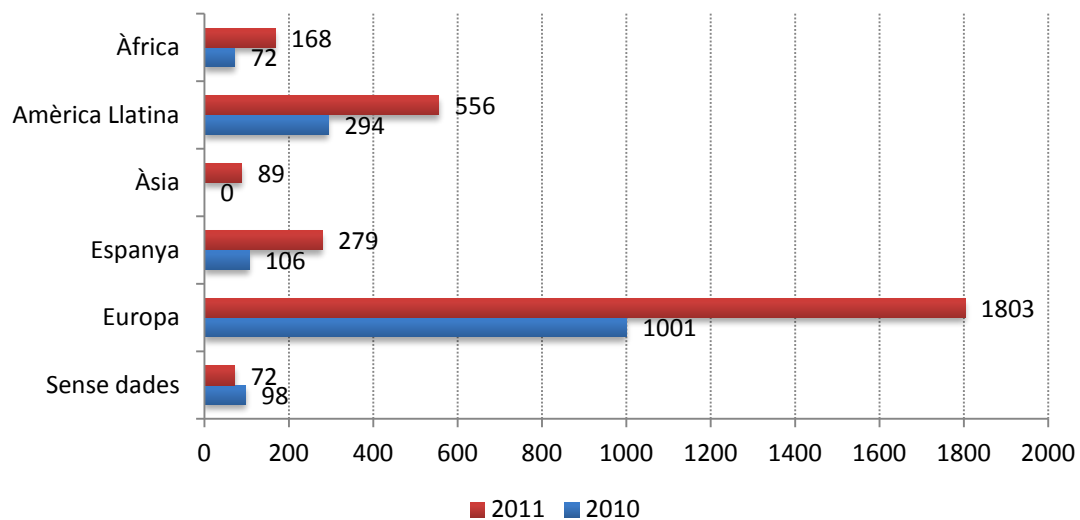
Taula. Actuacions contra grups criminals de tràfic a Catalunya: víctimes de tràfic per a l'explotació sexual, per any de finalització.

		2009	2010	2011	Total	Balanç
Dades Ministerio del Interior	Víctimes	-	348	-	-	-
Dades Dpt. Interior	Víctimes alliberades	49	133 (1 menor)	55 (5 menors)	237	+6
	Víctimes identificades ¹⁷	-	1.571	2.967	4.538	+1.396

Font: Ministerio del Interior i Mossos d'Esquadra, Departament d'Interior.

En alguns casos podem presentar també informació sobre la distribució de les víctimes identificades en funció de la seva nacionalitat, que mostrem al següent gràfic.

Gràfic. Nombre de víctimes identificades en el marc del Pla Operatiu Específic de Tràfic d'Éssers Humans de Mossos d'Esquadra, per nacionalitat

Font: Mossos d'Esquadra. Departament d'Interior

Recomanacions:

Per tant veiem que als darrers anys s'han començat a recollir dades sobre aquesta problemàtica. Caldria, però, seguir recopilant dades per tal de corregir el buit d'informació que existeix, en especial pel que fa referència a la dimensionalització d'aquest tipus de violència masclista en l'àmbit social.

¹⁷ Dades referents al Pla Operatiu Específic de Tràfic d'Éssers Humans de Mossos d'Esquadra (POE TEH, des de finals de 2011) fruit dels dispositius d'identificació del cos.

En aquest sentit anteriorment ja hem apuntat la recomanació de que es realitzi un estudi específic sobre la violència sexual. Seria necessari, en concret, analitzar l'abast del tràfic de dones per a l'explotació sexual i caracteritzar les situacions de les dones que el pateixen, per poder millorar les intervencions que es duen a terme per a combatre'l.

Per altra banda, se'ns planteja una pregunta sobre el grau de coordinació entre les actuacions que es realitzen en aquest àmbit i les dirigides a la violència masclista. Seria interessant, per exemple, valorar fins a quin punt les dones que apareixen en les dades policials com a "víctimes alliberades" coneixen i/o accedeixen o no als serveis orientats a la violència masclista.

Fitxa tècnica 1.2.3

Fórmula	Víctimes alliberades i identificades de tràfic per a l'explotació sexual a Catalunya
Consideracions metodològiques	Respecte les dades corresponents a víctimes identificades, cal apuntar que les referides a determinats grups de dones no responen fidelment a la realitat, donada la ubicació d'aquestes (com ara pisos clandestins on no és possible una dinàmica d'identificacions amb suficient cobertura legal) i la pròpia opacitat dels grups d'explotadors que les controlen. Tal és el cas de les dones de nacionalitats nigeriana i xinesa, en relació a les quals es té constància de l'existència d'un nombre molt superior al que aquí es recull. D'aquesta manera, les dades que aquí obren procedeixen en la seva majoria de les identificacions fetes a clubs i a la via pública, mentre que les corresponents a les nacionalitats abans esmentades provenen d'operatius d'investigació ja finalitzats.
Font d'informació	Departament d'Interior. Mossos d'Esquadra. Unitat Central de Tràfic d'Éssers Humans Plan trata seres humanos por explotación sexual. Dirección General de la Policía, Ministerio del Interior.

2. Millora de les condicions de vida de les dones en situació de VM i llurs fills/es

2.1 Dret a la protecció efectiva

El dret a la protecció efectiva és fonamental per a poder garantir la seguretat de les dones que es troben en risc o en situació de violència masclista, així com una condició necessària per a que pugin iniciar processos de recuperació i reparació.

En aquest sentit, el grau en què les **ordres de protecció són trencades**, que constituïa l'indicador plantejat en aquest àmbit, és un element clau per a valorar la **seguretat objectiva** d'aquestes dones. No obstant, les dades a què s'ha pogut accedir en relació a aquesta qüestió no han permès calcular l'indicador. Idealment, caldria poder saber el total d'ordres de protecció (OP) actives al llarg de l'any, i no tant el nombre d'ordres que s'emeten: en tant que les ordres poden tenir una major vigència, en un moment donat trobem un nombre d'ordres vigents acumulat significativament major que el nombre d'OP que s'emeten anualment. Per exemple, mentre que l'any 2008 es van adoptar 4.248 ordres de protecció, la xifra de dones amb protecció judicial activa pujava fins a 16.813 (com es recull al II Informe anual de l'Observatorio estatal de violencia sobre la mujer de 2009). Tanmateix, no s'ha pogut accedir aquesta dada per a la resta d'anys, de manera que s'ha optat per a mostrar informació complementària referent als trencaments de condemna i als incompliments des mesures cautelars i penals de protecció provinents de diverses fonts.

Cal recordar, però, que amb aquestes dades és difícil poder efectuar una valoració clara i definitiva d'aquesta qüestió, en tant que caldria com hem dit dimensionar el nombre de trencaments de condemnes amb l'univers de mesures de protecció vigents.

2.1.1 Trencament de condemnes

La informació provinent de fonts policials ens permet valorar el nombre d'infraccions d'ordres de protecció de les víctimes –tant provisionals com definitives– que han ocorregut al territori de Catalunya; és a dir, els trencaments de condemna que s'han produït cada any.

Trencament de Condemnes (VM en l'àmbit de la parella)	
Comportament	Positiu 😊 Balanç: reducció de 66 trencaments de condemnes
Dada inicial (2008)	1.454 trencaments de condemnes
Dada actual (2011)	1.388 trencaments de condemnes
Trencament de Condemnes (VM en l'àmbit de la família)	
Comportament	Negatiu 😞 Balanç: augment de 25 trencaments de condemnes
Dada inicial (2008)	115 trencaments de condemnes
Dada actual (2011)	1140 trencaments de condemnes

En la categoria de “fets principals” es recullen els fets registrats a nivell policial a través de denúncies, sense tenir en compte els possibles trencaments de condemna de les mesures cautelars posteriors. És a dir, donat la tipologia de delictes, violència de gènere, sovint s'estableixen mesures cautelars, com una ordre d'allunyament, a través d'una ordre de protecció. En el cas que el detingut trenqui les mesures penals imposades per l'autoritat judicial, està incorrent en un altre delictes, anomenat “trencament de condemna”. Són dos delictes diferenciats: el primer és un delictes per violència de gènere i el segon es per incompliment d'ordre judicial que s'emmarca en una Ordre de Protecció, per tant es compatibilitzen de manera diferenciada.

Taula. Trencament de condemnes i fets principals per àmbits

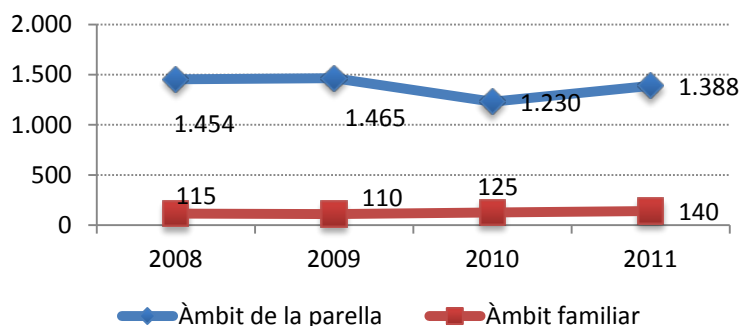
		2008	2011	Total 2008-2011	Mitjana	Balanç
Trencaments de condemna	Àmbit de la parella	1.454	1.388	5.537	1.384	-66
	Àmbit familiar	115	140	490	123	+25
	Total	1.569	1.528	6.027	1.507	-41
Fets principals	Àmbit de la parella	12.468	12.329	49.774	12.444	-139
	Àmbit familiar	1.742	2.080	7.175	1.794	+338
	Total	14.210	14.409	56.949	14.237	+199

Font: Departament d'Interior

Veiem que en general l'evolució en el període 2008-2011 dels **trencaments de condemna** ha estat positiva, en tant que s'han reduït en 41 els trencaments. La reducció és més gran pel que fa a la VM en l'àmbit de la parella (-66), i en canvi no s'ha donat pels trencaments en l'àmbit familiar, que en han augmentat amb la xifra de 25.

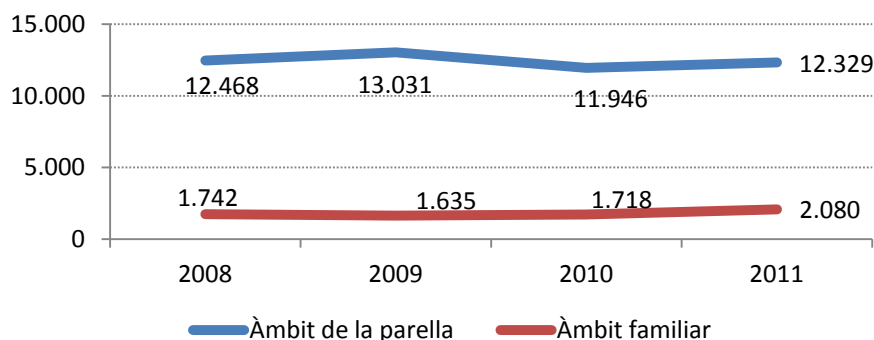
Pel que fa als **fets principals**, veiem com s'han reduït en l'àmbit de la parella però en canvi han augmentat en el familiar.

Gràfic. Trencaments de condemna per àmbit

Font: Departament d'Interior

Gràfic. Fets principals per àmbits

Font: Departament d'Interior

Com ja hem dit no podem dimensionar a quin percentatge de dones amb mesures de protecció afecten aquests trencaments de condemna perquè no tenim les dades globals de les ordres de protecció actives per a cada any. En conseqüència es fa difícil interpretar la informació presentada: per exemple, un nombre similar de trencaments de condemna pot implicar una major seguretat relativa en el cas que es doni en relació a un volum de condemnes major, i viceversa.

Fitxa tècnica 2.1.1

Fórmula	Nombre de trencaments de condemna en relació a la VM en l'àmbit de la parella i de la família
Consideracions metodològiques	Fa referència al nombre d'infraccions d'ordres de protecció que han ocorregut al territori de Catalunya i que provenen de totes les ordres de protecció de les víctimes, tant provisionals com definitives.
Font d'informació	Departament d'Interior.

2.1.1/ B Incompliment de mesures de protecció

Per altra banda també podem aproximar-nos al grau de seguretat objectiva a partir de fonts judicials, a partir del registre d'**incompliment de mesures de protecció** relacionades amb la violència contra la dona provinent dels jutjats penals.

INCOMPLIMENT DE MESURES DE PROTECCIÓ (Violència contra la dona, segons CGPJ)	
Comportament	Negatiu
Dada inicial (2007)	Balanç: augment del nombre d'incompliments de mesures de protecció en 102 180 incompliments, dels quals 100 eren relatius a mesures provisionals d'OP penals, i 80 a penes
Dada actual (2010)	282 incompliments, dels quals 114 eren relatius a mesures provisionals d'OP penals, i 153 a penes

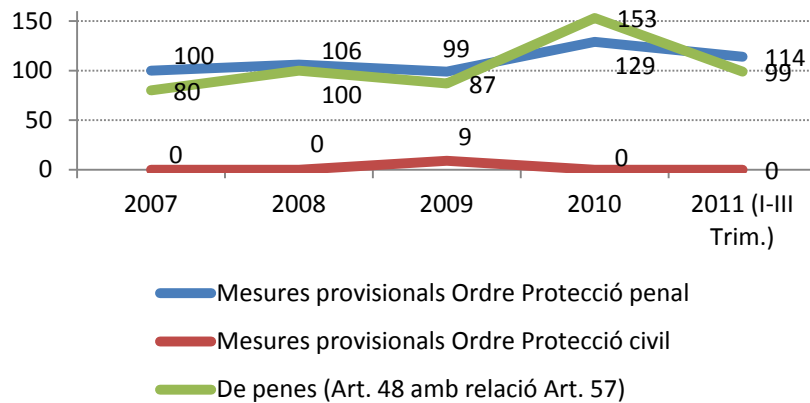
Igual que en l'indicador anterior es fa difícil interpretar les dades perquè no es poden posar en relació amb el nombre total de mesures de protecció vigents, de manera que aquest augment de nombre d'incompliments, en el cas de que hagi augmentat molt el volum de mesures no necessàriament ha de tenir una valoració negativa.

Taula. Incompliment de mesures de protecció segons tipus

	2007	2010	2011 (I-III Trimestre)	Total (2007-set 2011)	Mitjana (2007-2010)	Balanç (2007-2010)
Mesures provisionals Ordre Protecció penal	100	129	114	548	109	+29
Mesures provisionals Ordre Protecció civil	0	0	0	9	2	0
De penes (Art. 48 amb relació Art. 57)	80	153	99	519	105	+73
Total	180	282	213	1.076	216	+102
Creixement 2007-2010	-	+63,8%				

Font: Consejo General del Poder Judicial

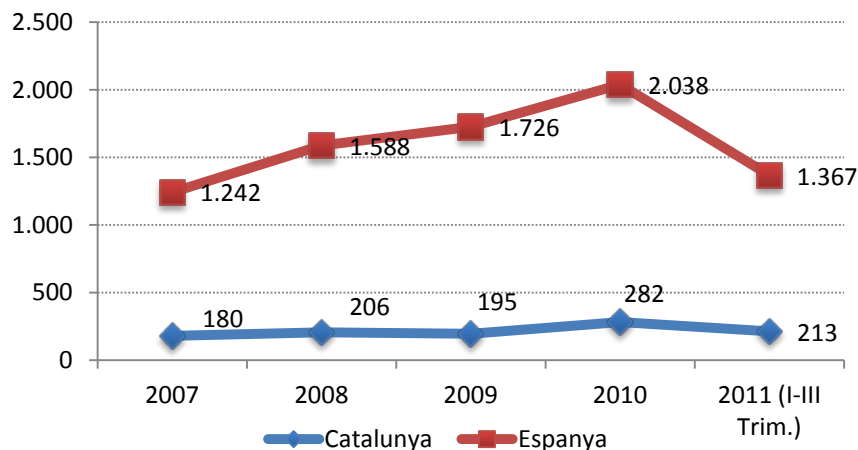
Gràfic. Incompliment de mesures de protecció segons tipus. Catalunya

Font: Consejo General del Poder Judicial

Si ho mirem comparativament amb les dades globals corresponents a l'Estat espanyol, destaca que el comportament és similar si bé l'evolució difereix una mica pel que fa a la intensitat i al sentit.

Gràfic. Incompliment de mesures de protecció a Catalunya i l'Estat espanyol

Font: elaboració pròpia a partir de Consejo General del Poder Judicial

Taula. Incompliment de mesures de protecció a Catalunya i l'Estat espanyol i creixement interanual

	2007	2008	2009	2010	2011 (I-III Trim.)
Catalunya	180	206	195	282	213
Creixement interanual Cat	-	+14,4%	-5,3%	+44,6%	-24,5%
Espanya	1.242	1.588	1.726	2.038	1.367
Creixement interanual Esp	-	+27,9%	8,7%	+18,1%	-32,9%

Font: elaboració pròpia a partir de Consejo General del Poder Judicial

Fitxa tècnica 2.1.1/ B

Fórmula	Nombre d'incompliments de mesures de protecció, per tipus de mesura
Consideracions metodològiques	No es compta amb dades pel total de 2011 de manera que la valoració s'ha realitzat a partir dels resultats de l'any 2010.
Font d'informació	Consejo General del Poder Judicial

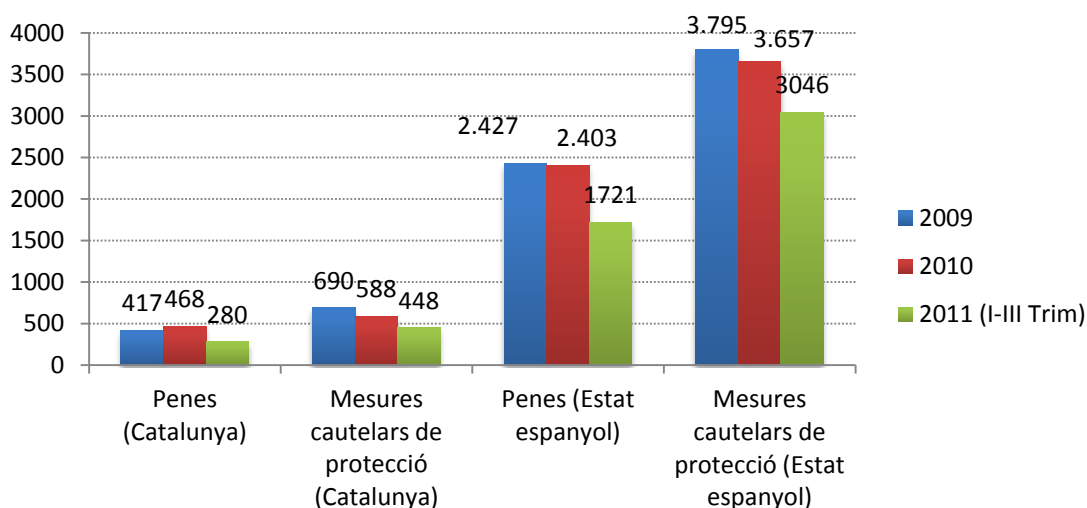
2.1.1/ C Delictes ingressats de trencament de penes i mesures de protecció

Finalment, també ens podem aproximar al grau de seguretat objectiva de les dones en situació de violència a través dels delictes de trencament de penes ingressats a l'àmbit judicial.

DELICTES INGRESSATS DE TRENCAMENT DE PENES I MESURES DE PROTECCIÓ (Violència contra la dona, segons CGPJ)	
Comportament	Positiu 😊 Balanç: reducció de 137 delictes de trencaments de penes i de 242 de trencaments de mesures de protecció
Dada inicial (2009)	417 trencaments de penes 280 trencaments de mesures de protecció
Dada actual (2011)	690 trencaments de penes 448 trencaments de mesures de protecció

Aquest indicador ens mostra una evolució positiva del grau de seguretat, si bé cal tenir en compte que no es disposa de dades complertes pel conjunt de 2011 de manera que és possible amb les dades globals la tendència canviï.

Gràfic. Delictes ingressats de trencament de penes i de mesures de protecció

Font: Consejo General del Poder Judicial

S'observa també que la disminució de l'indicador és més ràpida a Catalunya que en el conjunt de l'Estat espanyol.

Taula. Evolució dels delictes ingressats de trencament de penes i de mesures de protecció

	2009	2010	2011 (I-III Trim)
Delictes de trencament de penes i mesures cautelars de protecció (Catalunya)	1.107	1.056	728
Canvi interanual	-	-4,6%	-31,1%
Delictes de trencament de penes i mesures cautelars de protecció (Estat espanyol)	6.222	6.060	4.767
Canvi interanual	-	-2,6%	-21,3%

Fitxa tècnica 2.1.1/ C

Fórmula	Delictes de trencaments de penes i mesures d'ordres de protecció per VM trencades
Font d'informació	Consejo General del Poder Judicial

2.1.2 Percepció d'inseguretat de les dones que pateixen VM

Si amb els indicadors anteriors es pretenia copsar la seguretat objectiva de les dones en situació de violència masclista, ara pretenem centrar-nos la seva **percepció d'inseguretat**, entrant a valorar per tant la seguretat subjectiva de les dones.

A partir de l'EVMC ens podem aproximar a l'impacte de la VM en les dones que l'han patit, en les diferents àmbits en que es produeix, a partir de les respostes que donen a unes preguntes en concret.

PERCEPCIÓ D'INSEGURETAT DE LES DONES QUE PATEIXEN VM	
Àmbit de la parella (Exparella)	15,4%
Àmbit social/ espai públic	30,9%
Àmbit laboral	18,6%

Cal tenir en compte, però, que per la forma com està construïda l'enquesta, hi ha un baix nombre de respostes a aquestes preguntes, de manera que els indicadors estan calculats en base a aquest petit nivell de resposta¹⁸. Per això incloem a la taula també el valor del nombre de respostes amb què s'ha calculat l'indicador.

Taula. Percepció d'inseguretat en les dones que han patit VM

	Pregunta de referència	Percentatge	Nombres absoluts*
Àmbit de la parella (Exparella)	"Ha reforçat la seguretat del seu habitatge"	15,4%	30/195
Àmbit social/ espai públic	"Té por de sortir"	30,9%	249/ 807
Àmbit laboral	"Por o fòbia a anar a la feina"	18,6%	19/102

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EVMC. (*Fan referència a la mostra, que recordem que consta de 14.122 dones)

Aquestes dades mostren l'impacte de la violència masclista en la vida de les dones i l'efecte que pot tenir en les seves possibilitats per a exercir plenament els seus drets i poder aprofitar les possibilitats que se'ls ofereixen.

¹⁸ Degut a que es situen filtres previs que fan que a moltes de les dones no se'ls plantegi aquestes preguntes.

Fitxa tècnica 2.1.2

Fórmula	Nombre de dones que han respost afirmativament a les preguntes relacionades amb la por en relació al total de dones que han declarat haver patit VM amb una notable afectació.
Consideracions metodològiques	Només es plantegen aquestes preguntes a les dones que reconeixen haver patit VM en aquests àmbits i que aquesta els ha afectat "molt" o "força".
Font d'informació	EVMC

2.1.2/ B Percepció d'inseguretat de les dones que pateixen VM: Sol·licituds de mesures de protecció en els processos judicials

Una altra forma d'aproximar-se –de forma contínua i no en base a una enquesta puntual- a la percepció d'inseguretat de les dones en situació de violència és centrar-se en les sol·licituds de mesures de protecció registrades en els processos judicials vigents.

Es important veure doncs, en quin grau les denúncies per VM en l'àmbit de la parella van associades a una percepció d'inseguretat en les dones que la pateixen que les porta a sol·licitar mesures de protecció.

SOL·LICITUDS DE MESURES DE PROTECCIÓ EN ELS PROCESSOS JUDICIALS	
Comportament	Irregular = Balanç: reducció d'un -0,2 punts percentuals
Dada inicial (2007)	31,9% de les denúncies amb una ordre de protecció sol·licitada
Dada actual (2011)	31,8% de les denúncies amb una ordre de protecció sol·licitada

Al llarg del període aquest indicador ha augmentat en un primer moment per després reduir-se l'any 2010 i 2011 (en el cas de 2011 cal tenir en compte que manquen les dades de l'últim trimestre de manera que molt probablement a xifra acabarà sent major que la de 2010). En general, però, és un indicador que ha millorat poc respecte el moment previ a la Llei.

Taula. Ràtio d'ordres de protecció sol·licitades per denúncies de violència de gènere

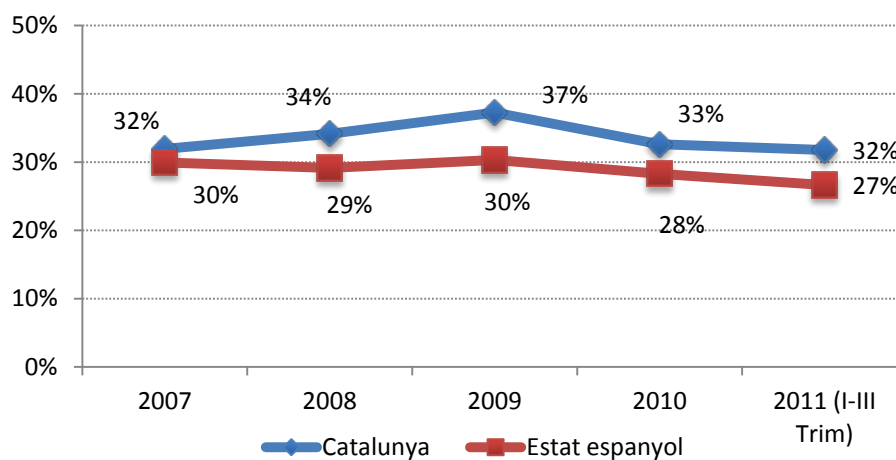
	2007 ¹⁹	2.008	2.009	2010	2011 (I-III Trim)	Mitjana	Balanç
Catalunya	31,9%	34,1%	37,3%	32,6%	31,8%	33,5%	-0,2%
Estat espanyol	30,0%	29,1%	30,3%	28,3%	26,6%	28,9%	-3,3%
Evolució interanual Cat.	-	6,9%	9,1%	-12,4%	-2,6%		
Evolució interanual Esp.	-	-2,7%	4,0%	-6,7%	-5,8%		

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Consejo General del Poder Judicial

¹⁹ Les dades de denúncies corresponents a 2007 provenen de restar la dada del nº denúncies 2007 i 2008 que apareix a II Informe anual del Observatorio Estatal de Violencia sobre la mujer 2009 i la dada corresponent a 2008.

No obstant es fa difícil d'interpretar aquest comportament: en principi seria desitjable que el valor de l'indicador disminuís, en tant que implicaria que les dones tenen una major sensació de seguretat i creuen que és menys necessari demanar mesures judicials de protecció. Tot i així considerem que cal prendre aquesta interpretació amb precaució, ja que hi poden estar interferint altres factors com per exemple que les dones no tinguin prou coneixement de les mesures de protecció que podem sol·licitar, o bé que no tinguin confiança en la seva efectivitat. Caldria per tant una anàlisi amb més profunditat per poder fer una interpretació definitiva.

Gràfic. Ràtio d'ordres de protecció sol·licitades per denúncies de violència de gènere

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Consejo General del Poder Judicial

En qualsevol cas i al marge dels detalls d'evolució de l'indicador, és altament preocupant que al voltant d'un terç de les dones que presenten denúncies per violència de gènere consideri que necessita sol·licitar mesures de protecció judicials per poder protegir-se i així facilitar la seva sortida de la situació de violència.

Fitxa tècnica 2.1.2/ B

Fórmula	Nombre d'ordres de protecció sol·licitades en relació al total de denúncies per VM
Consideracions metodològiques	Es fa referència la violència de gènere, per tant només inclou la VM en l'àmbit de la parella. Es calcula en relació a les ordres de protecció sol·licitades si no de les assignades; el percentatge d'ordres de protecció aprovades per denúncia és més baix.
Font d'informació	Consejo General del Poder Judicial

2.2 Dret a l'atenció i l'assistència sanitària específica

En aquest punt es vol copsar la millora de les condicions i qualitat de vida de les dones en situació de VM, en l'àmbit específic de la salut.

La Llei planteja que les dones que pateixen qualsevol forma de violència masclista tenen dret a una atenció i una assistència sanitàries especialitzades, per la qual cosa cal garantir l'aplicació d'un protocol d'atenció i assistència respecte a totes les manifestacions de la violència masclista, en els diferents nivells i serveis.

Inicialment es plantejaven dos indicadors per a copsar aquesta qüestió: *2.2.1 Estat de salut de les dones en situació de VM* i *2.2.2 Grau de satisfacció amb els serveis de salut*. En ambdós casos es proposava realitzar una explotació específica de l'Enquesta de Salut de Catalunya (ESCA).

Les enquestes de salut de Catalunya són un instrument del Departament de Salut que aporta informació rellevant per a l'establiment i les avaluacions de la política sanitària explicitada en el Pla de salut de Catalunya. Aporta informació sobre l'estat de salut del conjunt de la població, els seus condicionants, així com la valoració i les expectatives sobre el sistema sanitari, basada en declaracions i percepcions personals. Té un caràcter oficial i està prevista en el Pla estadístic de Catalunya vigent. Fins al moment s'han realitzat diverses onades (edicions del 1994, 2002 i 2006), i a partir de l'any 2010, l'ESCA ha passat a ser una enquesta contínua.

A l'enquesta es recull la pregunta sobre si s'ha patit VM, de manera que potencialment es podria valorar l'estat de salut de les dones d'aquest col·lectiu i la seva satisfacció amb els serveis sanitaris (en genèric, no específicament valorant l'atenció rebuda en relació a la VM patida), així com valorar si apareix una distància significativa respecte les xifres corresponents al col·lectiu de dones en general.

Tanmateix, en les dades referents a l'Enquesta de 2006 al final no ha estat possible realitzar aquest creuament donat que el volum de respostes a la pregunta sobre si s'ha patit VM és molt baix, de manera que l'explotació de les dades per a poder calcular aquest indicador no és possible. Quan agafem el conjunt de dones en situació de violència, la mostra es redueix considerablement i els resultats no són informatius²⁰.

2.2.1 Dones en situació de VM ateses en l'àmbit sanitari

En canvi per a valorar el dret a l'atenció sanitària específica sí que podem presentar dades referents a les dones en situació de VM ateses pels serveis sanitaris.

²⁰ De les 15.462 entrevistes fetes a persones de 15 anys i més a l'Enquesta de Salut de Catalunya 2006, no es va fer la pregunta a 11.835 persones perquè 10.620 eren homes o dones sense parella en el darrer any, i 1.215 perquè en el moment de l'entrevista estaven acompanyades de la parella. De les 3.627 dones que van ser interrogades sobre "Ha patit algun tipus d'abús o maltractament físic per part de la seva parella en l'últim any?", només 14 van contestar afirmativament.

Des del Departament de Salut en els darrers anys s'ha dissenyat i elaborat un aplicatiu informàtic que permetrà crear un Sistema d'informació i registre de violència masclista en l'àmbit sanitari. Actualment, fins que no es desplegui el registre, els serveis sanitaris estan recollint dades de manera desigual. La RS de Barcelona sí que disposa d'un registre propi més o menys sistemàtic.

Per tant, podem presentar dades només per a la Regió Sanitària de Barcelona, que agrupa els municipis de les comarques metropolitanes i els 10 districtes de la ciutat de Barcelona

DETECCIÓ DE LA VM EN ELS SERVEIS SANITARIS A LA REGIÓ SANITÀRIA DE BARCELONA	
Dada 2010	3.915 casos detectats de violència masclista i 3.445 comunicats de lesions. Dels casos detectats, el 38,9% tenen nacionalitat estrangera i el 5,7% són menors de 20 anys.
Cobertura estimada	9,5% de les dones que han declarat haver necessitat assistència mèdica en aquesta regió sanitària

Respecte aquest indicador no es pot valorar la seva evolució donat que només es compta amb dades per a 2010.

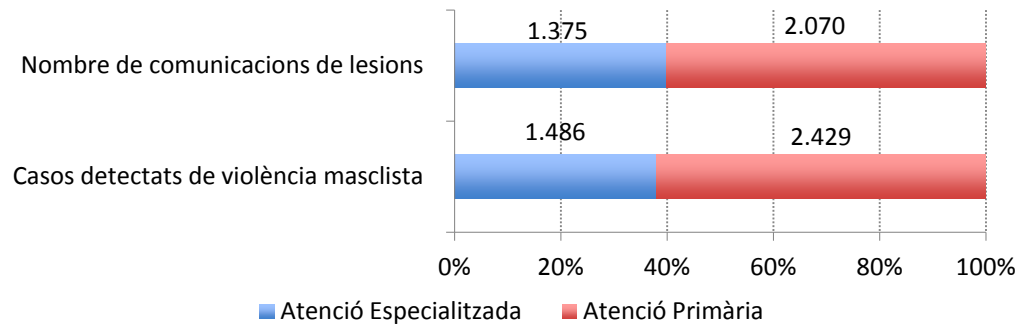
No obstant si que podem aproximar-nos a valorar si aquesta atenció cobreix o no les necessitats de les dones que pateixen violència. Tot i que sigui posar en relació dades per 2009 i per 2010, si partim del supòsit que la prevalença de la VM és similar en els dos anys, podem posar en relació el nombre de casos detectats el 2010 amb el nombre de dones que al llarg de l'EVMC han declarat que havien necessitat assistència mèdica.

El percentatge de dones ateses, per tant, es situaria en el 9,5% de les dones que han declarat haver necessitat assistència mèdica en aquesta regió sanitària l'any 2009 en els diferents àmbits i intensitats de VM (que serien unes 41.246 dones). Aquesta xifra no implica necessàriament que la resta de dones que la necessitaven no hagin rebut assistència mèdica, però si que podem afirmar que no l'han rebut *en tant que víctimes de violència masclista*. Tenint en compte que l'àmbit sanitari és un espai clau de detecció i derivació i que la VM pot tenir importants impactes en la salut de les dones que és necessari saber identificar per tractar adequadament, considerem que és una dada molt rellevant.

Caldria per tant seguir treballant per tal de millorar aquest percentatge, ja sigui detectant en major mesura la violència masclista des de l'àmbit sanitari, ja sigui promovent que les dones que han patit violència i consideren que necessiten assistència hi puguin accedir de forma efectiva.

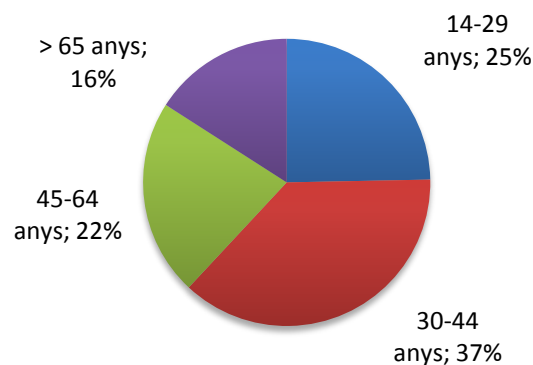
El registre creat a més permet donar detalls addicionals, tant sobre l'àmbit on es dona a detecció i les implicacions que té, com en relació a les característiques de les dones ateses a causa de violència masclista; que presentem a continuació.

Gràfic. Detecció de la violència masclista en l'àmbit sanitari. Regió Sanitària de Barcelona, 2010

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Salut.

Gràfic. Nombre de casos detectats de violència masclista a la Regió sanitària de Barcelona, per trams d'edat. Any 2010

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Salut.

Fitxa tècnica 2.2.1

Fórmula	Casos detectats de violència masclista
Consideracions metodològiques	<p>Les dades referents a la <u>necessitat d'ajuda mèdica</u> inclouen tots els àmbits de VM i també la violència extrema per a 2009: "A causa d'aquest tipus de fets o agressions va necessitar després suport o tractament mèdic?".</p> <p>Les <u>dades d'atenció</u> només són per a 2010 i per a la Regió Sanitària de Barcelona. Caldria revisar aquestes dades perquè s'han detectat algunes incongruències entre la informació que es presenta desagregada i els totals.</p>
Font d'informació	Departament de Salut i EVMC
Observacions	Caldria revisar les dades sanitàries perquè s'han detectat algunes incongruències entre la informació que es presenta desagregada i els totals.

2.3 Dret a l'atenció i l'assistència

2.3.1 Ajuda garantida en cas de necessitat

Continuant amb les iniciatives de millora de les condicions de vida de les dones en situació de VM, en aquest punt es plantejava avaluar l'accés als serveis d'atenció i assistència desplegats per tal de permetre a les dones en situació de VM superar les situacions i les conseqüències generades per l'abús en els àmbits personal, familiar i social.

A partir de creuar diferents respostes, podem aproximar-nos al percentatge de dones que van patir l'any 2009 VM amb una afectació sociològica important i que van poder accedir a ajuda en diferents àmbits (ajuda psicològica, legal o d'altres serveis socials) adaptada a les seves necessitats. Aquesta és una qüestió clau a l'hora d'avaluar l'impacte social de la Llei.

AJUDA GARANTIDA EN CAS DE NECESSITAT				
Àmbit de la VM	<i>Suport Psicològic</i>	<i>Suport Legal</i>	<i>Suport de Serveis socials, atenció a víctimes o similar</i>	<i>Mitjana</i>
VM en l'espai públic	5.5%	4.2%	2.1%	3,9%
Assetjament sexual a l'àmbit laboral	8.1%	8.2%	1.5%	5,9%
VM exparella	46.6%	34.3%	19.7%	33,5%
VM parella	28.1%	5.2%	6.1%	13,1%
Violència extrema	19,1%	6,6%	2,1%	8,6%
Mitjana	21,5%	11,7%	5,9%	

Com es veu, s'ha calculat l'indicador per als diferents tipus de suport i per als diferents àmbits en que s'ha produït la violència masclista. Cal tenir en compte que s'ha calculat a partir d'un baix volum de respostes degut als filtres previs que es van plantejant amb anterioritat.

En qualsevol cas, és destacable com en general és molt baix l'accés a l'ajuda de tot tipus. Només pel que fa referència a la parella –i en particular a l'exparella- l'accés és notablement major. Especialment preocupant és la dada que fa referència a la violència extrema, tenint en compte la gravetat de les situacions que han viscut les dones afectades. L'àmbit laboral i la violència a l'espai públic també són les que presenten les pitjors xifres, el que ens fa pensar que pot haver-hi o bé un cert desconeixement sobre els serveis als què les dones es poden adreçar o bé una manca de recursos que tractin aquest tipus de VM.

En funció del tipus de suport rebut, és el psicològic el més present, mentre que en canvi els serveis socials o d'atenció a víctimes els menys accessibles.

Fitxa tècnica 2.3.1

Fórmula	Dones que van obtenir suport psicològic, legal i de serveis socials respecte al total de dones que van patir VM l'any 2009 a es que se'ls plantegen aquestes preguntes.
Consideracions metodològiques	Les preguntes relatives a l'accés al suport apareixen a tots els mòduls però només es plantegen a alguns col·lectius de dones, en concret a les que anteriorment han declarat haver patit VM amb una afectació psicològica entre 5 i 10 en una escala del 0 al 10. Inclou tant si van accedir de forma puntual com continuada.
Font d'informació	EVMC

2.3.1/ B Ajuda garantida en cas de necessitat: Cobertura dels serveis

Una segona forma de valorar fins a quin punt les dones en situació de violència han pogut accedir als recursos existents és centrar-nos en les dades sobre persones ateses que registren els diferents serveis.

La informació que hi ha no és complerta ni homogènia però tot i així hem considerat necessari poder presentar algunes dades referents a la cobertura dels diferents serveis, encara que siguin bàsicament estimacions aproximades. El que hem fet és relacionar les dades recollides de dones ateses en els diferents àmbits amb la dada de prevalença que ens aporta l'EVMC per a 2009.

Taula. Cobertura estimada en relació a la mitjana del període i a 2009

	Total de dones en situació VM		Dones en situació VM extrema	
	% sobre mitjana dones ateses	% atenció efectiva 2009	% sobre mitjana dones ateses	% atenció efectiva 2009
Nº atenció telefònica	2,20%	2,26%	37,2%	38,3%
SIADs	1,13%	Sd	19,2%	Sd
Regió sanitària de Barcelona	1,02%	Sd	19,0%	Sd
Oficines d'Atenció a la Victima de Delicte	1,20%	1,21%	20,3%	20,5%
Mossos d'Esquadra	2,73%	2,87%	37,9%	46,37%
Serveis presencials d'atenció especialitzada	0,33%	0,26%	5,66%	4,47%
<i>Servei d'acolliment i recuperació</i>	0,029%	0,027%	0,484%	0,458%
<i>Servei substitutori Llar</i>	0,010%	0,009%	0,168%	0,146%
<i>CIE</i>	0,236%	0,181%	3,995%	3,064%
<i>Punts de trobada</i>	0,059%	0,047%	1,009%	0,802%

Font: Institut Català de les Dones, Departaments de Salut, de Justícia, d'Interior, de Benestar Social i Família.

Veiem doncs que en general manca encara molt per poder atendre adequadament a la gran quantitat de dones que pateixen violència masclista a Catalunya. Fins i tot si només considerem les dades referents a la violència extrema en cap cas s'està arribant a la meitat de les dones afectades.

Per altra banda, el fet que sigui l'atenció policial la ofereix una major cobertura si bé és un element positiu pel que en principi pot implicar de facilitar poder sortir de la situació de VM, també ens indica que cal desenvolupar amb major mesura els serveis més dirigits a l'assistència en els diferents àmbits i a la recuperació dels danys patits. Destaca també que els serveis d'informació presencials i telefònics que en principi es constitueixen com a porta d'entrada als circuits d'atenció i com a font d'orientació per les dones tenen un baix protagonisme, ja sigui perquè no estan suficientment estesos o perquè no són prou coneguts.

Respecte els serveis de la Xarxa d'atenció i reparació més especialitzats en VM, caldria impulsar-los en molta major mesura ja que les places que poden proporcionar pel que es veu escassament arriben a incidir en la gravetat de la situació existent²¹.

En alguns casos podem aproximar-nos fins i tot a l'atenció que es proporciona en funció dels àmbits específics en que es dona la VM i en alguns tipus de violència, en especial la sexual i la de la parella; estimant-ho en relació a les xifres de prevalença que apareixen a l'EVMC.

Taula. Cobertura en relació als àmbits i tipus de VM. 2009

	Àmbit de VM				Tipus de VM (només extrema)			
	Parella	Família	Laboral	Social	Física	Sexual	Psicològica	Econòmica
Nº atenció telefònica	6,77%	Sd	0,047%	0,10%	34,6%	2,0%	91,0%	Sd
Mossos d'Esquadra	7,91%	Sd	Sd	Sd	Sd	4,36%	Sd	Sd

Font: Institut Català de les Dones, Departament d'Interior.

En general veiem com són les dones que han patit violència masclista a l'àmbit de la parella les que accedeix en major mesura als serveis d'informació telefònica (els únics pels que tenim informació desagregada), encara que tot i així la cobertura segueixi sent clarament insuficient. Sospitem que en d'altres serveis molt probablement també es reproduirà aquesta tendència.

Alhora, és molt preocupant la baixa atenció que es dona a la violència extrema de caràcter sexual, fet que reforça la recomanació ja apuntada anteriorment al voltant de realitzar una anàlisi en profunditat sobre aquesta qüestió per valorar amb detall aquesta realitat i les respostes públiques que s'hi ofereixen.

Les dades de dones ateses a què hem pogut accedir i que hem utilitzat de referència són les següents:

²¹ Tanmateix cal tenir en compte que s'hauria de calcular més acuradament la cobertura d'aquestes serveis, eliminant, per exemple, les dones que han patit violència en l'àmbit laboral a l'hora de calcular la cobertura dels serveis residencials, o bé centrant el càlcul només en les dones que patit violència en la parella i que tenen fills/es a càrrec en el cas dels punts de trobada. També caldria comptabilitzar les places que es proporcionen des d'altres institucions com els ens locals o les entitats.

Taula. Dones ateses en relació a la VM en els diferents serveis.

	Dones ateses				
	2008	2009	2010	2011	Mitjana
Nº atenció telefònica (trucades)	12.357	11.787	10.922	10.817	11.471
SIADs (dones ateses)	Sd	Sd	5.439	6.385	5.912
Regió sanitària de Barcelona (casos detectats)	Sd	Sd	3.915	Sd	3.915
Oficines d'Atenció a la Víctima de Delicte (dones ateses)	6.697	6.303	6.191	5.802	6.248
Mossos d'Esquadra (total)	14.547	15.010	14.893	12.689	14.285
<i>VM en la parella</i>	11.756	12.446	12.196	10.283	11.670
<i>VM en la família</i>	1.951	1.867	2.061	1.915	1.949
<i>Agressions sexuals</i>	726	629	593	434	596
<i>Matrimonis forçats</i>		13	15	21	16
<i>Mutilació Genital Femenina</i>	114	55	28	36	58
Serveis presencials d'atenció especialitzada	775	1377	2217	2601	1.743
<i>Servei acolliment i recuperació</i>	159	141	145	152	149
<i>Servei substitutori Llar</i>	34	45	64	64	52
<i>CIE</i>	409	944	1630	1940	1.231
<i>Punts de trobada</i>	173	247	378	445	311

Font: Institut Català de les Dones, Departaments de Salut, de Justícia, d'Interior, de Benestar Social i Família.

També podem presentar les dades relatives als fills i files atesos pels diferents serveis especialitzats i presencials de la Xarxa d'atenció i recuperació.

Taula. Fills i filles de dones en situació de VM atesos pels diferents serveis presencials de la Xarxa especialitzada d'Atenció i Recuperació

	2008	2009	2010	2011
Serveis d'acolliment i recuperació	211	184	203	202
Serveis substitutoris de la llar	43	60	65	79
CIE	129	306	508	599
Serveis tècnics Punt de trobada	894	1532	1668	1675

Font: Departament de Benestar i família

Recomanacions:

La informació que conté aquest apartat només constitueix una estimació aproximada i preliminar a les respostes que des de diferents àmbits es dona a les situacions de violència masclista. Seria prioritari realitzar un treball específic orientat a poder tenir dades més acurades i ajustades, resolent els diferents problemes que s'han anat esmentant al llarg d'aquest apartat.

Per a poder avaluar realment l'impacte de la Llei 5/2008 és fonamental la valoració de a qui s'està atenent, fins a quin punt s'està deixant a persones sense accés als serveis

que necessiten, i quin és el camí que manca recórrer, identificant els punts forts i febles de l'atenció que es proporciona.

En aquest sentit es podria per una banda efectuar una explotació específica de l'EVMC per tal de definir amb major concreció una estimació de dones en situació de violència amb necessitat d'atenció (per exemple reduint el col·lectiu de dones afectades en base al grau d'afectació declarat, o identificant perfils específics –com per exemple les dones amb fills/es a càrrec- que constitueixin el *target* de determinats serveis, com seria el cas dels punts de trobada).

Per l'altra banda, seria necessari desenvolupar eines o mecanismes de registre que permetin recollir dades sobre les dones ateses de forma sistemàtica, continuada i exhaustiva, incorporant també els recursos proporcionats per altres institucions (ens locals i entitats) i construint una mirada global al conjunt de serveis enfocats a la recuperació.

En concret, caldria tenir un major coneixement de l'atenció que es proporciona en relació als diferents àmbits i tipus de violència, així com de la distribució territorial de l'atenció, per tal de detectar possibles zones en les quals és necessari reforçar els serveis.

Fitxa tècnica 2.3.1/B

Fórmula	Dones ateses (segons mitjana període i segons informació referent a 2009) en relació a les dones en situació de VM segons l'EVMC (indicador 1.1.1).
Consideracions metodològiques	<p><u>Atenció telefònica:</u> per raons de confidencialitat, les dades fan referència a número de trucades i no al nombre de dones ateses. Molt probablement el nombre real de dones ateses serà inferior a aquesta xifra donat que és previsible esperar que les dones afectades realitzin més d'una trucada per a informar-se. Tanmateix, en no comptar amb altres dades estimerem la cobertura en relació al nombre de trucades. En el futur es podria incorporar al protocol de l'atenció telefònica una pregunta sobre si s'ha fet servir prèviament aquest servei per poder tenir dades més exactes. En qualsevol cas, cal tenir en compte que és una cobertura que està sobreestimada.</p> <p><u>SIADs:</u> només es coneixen dades a partir de 2010, la mitjana fa referència doncs a 2010 i gener-octubre de 2011. Per tant les dades definitives de l'any 2011 previsiblement seran major i per tant la cobertura pujarà.</p> <p><u>Serveis sanitaris:</u> només es compta amb dades de casos detectats de VM per a 2010 i només per a la Regió sanitària de Barcelona. S'ha posat en relació amb l'estimació que ens dona l'EVMC (també per a aquesta regió de dones) de dones que l'any 2009 han patit VM en tots els àmbits (385.112 per a la VM en general, i 22.405 pel que fa a la violència extrema), ja que inclou variables que recullen la territorialitat.</p> <p>Per altra banda, es tracta de casos detectats. És evident que s'ha atès a moltes més dones en situació de violència a causa de les seqüeles d'aquesta violència, però tanmateix el que interessa aquí és valorar si s'ha identificat la situació de violència ja és aquesta identificació la que permet proporcionar atenció específica i establir mecanismes per a donar suport a que les dones la superin.</p>

	<p><u>Oficina d'Atenció a la Víctima de Delicte</u>: Les dades mostren un total de 24.993 dones ateses, si bé si filtrem per les dones que han rebut atenció en diferents moments, trobem que 18.400 d'elles són dones diferents. D'aquestes, el 92% (16.901 dones) tenien alguna mesura vigent de protecció en el moment de l'atenció.</p> <p>Atès que la base de dades de les Oficines no discrimina si es tracta d'una atenció de violència masclista o no, s'ha fet una aproximació per tipus de fet delictiu (pertanyent a matèria de violència sobre les dones) on l'agressor és un home i la víctima una dona.</p> <p><u>Dades policials/ PG-ME</u>: es compta amb dades específiques d'atenció en relació a VM en la parella, família, i agressions sexuals.</p> <p><u>Serveis especialitzats presencials de la Xarxa d'atenció i recuperació</u>:</p> <p>Les dades referents als Punts de Trobada es refereixen només a les dones en situació de violència.</p> <p>Als CIE s'atenen totes les violències masclistes i no només les de l'àmbit de la parella.</p> <p>A l'hora de calcular la cobertura, es podria filar més prim en alguns àmbits. Pel que fa als serveis residencials, calculant-la en relació a les dones en situació de VM en la parella, la família i en l'àmbit social, traient en tot cas les afectades en l'àmbit laboral entenent que en principi no requeririen d'aquests serveis. Per altra banda, també en el cas dels serveis tècnics de Punt de trobada caldria refinar l'indicador de cobertura referint-se només a les dones en situació de VM que tenen fills/es a càrrec.</p>
Font d'informació	Institut Català de les Dones, Departaments de Salut, de Justícia, d'Interior, de Benestar Social i Família.

2.3.2 Correlació entre persones professionals formades en VM i satisfacció de les dones: professionals formats en VM

A banda de valorar l'accés de les dones en situació de VM als serveis de diferent tipus també és molt rellevant poder avaluar la **qualitat i adequació de l'atenció** rebuda.

En aquest sentit, inicialment es preveia analitzar la relació entre la valoració de les dones ateses en relació a la VM i la formació dels i les professionals, partint de la base de que en la mesura de que augmenta la formació dels i les professionals implicades tal i com estableix a Llei, millorarà també l'atenció proporcionada.

No es compta, però, amb informació sobre la valoració que fan les usuàries dels diferents serveis (o bé no és disponible o bé no és viable fer-ne una explotació degut a la manera com estan construïts els sistemes d'informació i seguiment). Seria desitjable que els propis serveis recollissin d'alguna manera de forma sistemàtica aquesta valoració de les seves usuàries, per tal de poder anar aprenent del mateix desplegament dels serveis i així ajustar l'atenció que es proporciona a un fenomen tant complex i integral com és la VM.

Com a indicador alternatiu i complementari, per tant, es presentaran només dades referents al grau de formació en VM dels i les professionals dels diferents serveis implicats en la lluita contra la violència, amb el pressupòsit de que l'extensió d'aquesta formació facilita que tinguin el coneixement necessari per a detectar i abordar una

problemàtica tant complexa, arrelada i sensible com la VM. Alhora, ens permet visibilitzar també l'esforç realitzat en adaptar l'atenció que es proporciona a les necessitats de les dones que pateixen VM.

En general, hem d'esmentar que la informació a què s'ha pogut accedir en aquesta qüestió té un caràcter molt parcial.

PROFESSIONALS FORMATS PER ÀMBIT	
PROFESSIONALS DE L'ÀMBIT SANITARI FORMATS EN VM	
Comportament	Irregular 🟡 Balanç: el darrer any s'han format 62 persones menys que a l'inici del període. En total, s'ha format en matèria de VM a un total de 3.291 professionals (2007-2011) així com a 337 professionals sanitaris específicament sobre MGF (2008-2010)
Dada inicial (2007)	358
Dada actual (2011)	296
PROFESSIONALS DE L'ÀMBIT LEGAL FORMATS EN VM	
Comportament	Positiu 😊 Balanç: augment de 258 professionals de l'àmbit de la justícia formats, el que suposa un augment de 20,3 punts percentuals
Dada inicial (2009)	758
Dada actual (2010)	1.016
PROFESSIONALS DE L'ÀMBIT DELS SERVEIS SOCIALS FORMATS EN VM	
Comportament	Positiu 😊 Balanç: augment de 192 en els professionals formats en VM
Dada inicial (2008)	100
Dada actual (2011)	292
PROFESSIONALS DE L'ÀMBIT POLICIAL FORMATS EN VM	
Comportament	Irregular 🟡 Balanç: es disminueix en 319 persones els professionals formats en VM en el període, tot i que en nombres absoluts s'ha format a 3.283 professionals.
Dada inicial (2009)	1.816
Dada actual (2010)	1.497

En qualsevol cas veiem com s'ha iniciat un camí de formació en matèria de VM en el que cal seguir aprofundint. En els últims anys s'ha donat una important visibilització de la violència masclista, s'han fet tallers preventius, formació específica sobre com detectar-la i abordar-la des del propi ICD i des de diversos departaments.

En nombres absoluts s'ha format a un volum important de professionals (11.137 en total, pel que hem pogut copsar), encara que tenint en compte el gran nombre de professionals que potencialment intervenen en la detecció i atenció de la violència masclista és encara clarament insuficient. De cara a garantir l'equitat territorial de l'atenció, seria important també poder detectar d'alguna manera si els i les professionals dels diferents territoris han pogut accedir en igual mesura a aquesta formació especialitzada.

Cal tenir en compte que les dades que es presenten són les que consten en els registres dels diferents Departaments, de manera que és possible que hi hagi altres professionals que s'hagin format per una altra banda i que no s'estiguin incloent en aquestes xifres.

2.3.2.1 Professionals de l'àmbit sanitari formats en VM

La Llei estableix que el departament competent en matèria de salut ha de garantir que el personal professional sanitari tingui la formació específica adequada, tant per a assegurar que es proporcioni una adequada atenció com pel fet de que els serveis sanitaris són un dels principals àmbits de detecció de la violència masclista.

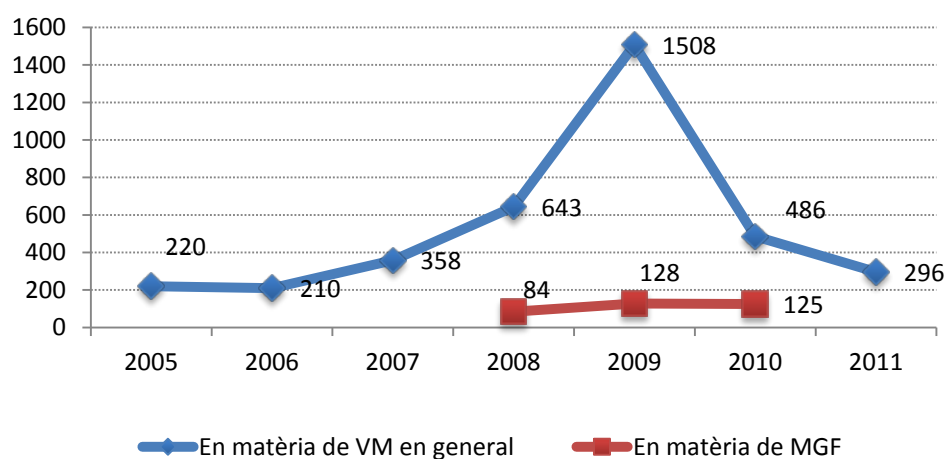
Taula. Formació de professionals de la salut en la prevenció de la VM

	Mitjana (2007-2011)	Balanç (2007-2011)	Total acumulat	
			2005-2011	2007-2011
Professionals formats	658	-62	3.721	3.291

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Salut

Les dades de què es disposa mostren que s'ha realitzat un esforç considerable, si bé també és important mencionar les diferències que s'han donat entre els diferents anys. Destaca un impuls molt important en concret entre els anys 2008 i 2010 que posteriorment ha disminuït per a acostar-se a valors anteriors, com mostrem al següent gràfic.

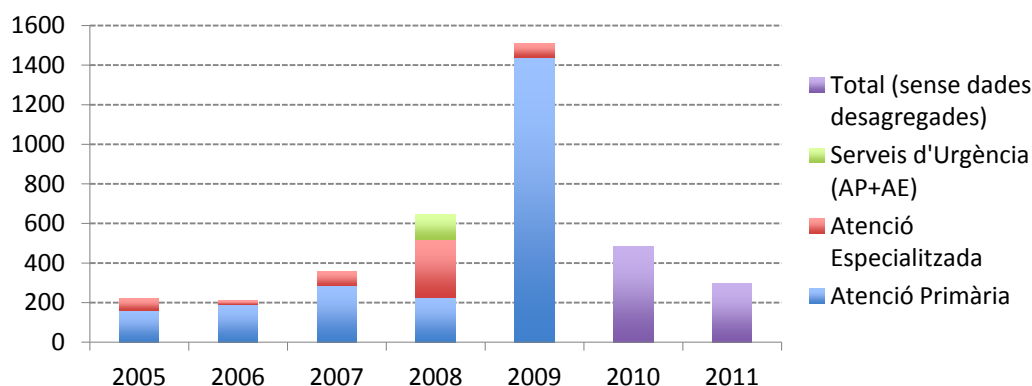
Gràfic. Formació de professionals de la salut en la prevenció de la VM

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Salut

Per àmbits d'atenció, veiem com pels anys en què es disposa de dades desagregades, la formació s'ha centrat en bona mesura en l'atenció primària, destacant també la incidència en els serveis d'urgència i l'atenció especialitzada l'any 2008.

Gràfic. Formació de professionals de la salut en la prevenció de la VM²² (en general)

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Salut

Per a valorar de forma acurada l'impacte en la millora de la formació de personal de la salut, però, el més adequat seria posar en relació aquesta formació amb el total de professionals de la xarxa sanitària. Tanmateix, només es disposa de xifres oficials sobre el personal per a l'any 2009²³, de manera que només podem atansar-nos a aquesta qüestió de forma molt aproximada.

Com mostrem a la següent taula, la formació realitzada l'any 2009 (any en el qual es realitza un esforç formatiu molt superior a la resta) es pot estimar que va implicar a un 1,4% del personal. Si ho calculem en base al personal format de manera acumulada fins el 2009, el pes arriba fins al 2,6%. Finalment, si incloem la formació realitzada fins el 2011, el percentatge arriba a un 3,3% -si bé *a priori* aquesta última és una xifra que cal prendre amb molta precaució en espera de tenir les dades oficials actuals de professionals sanitaris, donats els notables canvis en el personal sanitari que es poden haver donat el darrer any.

Taula. Percentatge de professionals de la salut formats en VM en relació al total de professionals de la xarxa pública de l'any 2009

	Percentatge
Formats/es l'any 2009	1,4%
Formats/es entre 2006 i 2009	2,6%
Formats/es entre 2006 i 2009	3,3%

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Salut

La proporció específica referent a la mutilació genital femenina és lògicament molt baixa (0,30% del total de personal per a 2009) però el que seria important si de cas seria copsar l'avanç de la formació en determinats perfils sanitaris clau en la detecció i

²² En general, no inclou la formació específica sobre mutilació genital femenina.

²³ A més no es refereixen exactament al nombre de professionals, com seria desitjable per a poder calcular adequadament el percentatge, sinó a la plantilla de personal equivalent.

atenció a aquesta problemàtica, com podrien ser els i les pediatres, obstetres i ginecòlegs/es.

2.3.2.2 Professionals de l'àmbit legal formats en VM

Des de l'àmbit de la justícia, en matèria de VM s'intervé des de dos equips: les **Oficines d'Atenció a la Víctima de Delicte** i els **Equips d'Assessorament Tècnic Penal** de Catalunya. Conjuntament, es compta amb 49 professionals d'intervenció i 10 responsables, així com 15 administratius/es. Al llarg del període 2008-2011 s'han format a un total de 53 professionals d'intervenció i a 6 responsables.

Pel que fa als **equips d'execució penal** que atenen específicament a dones, des de l'any 2007 compten amb 24 professionals (de l'educació social, la psicologia, treball social i del món jurídic), dels quals 14 han realitzat formació específica en VM en el període 2008-2011²⁴, el que suposa un 58%.

Finalment, respecte la formació dirigida a **professionals de l'àmbit jurídic** en general, les dades disponibles són les següents, que presentem en nombres absoluts ja que només en el cas dels professionals de l'àmbit de la justícia en general podem calcular-ne el percentatge.

Taula. Assistents a formació en l'àmbit jurídic

	2009	2010	Total
Cursos dels Col·legis de professionals de l'advocacia	Sd	439	439
Cursos del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada	193	577	770
Professionals formats en VM de l'àmbit de la justícia	758	1.016	1.774
Percentatge de professionals formats en VM de l'àmbit de la justícia respecte el total de professionals	23,4%	43,7%	

Font: Departament de Justícia

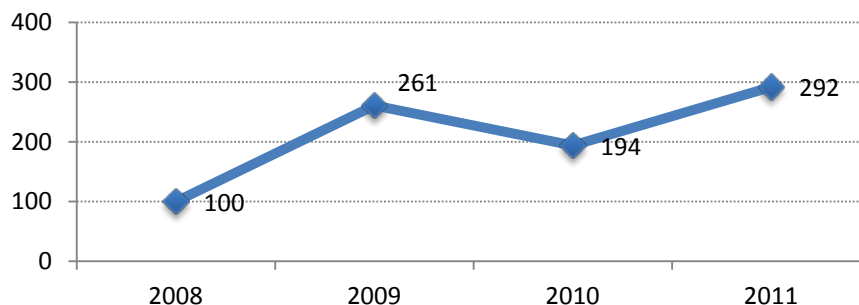
Veiem per tant que també en l'àmbit legal s'ha realitzat un esforç considerable en formar als professionals sobre aquesta problemàtica; si bé també és important apuntar que probablement la coexistència amb la Llei estatal ha contribuït a assolir aquests resultats.

2.3.2.3 Professionals de l'àmbit dels serveis socials específics formats en VM

El Departament de Benestar Social i família ofereix anualment cursos de formació especialitzada en violència masclista als i les professionals dels diferents serveis de la **xarxa d'atenció i recuperació integral**.

²⁴ Ja sigui respecte la VM en general com específicament en relació al seu abordatge en dones immigrades, o en abusos sexuals en la infància.

Gràfic. Professionals dels serveis de la xarxa d'atenció i recuperació integral formats en VM pel Departament de BSF

Font: Departament de Benestar social i família

Al marge d'aquesta formació, les entitats gestores dels diferents serveis de la xarxa d'atenció i recuperació integral estan obligades per contracte a oferir formació especialitzada en violència masclista a tots els i les professionals.

Taula. Professionals assistents als cursos de formació en matèria de VM

	2008	2011	Total	Mitjana	Balanç
Professionals assistents als cursos de formació en matèria de VM	100	292	847	338,8	+192

Font: elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Benestar social i família.

El nombre total de professionals dels serveis que es gestionen des de la UAMVF és de 236, distribuïts entre els Serveis d'acolliment i reparació per dones en situació de violència masclista i els seus fills i filles (78 professionals), els Pisos suport (17), els Centres d'Intervenció Especialitzada (53) i els Serveis Tècnics de Punts de Trobada (88).

Pel que fa a l'**atenció a la infància**, en principi des de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència no es realitza formació específica en matèria de VM. És possible que els i les professionals d'aquests serveis (451 dels Equips d'atenció directa, i 2.112 dels serveis residencials) s'hagin format en altres espais però no en tenim constància.

Mancaria incorporar també la formació que puguin haver realitzat els i els professionals de serveis socials, que depenen d'Ajuntaments i Consells Comarcals.

2.3.2.4 Professionals de l'àmbit de les forces de seguretat formats en VM

En l'àmbit policial només comptem amb dades de la Policia de la Generalitat. S'ha format a un nombre molt significatiu de professionals, amb un impuls importantíssim l'any 2009 que posteriorment es redueix ²⁵. De totes maneres, en acumular la formació realitzada veiem com en principi s'ha arribat a un 13,5% dels efectius.

Taula. Professionals formats/es en matèria de VM en el Cos de la Policia de la Generalitat– Mossos d'Esquadra²⁶

	2009	2010	Total acumulat	Balanç	Mitjana
Nombre de professionals PG-ME formats/es	1.178	975	2.153	-203	1.076,5
Percentatge que suposen del total de professionals PG-ME	7,8%	6,1%	13,5%*	-1,7%	7%
Nombre de professionals de la policia local formats/es	638	492	1.130	-146	565
Nombre total de professionals formats/es	1.816	1.497	3.283	-319	1.656,5

Font. Departament d'Interior. (*Calquem el percentatge respecte els professionals de 2010 que suposa el total acumulat de formació, si bé es possible que en alguns casos es repeteixin les mateixes persones en la formació de diferents anys ja que hi ha cursos de diferents temàtiques relacionades amb la VM).

Fitxa tècnica 2.3.2

Fórmula	Nombre de professionals formats en VM en relació al nombre total de professionals, per cada àmbit professional o de serveis.
Consideracions metodològiques	<p>Habitualment les dades sobre els i les professionals formats es construeixen a partir del sumatori dels nombres de persones assistents a les sessions de formació realitzades, això implica principalment que cal prendre els percentatges amb una certa precaució.</p> <p>En principi pot succeir que s'estigui comptabilitzant en més d'una ocasió a la mateixa persona, si es dona el cas de que hagi assistit a diverses sessions (introductòria, d'aprofundiment, diferents seminaris o jornades, relatives a aspectes específics sobre la VM, etcètera). Encara que no es preveu que aquest col·lectiu sigui molt</p>

²⁵ L'any 2008 es va elaborar un diagnòstic general de la formació que s'impartia a l'antiga Escola de Policia, avui l'Institut de Seguretat Pública de Catalunya (ISPC); es va crear un grup d'experts amb personal de l'ISPC i personal extern, especialitzat en violència masclista i seguretat, a partir del qual l'any 2009 es va fer una revisió dels continguts formatius, introduint la perspectiva de gènere de forma transversal i la violència masclista a les diferents assignatures tant de la formació bàsica, continuada, de promoció, especialitzada del cos PGME i de les Polícies Locals.

²⁶ S'ha realitzat Formació bàsica per a PGME i PL (seminari de 6 h sobre violència masclista, més tutoria d'una h, i pràctiques), i dirigida específicament per a PGME, també formació contínua (Taller de primeres intervencions amb víctimes de violència masclista de 24 hores, se n'han fet quatre edicions, amb 20 alumnes cada una; Curs de violència masclista nivell 1 de 39 hores també se n'han fet quatre edicions amb 30 alumnes; una edició el 2010 del Curs sobre tràfic d'éssers humans de 12 hores de durada i 30 alumnes); i Formació específica (Taller bàsic sobre els matrimonis forçats amb 7 assistents, Taller de 4 hores sobre l'atenció policial en els casos de matrimonis forçats).

Fórmula	Nombre de professionals formats en VM en relació al nombre total de professionals, per cada àmbit professional o de serveis.
	<p>nombrós, cal tenir-ho en compte.</p> <p><u>Àmbit sanitari:</u> El total de professionals de la xarxa pública sanitària és aproximat i es recull en plantilla de personal equivalent, i no exactament en nombre de professionals com seria desitjable. Només es compta amb una xifra oficial referent a l'any 2009.</p> <p><u>Dades policials:</u> Es presenten dades agregades relatives a la formació bàsica, continuada i específica. La formació bàsica es refereix a PG-ME i a Polícies Locals, mentre que la formació contínua, especialitzada o de promoció només és de PG-ME.</p>
Font d'informació	Departament de Salut, Departament de Justícia, l'Institut de Seguretat Pública de Catalunya del Departament d'Interior, Departament de Benestar social i Família.

2.3.3 Ús dels serveis d'informació en relació a l'evolució de la incidència de la VM a Catalunya

A l'inici d'aquest informe hem descrit amb deteniment l'alt grau de prevalença de la violència masclista a Catalunya, i hem estimat el percentatge de dones en situació o risc de patir-la que accedeixen als diversos serveis.

En conseqüència, un dels aspectes clau en la lluita contra la VM és precisament aconseguir que les dones afectades coneguin i accedeixin als diversos serveis existents, tot garantint en especial l'equitat territorial.

Els serveis que ofereixen la informació necessària sobre els recursos i els procediments per a sortir de la situació de violència són, per tant, fonamentals; i en aquest punt destaquen tant el Servei d'Atenció Telefònica Especialitzada com els Serveis d'Informació i Atenció a les Dones.

ÚS DE SERVEIS	
ÚS DEL SERVEI D'INFORMACIÓ TELEFÒNICA EN RELACIÓ A LA VM	
Comportament	Negatiu
	Balanç: reducció de 1.540 trucades telefòniques
Dada inicial (2008)	12.357
Dada actual (2011)	10.817
ÚS DELS SERVEIS D'INFORMACIÓ PRESENCIAL EN RELACIÓ A LA VM	
Comportament	Positiu
	Balanç: augment de 946 dones ateses
Dada inicial (2010)	5.439
Dada actual (2011)	6.385 (a 31 d'octubre de 2011)

2.3.3.1 Ús dels serveis d'informació telefònica

El nombre de trucades rebudes a la línia d'atenció telefònica ha oscil·lat al llarg del període entre els 12.000 i escaig i les 10.8000, disminuint de forma constant cada any.

Taula. Trucades a la Línia d'atenció a les dones en situacions de violències, per àmbits de la VM.

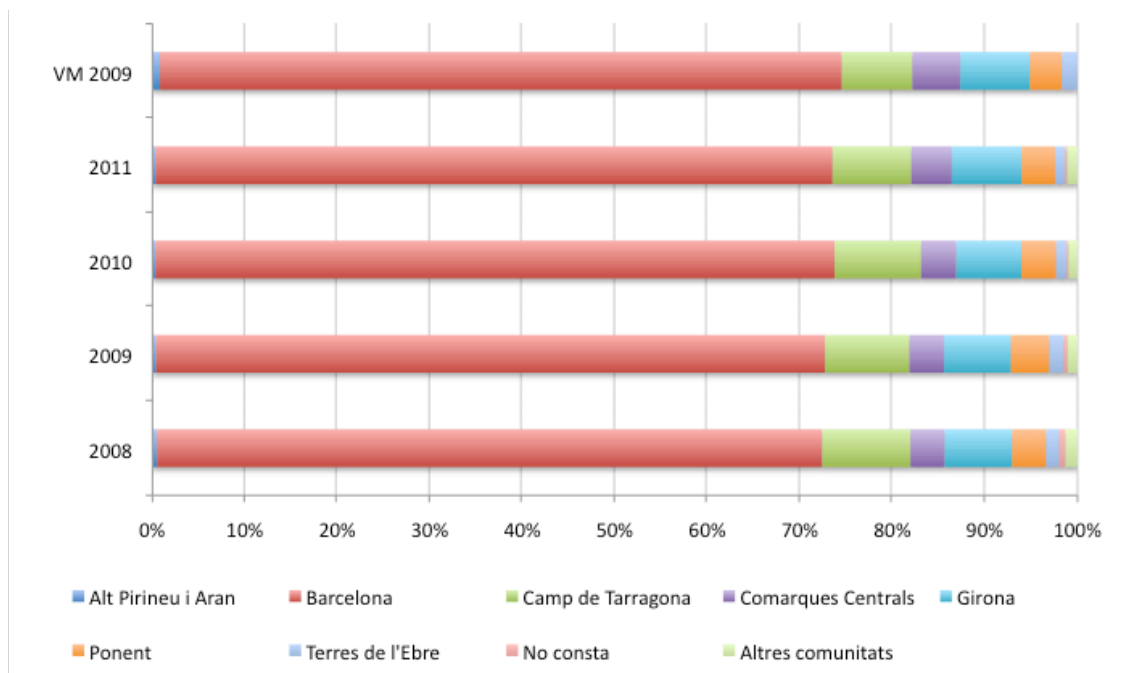
	2008	2009	2010	2011	Mitjana	Balanç
Trucades rebudes	12.357	11.787	10.922	10.817	11.471	-1.540
Evolució interanual	-	-4,6%	-7,3%	-1,0%		

Font: Institut Català de les Dones.

La informació que es recull permet efectuar un seguiment de les consultes que es realitzen en funció del territori, i del tipus de VM i de l'àmbit en què es produeix.

Respecte la **distribució territorial** de les trucades veiem com el pes de les diferents demarcacions es manté força constant, destacant com era d'esperar el predomini de l'àrea de Barcelona. En el següent gràfic s'ha incorporat també la distribució per regions de la prevalença de la violència masclista per a l'any 2009 per tal de poder efectuar la comparació. El pes relatiu dels diferents territoris sembla que no varia gaire.

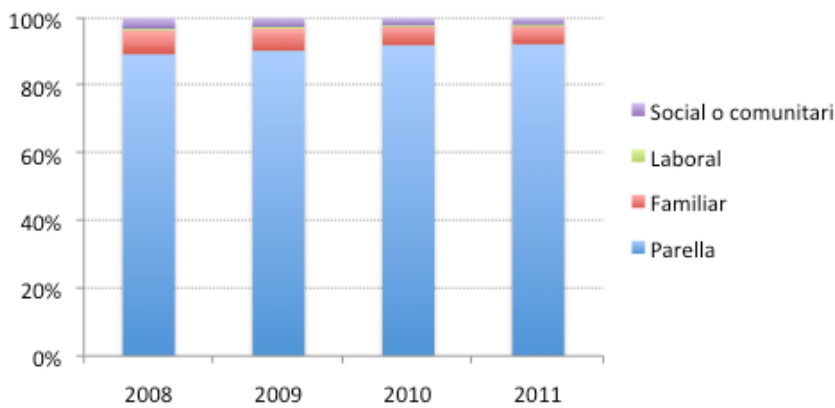
Gràfic. Trucades a la Línia d'atenció a les dones en situacions de violències, per demarcacions territorials.

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut Català de les Dones.

En relació als **àmbits**, la informació disponible apunta altra vegada al predomini de les consultes referents a la violència masclista en la parella. En segon terme apareix la VM en l'àmbit familiar, mentre que el social i el laboral són gairebé residuals.

Gràfic. Trucades a la Línia d'atenció a les dones en situacions de violències, per àmbits de la violència masclista.

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut Català de les Dones.

2.3.3.2 Ús dels serveis d'informació presencials

La informació referent a l'ús des Serveis d'informació i atenció a les dones ens mostra en canvi una tendència creixent.

Taula. Dones ateses en situació de VM del total de dones ateses als SIADs, per demarcació territorial. 2010 i gener - octubre 2011

	2010		Gener - octubre 2011	
	Dones ateses en situació VM	% respecte el total de dones ateses SIADs	Dones ateses en situació VM	% respecte el total de dones ateses SIADs
Barcelona	3.364	12,4%	4.278	17,5%
Catalunya central	459	25,8%		
Tarragona	498	19,5%	625	35,2%
Terres de l'Ebre	100	14,2%	87	14,7%
Lleida	146	10,5%	174	16,5%
Pirineu	51	4,9%	73	10,8%
Girona	821	29,6%	1.148	49,2%
TOTAL	5.439	14,6%	6.385	20,7%

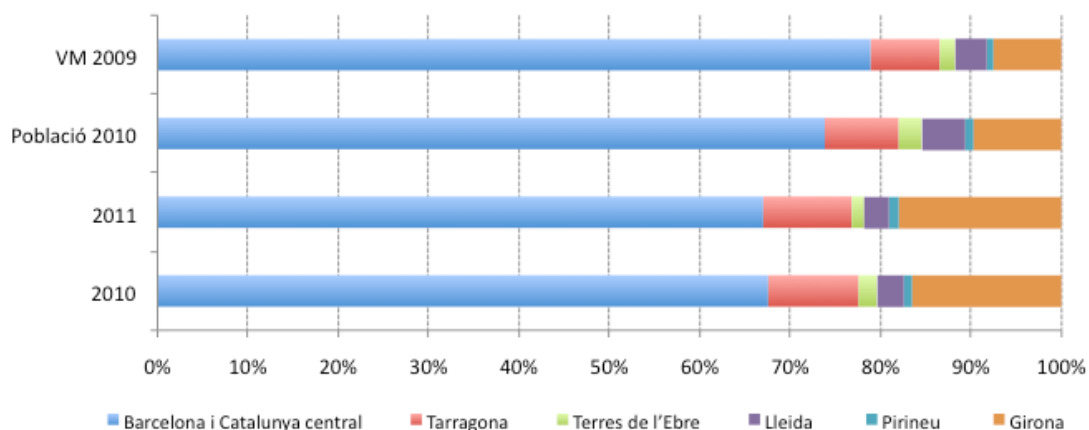
Font: ICD, segons Memòries justificatives SIADs.

Els SIAD recullen dades referents al tipus d'atenció que es proporciona detallant en concret l'assessorament psicològic, el jurídic o d'altres serveis, però no es compta amb aquesta informació en concret per a les consultes efectuades a causa de VM. Tampoc no es pot desagregar per l'àmbit de la violència.

En canvi, sí que s'especifica la distribució territorial. En relacionar l'atenció donada amb la distribució territorial de la població (per a 2010) i de la prevalença de la

violència masclista l'any 2009 ens podem aproximar al diferent accés que se'n fa des de les diferents regions. Veiem com l'àrea metropolitana accedeix en menor mesura que el que esperaríem donat el seu pes poblacional, mentre que en canvi a la demarcació de Girona trobem el cas contrari.

Gràfic. Distribució percentual de les dones ateses per VM als SIADs en funció de les demarcacions territorials, i distribució de la població a 31 de desembre de 2010

Font: elaboració pròpia a partir de dades de l'ICD (Memòries justificatives SIADs), EVMC i IDESCAT

Recomanacions:

Les dades detallades mostren que en general els serveis d'informació existents s'utilitzen especialment per a la violència en l'àmbit de la parella. Seria positiu explorar la difusió dels serveis també per a altres tipus de VM.

A nivell territorial, valdria la pena valorar amb més deteniment si efectivament es dona una menor cobertura en l'àrea metropolitana de Barcelona, calculant per exemple la taxa d'habitants que correspon a cada SIAD per identificar línies de millora.

Fitxa tècnica 2.3.3

Fórmula	<p>Nombre de trucades a la Línia d'Atenció Telefònica sobre VM</p> <p>Nombre de visites als SIAD en relació a la VM</p>
Consideracions metodològiques	<p><u>Línia d'Atenció Telefònica:</u> L'indicador mostra dades de trucades però a causa de la confidencialitat no es pot identificar el nombre de dones que han trucat. En tant que és raonable pensar que les dones que s'adrecen a aquest servei poden realitzar diverses trucades per a informar-se, no es poden relacionar aquestes xifres amb el total de dones en situació de violència per tal d'estimar l'ús d'aquest servei.</p>

Fórmula	Nombre de trucades a la Línia d'Atenció Telefònica sobre VM Nombre de visites als SIAD en relació a la VM
Font d'informació	Institut Català de les Dones
Observacions i recomanacions	Les dades referents als SIADs s'han començat a recollir de forma homogènia i sistemàtica l'any 2010. A l'actualitat s'està implantant un sistema de registre informàtic que permetrà tenir dades de forma més estable i sistemàtica sobre els serveis els perfils de les dones ateses.

2.4 Dret a la recuperació i la reparació

Aquesta subdimensió es divideix en 3 àmbits: l'accés a l'habitatge, la relació amb l'ocupació i la formació, així com el dret a accedir a les prestacions econòmiques previstes per la Llei 5/2008.

2.4.1 Dret a l'accés a l'habitatge: Ajudes a l'accés a l'habitatge de les dones en situació de VM

Pel que fa a la dimensió de la recuperació i la reparació, la Llei estableix que el Govern ha de desenvolupar una sèrie de mesures per a garantir que es restableixin tots els àmbits de la vida de les dones en situació de VM que hagin estat danyats per la violència viscuda.

Per a valorar l'**accés a l'habitatge**, inicialment es preveia poder valorar el percentatge de dones que accedeixen a ajuts per a l'habitatge respecte el total de les que en demanen, però aquestes dades no són disponibles²⁷; de manera que es presentarà la informació referent als ajuts concedits.

AJUTS CONCEDITS	
AJUTS A LA COMPRA D'HABITATGE DE PROTECCIÓ OFICIAL USAT	
Comportament	Si bé s'ha produït un avanç, aquest és molt petit, de manera que no es pot valor positivament el comportament d'aquest indicador. 🟡 Balanç: + 3 ajuts a la compra
Dada inicial (2007)	0 ajuts
Dada actual (2010)	3 ajuts
AJUTS AL PAGAMENT DEL LLOGUER	
Comportament	Positiu 🟢 Balanç: +218 Dones en situació de VM amb ajuts al lloguer
Dada inicial (2007)	114 ajuts
Dada actual (2010)	332 ajuts

²⁷ A banda de que caldria examinar-les amb deteniment per tal de tenir en compte que els ajuts es poden denegar per múltiples raons (d'incompliment dels requisits que es demanen o per manca d'aportació dels documents requerits, etc.).

Taula. Ajuts a l'accés a l'habitatge

	2007	2008	2009	2010	Mitjana	Balanç
Ajuts compra HPO usat (Unitats familiars amb membres víctimes de VM o de terrorisme)	0	6	3	3	3	+3
Ajuts al pagament lloguer "Lloguer Just" (Dones en situació de VM)	114	160	144	332	187,5	+218

Font: Departament de Territori i Sostenibilitat

Recomanacions:

Tot i que no tenim informació suficient per a quantificar les necessitats que tenen les dones que es troben en situació de VM respecte l'habitatge, en general seria necessari aprofundir en els ajuts públics en aquest àmbit.

Fitxa tècnica 2.4.1

Fórmula	Nombre de dones que es troben en una situació de VM i que han aconseguit ajudes per a l'accés a l'habitatge
Consideracions metodològiques	<p>Només apareixen els casos que consten en els aplicatius de seguiment dels programes corresponents; degut a que a la sol·licitud dels ajuts la sol·licitant marca la casella corresponent a la VM. Donat que pels mateixos ajuts hi ha altres casuístiques (famílies monoparentals, joves, famílies nombroses,...) pot ser que aquesta casella no s'hagi marcat.</p> <p>En el cas de la ajuda per a la compra d'habitatge protegit es tracta de "Unitats familiars en la que existeixin membres que hagin estat víctimes de la violència de gènere o del terrorisme". I, en el Lloguer Just, "dones en situació de violència".</p> <p>Pel que fa a qui marca la casella, són els sol·licitants dels ajuts, en aquest cas sempre han de venir a través dels serveis socials, i amb algun document que acrediti aquest fet.</p>
Font d'informació	Departament de Territori i sostenibilitat
Observacions i recomanacions	Per acabar de complementar la situació relativa a l'habitatge es comptava també amb mostrar les dades referents a l'accés a residències públiques per a dones grans i amb discapacitat però no es recull aquesta informació.

2.4.2 / A Dret a l'ocupació i la formació: Diferencial de la taxa d'inactivitat, d'ocupació i d'atur

La garantia d'aquest dret fa referència a les mesures que ha d'adoptar el Govern per facilitar l'accés a la formació i a l'ocupació de les dones que es troben o s'han trobat en una situació de VM. L'impacte social que s'espera aconseguir es centra en la millora de l'ocupabilitat i la inserció laboral de les dones que pateixen VM. Per a avaluar

aquest impacte, es preveia valorar l'evolució del diferencial pel que fa a la taxa d'inactivitat, d'ocupació i d'atur entre les dones en situació de VM i la població femenina en general, alhora que es preveia fer el seguiment de la seva permanència al lloc de treball, de la prevalença de situacions de precarietat econòmica i la superació d'aquestes.

Pel que fa a la **relació amb l'activitat**, presentem a continuació les taxes específiques d'ocupació, atur i inactivitat per a les dones que van patir violència masclista l'any 2009, en comparació amb les xifres referents a la població femenina en general.

Taula. Taxes de relació amb l'activitat. Comparativa entre dades de l'Enquesta de Població Activa i EVMC per a les dones en edat activa* (17-64 anys) que han patit VM. Any 2009.

	Taxa d'ocupació	Taxa d'atur	Taxa d'inactivitat
Dones en edat activa que no han patit VM l'any 2009	62,46%	6,94%	30,61%
Dones en edat activa que han patit VM l'any 2009	75,06%	5,48%	19,45%
Dones en edat activa que han patit VM extrema l'any 2009	68,3%	7,5%	24,2%
Dones en edat activa l'any 2009 (EPA)	53,5%	15,3%	29,9% ²⁸
Diferència (VM)	+21,57%	-9,82%	-10,45%
Diferència (VM extrema)	+14,80%	-7,80%	-5,70%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EVMC. *L'EVMC va enquestar a dones a partir de 18 anys, si bé es preguntava per l'any anterior, per la qual cosa considerem que podem fer referència a dones de 17-64 anys, mentre que l'EPA entrevista a dones d'entre 16 i 64 anys.

Com podem veure, en termes generals veiem que les dones en situació de VM mostren una millor relació amb l'activitat que les dones en general, tant si fem referència a la VM en genèric com específicament a la VM extrema (si bé en aquest cas la diferència és menor): estan més ocupades, són més actives i tenen menys atur.

Tanmateix, des del nostre punt de vista cal prendre amb molta precaució aquestes dades ja que no les considerem prou fiables. Seria necessari realitzar una anàlisi amb major profunditat per a poder comparar amb certa solvència la situació laboral de les dones que pateixen i que no pateixen violència masclista.

En primer lloc, ens trobem amb diferències pel que fa a les definicions de les preguntes en les dos qüestionaris: mentre a l'EPA la pregunta és molt més específica i restrictiva –si s'ha treballat durant la setmana anterior a l'enquesta-, a l'EVMC la pregunta fa referència a haver treballat al llarg de tot l'any anterior; de manera que és perfectament lògic que la taxa d'ocupació de les dones sigui força superior. En aquest

²⁸ Construida a partir de la taxa d'activitat subministrada per l'IDESCAT a partir de les dades de l'Enquesta de Població Activa de l'INE.

sentit, cal apuntar que també les dades de l'EVMC pel col·lectiu de dones que no han patit VM presenten una millor situació que les xifres que presenta l'EPA per a la població activa femenina en general²⁹.

Per altra banda, però, també poden estar influïent-hi altres variables espúries que afavoreixin una major tendència a la activitat laboral que caldria controlar: es podria donar que la distribució per edats de les dones en situació de violència sigui més jove que la de la població en general, o que hi hagi un major pes de la monomarentalitat – en les dones en situació de VM en la parella o exparella, per posar un parell d'exemples.

Per aquesta raó, considerem més rellevant presentar la comparació entre les dades que trobem a la pròpia EVMC, contrastant entre les xifres del col·lectiu de dones que han patit VM (en general i en concret violència extrema) i les que no.

Taula. Situació laboral durant l'any 2009 de les dones en edat activa* (17-64 anys) en funció de si han patit o no VM aquest mateix any.

		Taxa d'ocupació	Taxa d'atur	Taxa d'inactivitat
VM	Dones en edat activa que han patit VM l'any 2009	75,06%	5,48%	19,45%
	Dones en edat activa que no han patit VM l'any 2009	62,46%	6,94%	30,61%
	Diferència	+12,60%	-1,46%	-11,16%
VM extrema	Dones en edat activa que han patit VM extrema l'any 2009	68,3%	7,5%	24,2%
	Dones en edat activa que no han patit VM extrema l'any 2009	81,0%	4,6%	14,5%
	Diferència	-12,70%	+2,90%	+9,70%

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EVMC.

S'observa que es reproduïx la mateixa tendència: les dones que han patit violència presenten una millor situació laboral, amb una major taxa d'ocupació i una menor d'inactivitat, mentre que en canvi les diferències pel que fa a l'atur són petites.

A destacar, també, com en el col·lectiu específic de les dones que han patit violència extrema la relació s'inverteix: aquest perfil de dones sí que presenten una taxa d'ocupació força menor, i una inactivitat i un atur més elevat, de manera que sembla que la violència extrema sí que constitueix un factor clar que empitjora la situació laboral de les dones.

²⁹ Per exemple, presenten una taxa d'ocupació un 8,96 punts percentuals més gran que la general, un atur menor en 8,4 punts i una inactivitat de 0,7 punts menys.

Recomanacions:

En posterior explotacions de l'EVMC s'hauria d'explorar la situació laboral de les dones en situació de violència masclista per poder arribar a una xifra que es pugui comparar amb l'EPA.

Addicionalment, caldria analitzar més acuradament els perfils laborals d'aquestes dones i els condicionants i problemàtiques específiques amb què s'enfronten en l'àmbit laboral. Si bé les dades ens mostren que tenen una millor relació amb l'activitat que les dones en general, des del nostre punt de vista d'aquí no podem extraure necessàriament que no es produeixin problemes en aquest àmbit, tenint en compte les dificultats amb què es troben per a sortir de les situacions de violències i el paper clau de l'autonomia econòmica en aquest procés.

Fitxa tècnica 2.4.2

Fórmula	Nombre de dones ocupades/ aturades/ inactives l'any 2009 en relació al total de dones en edat activa, en funció de si han patit VM l'any 2009 o no.
Consideracions metodològiques	<p><u>Situació laboral:</u> A l'EVMC es preguntava a les dones sobre la seva situació laboral al llarg de l'any 2009, diferenciant entre diverses categories que hem recategoritzat en tres situacions: activitat ("Va tenir un treball assalariat per compte d'altri", "va tenir un treball remunerat per compte propi"), inactivitat ("Era estudiant", "feia les tasques de la llar", "era jubilat/da o pensionista" i "altres"), i atur ("va estar a l'atur", "buscava la primera feina").</p> <p><u>Edat laboral:</u> L'EVMC va enquestar a dones a partir de 18 anys, si bé es preguntava per l'any anterior, per la qual cosa considerem que podem fer referència a dones de 17-64 anys. Per altra banda cal tenir en compte que l'EPA entrevista a dones d'entre 16 i 64 anys, de manera que hi ha un decalatge d'edat a tenir en compte.</p>
Font d'informació	EVMC i IDESCAT a partir de dades de l'EPA

2.4.2/ B Dret a l'ocupació i la formació: Permanència al lloc de treball

Aquest indicador es centra en valorar el percentatge de dones que s'han acollit a baixes laborals o que han abandonat la feina degut a la VM.

PERMANÈNCIA AL LLOC DE TREBALL	
PERMANÈNCIA AL LLOC DE TREBALL: BAIXES LABORALS	
A l'espai públic	1,02%
A l'àmbit laboral	4,59% en relació a l'assetjament sexual i 21,21% a la discriminació a la feina.
A l'àmbit de la parella	20,19% en relació a l'exparella i 3,29% a la parella actual.
Violència extrema	11,48%
PERMANÈNCIA AL LLOC DE TREBALL: ABANDONAMENT DE LA FEINA	
A l'àmbit laboral	18,93% en relació a l'assetjament sexual i 28,52% a la discriminació a la feina.
A l'àmbit de la parella	13% en relació a l'exparella i 3,22% a la parella actual.

Les baixes laborals i l'abandonament de la feina per causa de la VM són una altra forma de valorar l'impacte de la violència en l'autonomia econòmica de les dones. Les dades de l'EVMC mostren com aquest impacte és notable, en especial en relació a la violència en l'àmbit laboral i en la parella.

Taula. Percentatge i nombre estimat de dones de baixa laboral i que han deixat la feina a causa de VM. 2009

		Baixes laborals		Deixar la feina	
		N estimat	Percentatge	N estimat	Percentatge
A L'ESPAI PÚBLIC		1.090	1,02%	Sd	Sd
A L'ÀMBIT LABORAL	Assetjament sexual	867	4,59%	3.571	18,93%
	Discriminació a la feina	17.498	21,21%	23.526	28,52%
A L'ÀMBIT DE LA PARELLA	Ex-parella	5.504	20,19%	4.660	13%
	Parella actual	2.547	3,29%	2.547	3,22%
VIOLÈNCIA EXTREMA		3.537	11,48%	Sd	Sd

Font: elaboració pròpia a partir EVMC.

Cal tenir en compte que aquest indicador s'ha construït a partir d'un baix percentatge de resposta degut a per l'estructura del qüestionari s'introdueixen diversos filtres previs.

Fitxa tècnica 2.4.2/ B

Fórmula	Nombre de dones ocupades en situació de VM que han estat de baixa laboral o que han deixat la feina degut a la VM en relació al total de dones ocupades que pateixen VM
Consideracions metodològiques	Les preguntes de referència apareixen a tots els mòduls però només es plantegen a alguns col·lectius de dones, en concret a les que anteriorment han declarat haver patit VM amb una afectació psicològica entre 5 i 10 en una escala del 0 al 10. Inclou tant si van accedir de forma puntual com continuada.
Font d'informació	EVMC

2.4.2/ C Situacions de precarietat econòmica

En aquest indicador es pretén anar més de la relació laboral de les dones en situació de VM per copsar l'existència de situacions de pobresa i precarietat econòmica.

L'EVMC recull la situació econòmica a través de diferents ítems: molt bona, bona, ni molt bona ni molt dolenta, dolenta i molt dolenta. Partint d'aquesta classificació es considerarà que una situació econòmica precària farà referència a una situació dolenta o molt dolenta.

Cal tenir en compte per tant que l'indicador es construeix més en relació a la pròpia percepció de la situació econòmica que tenen les dones afectades que en base a escales de situacions econòmiques més objectivables i comparables com seria el cas si es demanés pels ingressos de les dones.

SITUACIONS DE PRECARIETAT ECONÒMICA DE LES DONES QUE HAN PATIT VM L'ANY 2009

El 15,5% de les dones que han patit violència l'any 2009 consideren que tenen una situació econòmica dolenta o molt dolenta.
Aquesta xifra és 6,2 punts percentuals més alta que el col·lectiu de dones que no han patit VM

En conseqüència, veiem que les dones que han patit VM l'any 2009 declaren una pitjor situació econòmica: en concret, 6,2 punts percentuals més que pel col·lectiu de dones que no han patit VM. Una anàlisi Xi Quadrat ens confirma que les diferències que hem trobat entre les dones que han patit VM i les que no són significatives.

Taula. Valoració de la situació econòmica en funció de si s'ha patit o no VM l'any 2009

		Dones que no han patit VM	Dones que han patit VM	Total
Situació econòmica	Molt bona, bona o regular	90,7%	84,5%	89,4%
	Dolenta o molt dolenta	9,3%	15,5%	10,6%

Font: elaboració pròpia a partir EVMC.

Per altra banda, com a indicador complementari, podem mostrar la relació de la VM amb la **percepció d'empitjorament de la situació econòmica**; pregunta que també es recull a l'EVMC.

Taula. Percentatge i nombre estimat de dones que han patit VM i que consideren que la seva situació econòmica l'any 2009 ha empitjorat a causa de la VM.

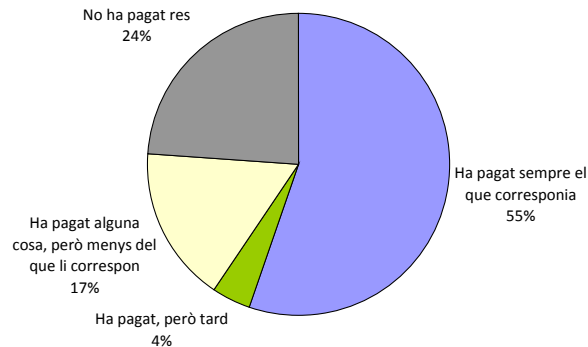
	N estimat	Percentatge
A L'ÀMBIT LABORAL (Assetjament sexual)	3.672	19,5%
A L'ÀMBIT DE LA PARELLA		
Ex-parella	14.990	41,8%
Parella actual	17.897	12,8

Font: elaboració pròpia a partir EVMC.

En relació a la percepció que apareix en la VM en l'àmbit de l'exparella, cal tenir en compte que el 44,8% de les dones en situació de VM amb fills/es a càrrec no reben de forma puntual i/o completa la quantitat de diners que els corresponen en matèria de pensions dels fills i filles³⁰.

³⁰ Pregunta 13 de l'enquesta: "L'any passat (2009) aquesta ex-parella va pagar sempre la pensió dels fills?"

Gràfic. Grau amb què les exparelles de les dones en situació de VM l'any 2009 amb fills/es a càrrec paguen les pensions corresponents.

Font: elaboració pròpia a partir EVMC.

Fitxa tècnica 2.4.2/ C

Fórmula	Nombre de dones que han patit una situació de VM que responen que es troben en situació econòmica dolenta o molt dolenta en relació al total de dones que pateixen VM
Consideracions metodològiques	La pregunta de referència apareix a tots els mòduls però només es plantegen a alguns col·lectius de dones, en concret a les que anteriorment han declarat haver patit VM amb una afectació psicològica entre 5 i 10 en una escala del 0 al 10. Inclou tant si van accedir de forma puntual com continuada.
Font d'informació	EVMC
Observacions	Es recomana que en les següents edicions de l'EVMC es reculli de forma més objectiva i concreta la quantia dels ingressos personals.

2.4.3 Dret a les prestacions econòmiques: Accés als recursos socials previstos a la Llei

La garantia d'aquest dret fa referència al conjunt de mesures que ha d'impulsar el govern per tal de pal·liar les situacions de precarietat econòmica en les quals es poden trobar les dones que pateixen o han patit una situació de VM i fomentar l'autonomia econòmica de les dones. Inclou tant l'accés als ajuts escolars, com al Fons de garantia de pensions i a les Rendes Mínimes d'Inserció.

Respecte els **ajuts escolars** (de menjador, desplaçament, activitats extra, material i llibres de text), no podem presentar dades donat que els sistemes de seguiment existents no registren específicament les sol·licituds i concessions d'ajuts per raons de confidencialitat; a banda de que el decret que regula els ajuts no recull com a factor

qualificat la identificació d'una situació de VM. En tot cas apareix com a circumstàncies excepcionals, juntament amb d'altres situacions, entre les que no podem destriar.

ACCÉS ALS RECURSOS SOCIALS PREVISTOS A LA LLEI	
PROGRAMA DE GARANTIA DE PENSIONS	
Comportament	No es pot valorar
Dada actual (2011)	219 sol·licituds durant el 2011
RENDA MÍNIMA D'INSERCIÓ	
Comportament	Positiu 🟢 Balanç: 810 expedients de RMI de més
Dada inicial (2008)	298 expedients
Dada actual (2011)	1.108 expedients

Pel que fa al **Fons de garantia de pensions**³¹, es tracta d'un programa molt recent. Durant l'any 2011 han entrat 219 Sol·licituds, i a data de 20 de gener de 2012 100 estan en tràmit.

Finalment, respecte la **renda mínima d'inserció** per a les dones que pateixen violència masclista, les dades a què s'ha pogut accedir són les següents:

Taula. Expedients RMI amb problemàtica de violència de gènere

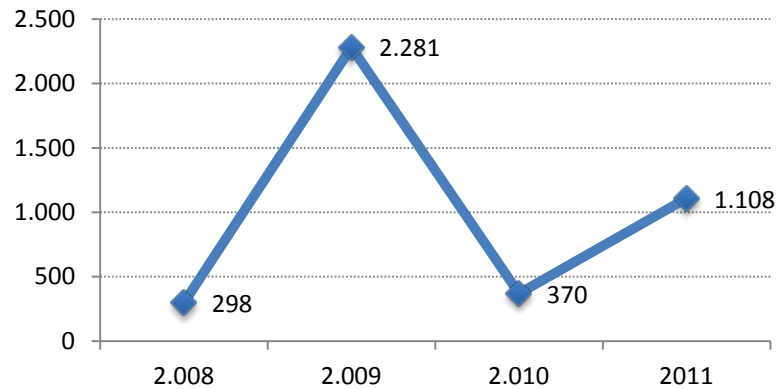
	2008	2011	Total	Mitjana	Balanç
Expedients	298	1.108	4.057	1.014	+810
Import cobrat	4.123.538	5.659.900,40	5.659.900	3.837.158	+1.536.362

Font: ICASS (*A data de 27/12/2011)

Tot i el balanç positiu, és destacable que el nombre d'expedients ha variat de forma molt notable segons els anys. Igual que en el cas dels ajuts a l'habitatge, però, la gran extensió de la problemàtica de la VM ens porta a pensar que encara no s'està donant resposta a les necessitats existents.

³¹ Regulat pel Decret 123/2010, de 7 de setembre, que regula el fons de garantia de pensions i prestacions de la Generalitat de Catalunya.

Gràfic. Nombre d'expedients RMI amb problemàtica violència de gènere

Font: ICASS (*A data de 27/12/2011)

Fitxa tècnica 2.4.2

Fórmula	Nombre d'expedients RMI amb problemàtica violència de gènere i imports cobrats
Consideracions metodològiques	<p>L'estat de l'expedient fa referència a l'estat de la prestació a final de l'any: Vigent significa que s'està cobrant, Suspès que es suspèn temporalment, i Tancat que estan extinguits definitivament. La distinció entre casos suspesos i tancats és que els primers poden reactivar-se.</p> <p>L'import s'ha cobrat o s'està cobrant o (en el cas dels expedients vigents).</p>
Font d'informació	ICASS.

3. Canvis en creences, valors i actituds

Aquesta dimensió fa referència a l'eliminació de les estructures socials, els estereotips i prejudicis culturals de gènere vigents a la societat que perpetuen la desigualtat, la discriminació i les agressions masclistes. Aquesta dimensió, doncs, inclouria la modificació dels mites, models, prejudicis, percepcions i conductes de la població en relació a les dones i la violència masclista. Fa referència a 4 subdimensions: el món empresarial, el camp educatiu, els mitjans de comunicació i la societat en general.

3.1 Món empresarial

En aquest àmbit es pretén incidir en el món empresarial per a sensibilitzar-lo en relació a la igualtat efectiva entre dones i homes en general i a la VM en particular.

3.1.1 Percepció de la VM al món empresarial

Si en l'avaluació del primer objectiu de la Llei, l'eradicació de la VM, mostràvem una prevalença de la violència masclista en l'àmbit laboral que abasta fins a un 8,1% de les dones que treballaven per compte d'altri l'any 2009.

Amb l'anàlisi de l'apartat de l'EVMC dedicat a les opinions i percepcions en el qual es preguntava tant a dones com a homes, podem valorar quina és la percepció social que hi ha al voltant de la dimensió d'aquesta problemàtica, i d'aquesta manera contrastar fins a quin punt la ciutadania té consciència d'aquesta situació.

De fet, a través de l'EVMC es disposa d'informació no només en relació a l'assetjament sexual, sinó també a altres aspectes discriminatoris entre homes i dones a l'àmbit empresarial. Així doncs, les preguntes d'opinió fan referència, en concret, a la percepció de manca d'igualtat o seguretat a l'àmbit laboral, el que apunta més cap a una violència de tipus més estructural, per una banda, i de la freqüència de l'assetjament sexual, per l'altra.

PERCEPCIÓ MÓN EMPRESARIAL

PERCEPCIÓ DE LA DISCRIMINACIÓ A L'ÀMBIT LABORAL

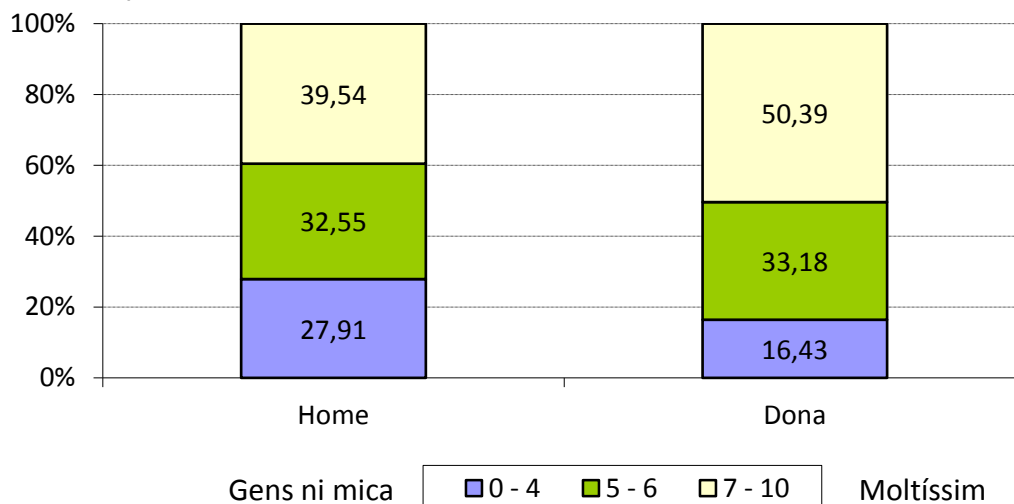
50,4% de les dones valoren que la discriminació es dona amb una freqüència de 7 a 10; 10,8 punts percentuals més que el que consideren els homes.

PERCEPCIÓ DE LA VIOLÈNCIA MASCLISTA A L'ÀMBIT LABORAL

29,2% de les dones valoren que l'assetjament sexual es dona amb una freqüència de 7 a 10; 10,9 punts percentuals més que el que consideren els homes.

Pel que fa a la prevalença de la **discriminació a l'àmbit laboral** segons l'EVMC ens trobem amb que un 14,7% de les dones que treballaven l'any 2009 es van sentir personalment discriminades pel fet de ser dones, el que suposa unes 216.868 dones³².

Gràfic. Opinions sobre la freqüència amb què es percep que dona la discriminació de les dones a la feina, per sexe.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EVMC.

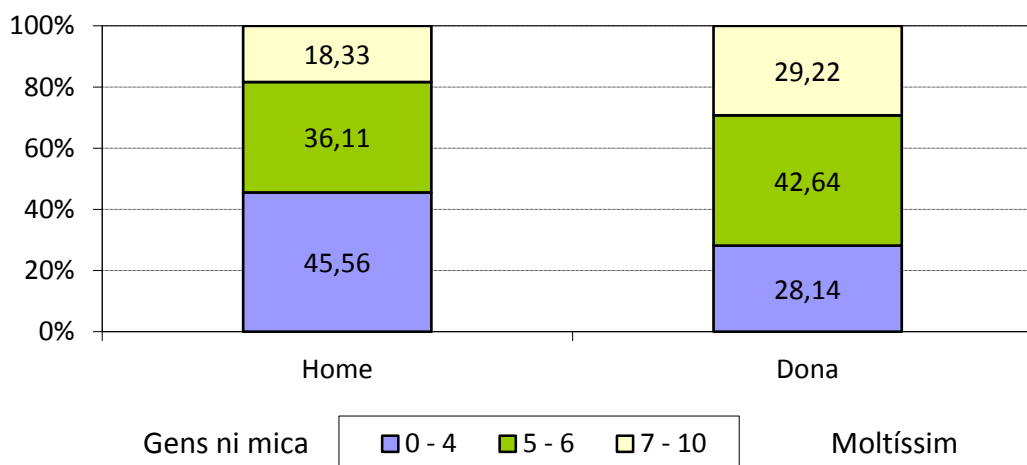
S'observa que les dones identifiquen en molta major mesura que els homes l'existència de discriminació freqüent, i en el sentit oposat, que gairebé un de cada tres homes consideren que la discriminació es dona poc o gens.

Alhora, la percepció general és que l'**assetjament sexual a l'àmbit laboral** es dona amb molta menor freqüència que la **discriminació laboral**. No obstant, es destacable que la diferència entre les percepcions de dones i homes és gairebé idèntica en ambdós casos; és a dir: hi ha al voltant d'un 10% més de dones que d'homes que creuen que aquestes dues situacions es produeixen molt freqüentment.

També és destacable que gairebé la meitat dels homes consideren que l'assetjament sexual es dona amb cap o poca freqüència –un percentatge que és molt menor en les dones-, i que contrasta amb la prevalença d'aquesta forma de VM ja apuntada, que l'Enquesta mostra com a significativa (3,2% l'any 2009, unes 47.527 dones).

³² A partir de la pregunta E01: "L'any passat vostè es va sentir personalment discriminada pel fet de ser dona?"

Gràfic. Opinions sobre la freqüència* amb què es dona l'assetjament sexual a l'àmbit laboral, per sexe.

Font: EVMC.

Fitxa tècnica 3.1.1

Fórmula	Opinions sobre la freqüència amb què es dona la discriminació laboral i l'assetjament sexual a l'àmbit laboral, per sexe.
Font d'informació	EVMC
Observacions	<p>Inicialment l'indicador es definia a partir exclusivament del volum de dones i homes que consideraven que la freqüència era d'entre 7 i 10.</p> <p>S'ha optat per presentar les dades en el seu conjunt perquè considerem que el volum de les respostes que no identifiquen la discriminació o assetjament també és altament rellevant.</p>

Recomanacions:

Ja s'ha apuntat al llarg de l'informe la necessitat de reforçar el coneixement i eines d'intervenció específiques per a abordar la violència masclista en l'àmbit laboral.

Aquest indicador ens apunta també la importància de fomentar també la sensibilització i difusió sobre aquesta problemàtica.

3.2 Camp educatiu

Aquesta subdimensió fa referència al que apunta la Llei 5/2008 en relació al fet de que els valors de la coeducació²⁷ i els principis de l'escola inclusiva han de tenir un caràcter permanent i transversal a l'acció de govern del departament competent en matèria educativa per tal d'aconseguir construir una societat sense subordinacions culturals i socials entre dones i homes i prevenir la violència masclista.

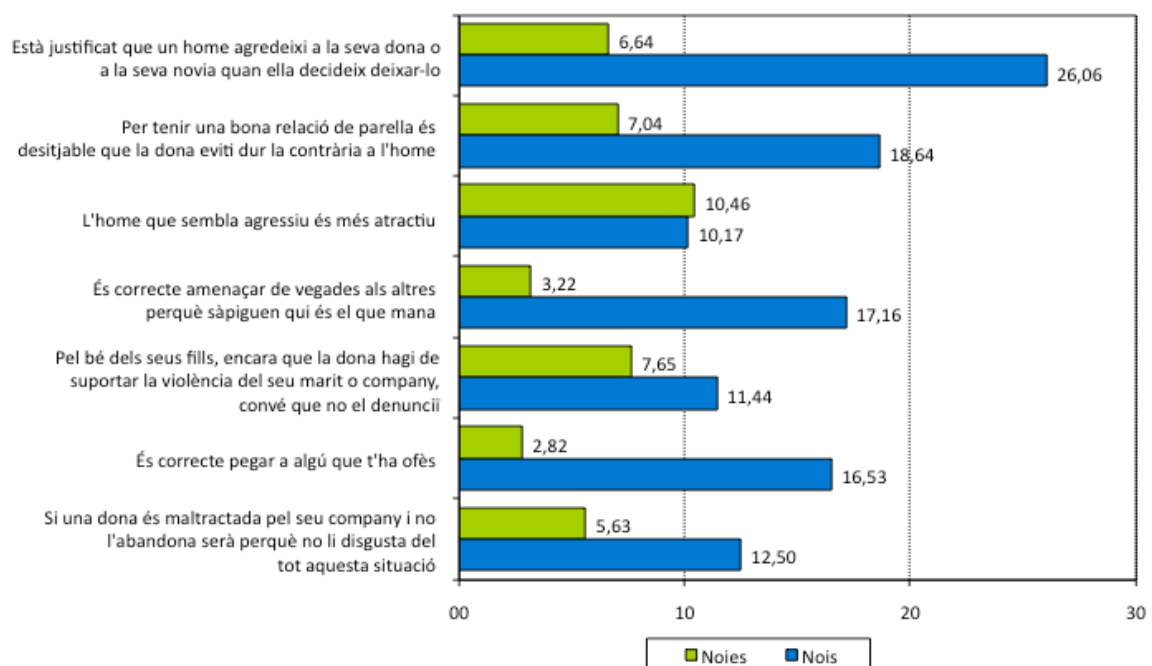
D'altra banda, la Llei estableix que el Departament de l'Administració de la Generalitat competent en matèria educativa ha de supervisar els materials curriculars per tal de garantir continguts d'acord amb el principi de coeducació, i facilitar la formació i capacitat específica i permanent de les persones professionals.

3.2.1 Percepció de l'alumnat en relació als estereotips i a les creences sexistes

A partir de l'Estudi sobre Igualtat i Prevenció de la Violència de Gènere impulsat per a Universidad Complutense de Madrid i el Ministerio de Igualdad anteriorment esmentada, ens podem aproximar al pes dels estereotips i les creences sexistes entre l'alumnat de 14 a 18 anys d'ambdós sexes.

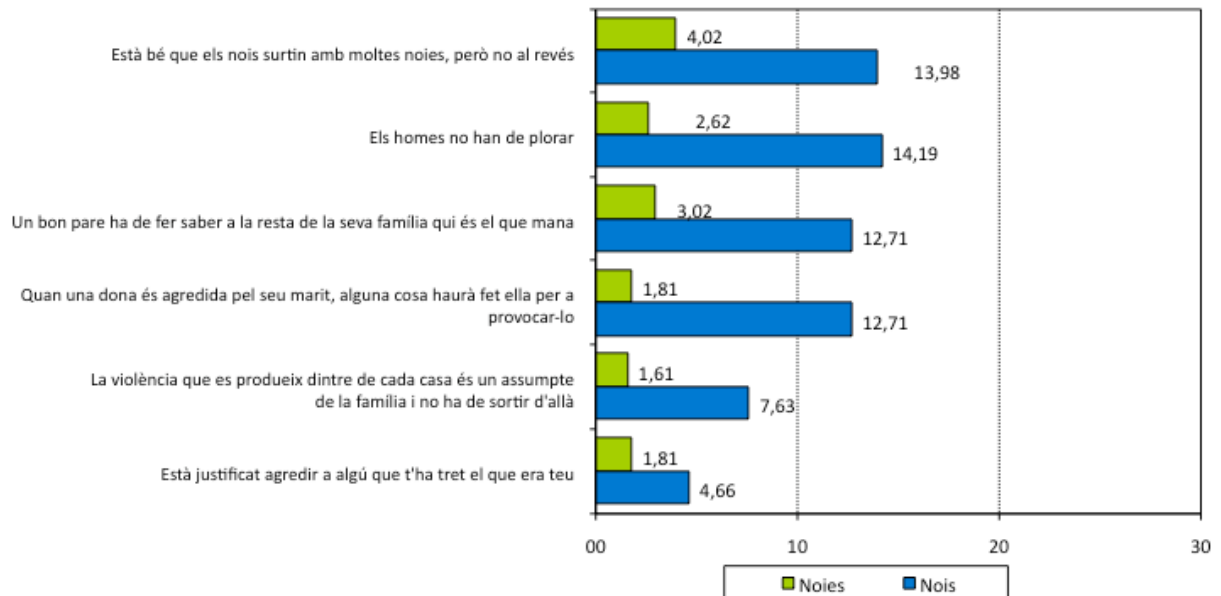
A partir dels següents gràfics podem veure que la presència de creences sexistes és encara molt notable entre l'alumnat, molt especialment entre els nois.

Gràfic. Percentatge d'alumnat que estan bastant o molt d'acord en relació a estereotips i creences sexistes, per sexe

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de l'Estudi sobre Igualtat i Prevenció de la Violència de Gènere. Universidad Complutense de Madrid, Ministerio de Igualdad.

Gràfic. Percentatge d'alumnat que estan bastant o molt d'acord en relació a estereotips i creences sexistes, per sexe (2)

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de l'Estudi sobre Igualtat i Prevenció de la Violència de Gènere. Universidad Complutense de Madrid, Ministerio de Igualdad.

Fitxa tècnica 3.2.1

Fórmula	Opinions de l'alumnat que estan bastant o molt d'acord en relació a estereotips i creences sexistes, per sexe
Font d'informació	Enquesta de l'Estudi sobre Igualtat i Prevenció de la Violència de Gènere. Universidad Complutense de Madrid, Ministerio de Igualdad

Recomanacions:

Aquest indicador s'ha elaborat a partir d'una enquesta específica puntual realitzada l'any 2010, per la qual en principi no es preveu efectuar-ne més edicions. Seria recomanable però, recollir dades periòdicament d'alguna manera al voltant d'aquestes qüestions per poder veure l'evolució. Es podria per exemple incorporar preguntes referents a estereotips sexistes i VM en d'altres iniciatives, com ara per exemple el Pànel d'Infància i Famílies del CIIMU (Institut d'Infància i Món Urbà).

Per altra banda les xifres que presentem apunten també a la necessitat de seguir treballant en la prevenció de la VM en els i les adolescents, incidint en la identificació de la violència i e canvi en les creences, actituds i estereotips.

3.2.2 Percepció del professorat d'educació secundària sobre els estereotips sexistes existents entre l'alumnat

Per altra banda, la mencionada enquesta ens permet també construir un indicador complementari que apunti a la percepció que té el professorat sobre les creences i actituds dels seus alumnes.

En el marc de l'enquesta realitzada a l'alumnat adolescent, també es va realitzar una enquesta específica al professorat. En concret, se'ls demanava que estimessin quin seria, segons la seva opinió, el percentatge d'alumnat que estaria d'acord amb determinades afirmacions referents als estereotips sexistes. Es plantejaven 5 opcions de resposta: "1% o menys", "entre el 2 i el 5%", "entre el 6 i el 10%", "entre l'11 i el 20%", i finalment "mes del 20%".

Gràfic. Percepció del professorat d'educació secundària sobre els estereotips sexistes entre l'alumnat

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de l'Estudi sobre Igualtat i Prevenció de la Violència de Gènere. Universidad Complutense de Madrid, Ministerio de Igualdad.

Ens sembla molt significatiu posar en relació aquestes percepcions del professorat amb les que declaren els i les seves alumnes.

Anteriorment hem mostrat les dades amb més deteniment, però en aquest indicador recuperarem la xifra d'alumnes (comptant nois i noies conjuntament) que estan bastant o molt d'acord amb les afirmacions que ens ocupen.

A la següent taula mostrem per una banda el percentatge d'adolescents que hi estan bastant o molt d'acord, mentre per l'altra mostrem també el percentatge acumulat de professorat que infravaloren la presència d'aquestes opinions en l'alumnat; és a dir, per dir-ho d'una altra manera, el volum de professors i professores que tenen una percepció més "optimista" de la situació que la que ens mostren les pròpies declaracions dels nois i noies.

Taula. Comparativa entre els opinions de l'alumnat sobre estereotips sexistes (bastant i molt d'acord) i les estimacions que en fa el professorat

	% alumnat	% Professorat que infra- valora aquesta opinió*
Per tenir una bona relació de parella és desitjable que la dona eviti dur la contrària a l'home	12,7%	91,8%
Pel bé dels seus fills, encara que la dona hagi de suportar la violència del seu marit o company, convé que no el denunciï	9,5%	82,4%
L'home que sembla agressiu és més atractiu	10,3%	77,4%
Si una dona és maltractada pel seu company i no l'abandona serà perquè no li disgusta del tot aquesta situació	9,0%	75,7%
Està justificat que un home agredeixi a la seva dona o a la seva noia quan ella decideix deixar-lo	3,2%	75,1%
És correcte amenaçar de vegades als altres perquè sàpiguem qui és el que mana	10,0%	72,4%
Un bon pare ha de fer saber a la resta de la seva família qui és el que mana	7,7%	71,0%
Està justificat agredir a algú que t'ha tret el que era teu	16,1%	66,0%
És correcte pegar a algú que t'ha ofès	9,5%	59,2%
Els homes no han de plorar	8,3%	56,6%
Quan una dona és agredida pel seu marit, alguna cosa haurà fet ella per a provocar-lo	7,1%	56,6%
Està bé que els nois surtin amb moltes noies, però no al revés	8,9%	45,5%
La violència que es produeix dintre de la seva casa és un assumpte de la família i no ha de sortir d'allà	4,5%	33,7%

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de l'Estudi sobre Igualtat i Prevenció de la Violència de Gènere. Universidad Complutense de Madrid, Ministerio de Igualdad. (* Fruit de sumar els percentatges de professorat que han considerat una menor presència de les opinions que la que apareix en les declaracions de l'alumnat).

Aquesta comparativa ens permet reforçar el que ja hem plantejat prèviament al voltant de la necessitat de seguir incidint en l'àmbit educatiu.

Fitxa tècnica 3.2.2

Fórmula	Percepció del professorat d'educació secundària sobre els estereotips sexistes entre l'alumnat
Consideracions metodològiques	<p>Cal tenir en compte que la informació prové de la mencionada enquesta que té un caràcter estatal. Tot i que la mostra d'alumnes és significativa en l'àmbit de Catalunya, amb un nivell de confiança del 95%, en canvi en la del professorat no s'arriba a un volum d'enquestes que permeti establir un nivell de confiança suficient.</p> <p>Per a poder establir inferències vàlides a nivell de Catalunya es requeria d'una mostra d'entre 350/400 professors/es a la qual no es va arribar.</p> <p>Per tant hem de partir que amb les dades presentades es pot observar el fenomen però sense poder arribar a conclusions poblacionals.</p>
Font d'informació	Enquesta de l'Estudi sobre Igualtat i Prevenció de la Violència de Gènere. Universidad Complutense de Madrid, Ministerio de Igualdad
Observacions	Estem pendents de saber quin és el nivell de confiança de la informació d'aquest indicador. S'ha efectuat la consulta però encara no s'ha obtingut resposta.

3.2.2/ B Professionals de l'educació formats en matèria de VM i de desenvolupament dels drets de les dones

Com a indicador complementari amb l'anterior, podem presentar dades sobre el nombre de persones professionals de l'educació formades en matèria de coeducació, VM i de desenvolupament dels drets de les dones.

PROFESSIONALS DE L'EDUCACIÓ FORMATS EN MATÈRIA DE COEDUCACIÓ	
Comportament	<p>Irregular </p> <p>Balanç: el nombre de persones formades en coeducació ha anat augmentant de forma acumulada en 2.190 persones. S'han realitzat 2.515 hores de formació i 100 activitats.</p> <p>S'han realitzat activitats al llarg de tot el període, si bé s'han reduït en 22 les activitats, en 375 la suma d'hores de formació i en 409 les assignacions.</p>
Dada inicial (2008/09)	32 activitats, 661 hores de formació i 719 assignacions.
Dada actual (2011/12)	10 activitats, 286 hores de formació i 310 assignacions.

Com s'observa la taula següent, al llarg del període s'han realitzat un total de 100 activitats³³ en aquesta matèria, que han sumat 2.515 hores de formació. Ha anat augmentant el nombre de persones formades fins a 2.190 persones, el que incideix directament en el desplegament de la coeducació en els centres educatius, per l'efecte sumatiu de les formacions realitzades al llarg dels anys.

³³ S'han realitzat les següents activitats: Formació de persones dels consells escolars 20 h, Aprofundiment en coeducació 30 h, L'orientació com a eina per la igualtat 30 h, i L'amor i la sexualitat en l'educació (l. Mujer) 15h.

Tanmateix el volum de formació efectuada ha anat decreixent al llarg dels diferents anys.

Taula. Activitats formatives en matèria de coeducació

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	Total	Balanç	Mitjana
Nombre d'activitats	32	35	23	10	100	-22	25
Suma d'hores	661	1008	560	286	2515	-375	628,75
Nombre d'assignacions	719	820	341	310	2190	-409	547,5

Font: Departament d'Ensenyament

Per a poder valorar adequadament aquesta qüestió caldria poder examinar les dades en termes relatius, per identificar quin és el pes de la formació en coeducació en el conjunt de la formació que es promou des del Departament i fer-ne el seguiment independentment del volum de formació global. Només podem presentar aquesta xifra en relació al conjunt d'activitats en relació al curs 2010-2011: constitueixen un 0,28% de les activitats.

Recomanacions:

Tot i l'esforç realitzat en dur a terme cursos de formació sobre coeducació, tant la disminució de les activitats com el baix pes que té la coeducació en el conjunt d'activitats que es realitzen apunten a la necessitat de promoure amb major èmfasi aquesta línia d'actuació.

Les dades proporcionades per l'explotació de l'enquesta específica a adolescents, tant pel que fa a la prevalença de la VM com a les creences i actituds sobre el sexisme també incideixen en aquesta necessitat.

En aquest sentit, per a assolir l'objectiu que marca la Llei d'aconseguir un canvi cultural significatiu que permeti eradicar la violència masclista, és clau continuar realitzant formació en coeducació i violència masclista al professorat i continuar promovent la incorporació de la coeducació a través del projecte de convivència, per a incidir directament en definir actuacions i estratègies de coeducació a l'aula, al centre educatiu i a l'entorn.

Alhora, no només és clau la formació dels i les professionals sinó també la realització d'accions específiques amb l'alumnat per abordar la problemàtica; actuacions que s'han anat desenvolupant els darrers anys arran del desplegament de la Llei però que en aquest informe no s'han avaluat per excedir l'objecte d'aquesta avaluació.

Fitxa tècnica 3.2.2/B

Fórmula	Professionals de l'educació formats en matèria de VM i de desenvolupament dels drets de les dones
Consideracions metodològiques	Ens centrem en les dades d'activitats realitzades donat que no s'ha pogut accedir a dades sobre el nombre de professionals formats.
Font d'informació	Departament d'Ensenyament. Direcció General d'Educació Secundària Obligatòria i Batxillerat. Subdirecció General d'Innovació, Formació i Orientació

3.2.3 Centres educatius que treballen la coeducació

En la proposta inicial d'indicadors d'avaluació es preveia el càlcul de l'indicador "Correlació entre mesures de coeducació i grau de sensibilització de l'alumnat" que no és calculable donat que no es compta amb informació prou detallada.

Tanmateix, si que es poden presentar dades indirectes relatives al *nombre de centres educatius que treballen la coeducació*; mitjançant la informació vinculada al Projecte de convivència impulsat pel Departament d'Ensenyament des de fa tres anys per als centres educatius de primària i secundària; donat que en el marc del sistema de seguiment d'aquest projecte es podia indicar si s'estava treballant la qüestió de la coeducació.

CENTRES EDUCATIUS QUE TREBALLEN LA COEDUCACIÓ EN EL MARC DEL PROJECTE DE CONVIVÈNCIA	
Comportament	Balanç: Irregular ■ S'ha arribat a treballar la coeducació en la meitat dels centres participants al projecte de convivència (49,7%). Tanmateix, també cal destacar que la coeducació ha anat perdent pes de forma significativa entre 2009 i 2011, en 12,3 punts percentuals.
Dada inicial (2009-10)	51,2% dels centres del projecte de convivència treballaven la coeducació
Dada actual (2011-12)	38,9% dels centres del projecte de convivència treballaven la coeducació

El nombre total de centres que estan treballant amb l'aplicatiu per elaborar el tema de Coeducació és el curs 2011-12 de 798 centres educatius, d'un total de 1.606 centres que participen del projecte de convivència.

On hi ha un pes major de la coeducació és als col·legis privats i concertats i a l'educació secundària. Alhora, cal apuntar que la coeducació ha anat perdent protagonisme (un 12,3%) en tots els àmbits.

Cal tenir en compte, però, que no ens estem referint al total de centres educatius sinó només als que participen al projecte de convivència. És d'esperar que també en centres que no hi participen estiguin desenvolupant actuacions referents a la promoció de la coeducació.

Taula. Percentatge de centres educatius que treballen la coeducació en el marc del projecte de convivència

Tipus de centre	Curs d'inici del Projecte			Total	Balanç curs 2011-12/ 2009-10
	2009-10	2010-11	2011-Març 2012	2009 - Març 2012	
Col·legis concertats i privats	64,8%	56,1%	41,7%	59,2%	-23,2%
Educació primària (Escoles, Centres d'educació especial i Escoles de primària rurals – ZER)	45,1%	51,5%	36,6%	46,3%	-8,4%
Educació secundària (Instituts, Seccions d'educació secundària i Instituts escola)	64,2%	45,8%	44,2%	54,2%	-20,0%
Total	51,2%	51,2%	38,9%	49,7%	-12,3%

Font: Departament d'Ensenyament.

A continuació es presenten les dades absolutes.

Taula. Centres educatius que treballen la coeducació en el marc del Projecte de convivència. 2009 – març de 2012

Tipus de centre	Curs d'inici del Projecte			Total
	2009-10	2010-11	2011-Març 2012	2009 - Març 2012
Col·legis concertats i privats	83	55	10	148
Educació primària (Escoles, Centres d'educació especial i Escoles de primària rurals – ZER)	256	192	48	496
Educació secundària (Instituts, Seccions d'educació secundària i Instituts escola)	86	49	19	154
Total de centres que treballen coeducació	425	296	77	798
Total de centres participants al projecte de convivència	830	578	198	1.606

Font: Departament d'Ensenyament.

Fitxa tècnica 3.2.3

Fórmula	Centres educatius que treballen la coeducació en el marc del projecte de convivència
Consideracions metodològiques	Només es comptabilitzen els centres que participen en el projecte de convivència del Departament d'Ensenyament, de manera que és probable que s'estigui subestimant el nombre de centres que treballen en aquesta línia.
Font d'informació	Departament d'Ensenyament. Sistema de registre del Projecte de convivència

3.3 Mitjans de comunicació

Aquesta subdimensió fa referència a l'obligació del Consell de l'Audiovisual de Catalunya de garantir el compliment de les obligacions dels prestadors dels serveis de comunicació audiovisual relatives a assegurar un tractament de les dones de conformitat amb els principis i els valors establerts per la Llei 5/2008, de 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista.

La mateixa Llei recull la prohibició de l'elaboració i la difusió de continguts i d'anuncis publicitaris que, mitjançant el tractament o la posada en escena d'aquests, incitin a la violència masclista o la justifiquin o la banalitzin, o que vehiculin tàcitament o implícitament missatges sexistes o misògins. D'altra banda, també fa referència a la prohibició de la reiteració sistemàtica en la profusió o la difusió de missatges que desautoritzin les dones o que les tractin vexatòriament o objectualment als mitjans de comunicació social que estiguin dins l'àmbit competencial de la Generalitat de Catalunya.

En aquest àmbit es pretén obtenir un tractament no sexista i no sensacionalista de la informació relacionada amb la VM i que els mitjans de comunicació estiguin sensibilitzats al respecte.

3.3.1 Representació de les dones als mitjans de comunicació (temps de paraula)

En la proposta inicial es plantejava un indicador referent a l'evolució del nombre d'informacions amb continguts sexistes aparegudes als mitjans de comunicació, en base al registre que efectua el Consell Audiovisual de Catalunya en els seus informes trimestrals: indicador 3.3.1 *Informacions sexistes*. No obstant amb l'exploració de les fonts existents no hem trobat la informació necessària per a poder calcular aquest indicador.

Tanmateix, des del CAC es fa el seguiment de la variable sexe en tots els informes sobre pluralisme que es realitzen, tant els informes mensuals sobre el pluralisme polític a la televisió i a la ràdio com en els informes sectorials dedicats a l'esport, la joventut, la immigració i el pluralisme social³⁴. La valoració de la presència equilibrada de dones i homes en els mitjans de comunicació és un element molt important a l'hora de promoure la igualtat i prevenir la violència masclista.

³⁴ Ens referim als següents informes: IST 1/2011, de 16 de febrer. Informe sectorial trimestral. Pluralisme en la informació esportiva. Període gener-març 2010; IST 1/2010, de 15 de juny. Informe sectorial trimestral. La presència de les persones joves en la informació. Període: octubre-desembre 2009; IST 1/2009, d'11 de març. Informe sectorial trimestral. La presència de les dones en la informació. Període: octubre-desembre 2008; IST 2/2009. Informe sectorial trimestral. La presència de la immigració en la informació. Període: gener-març 2009; IST 2/2008, de 18 d'abril. Informe sectorial trimestral. Pluralisme social. Període: juliol-setembre de 2007; i DP 3/2005. Distribució del temps de paraula en funció de la variable sexe als teletinformatius durant l'any 2004.

REPRESENTACIÓ DE LES DONES ALS MITJANS DE COMUNICACIÓ (TEMPS DE PARAULA)

Comportament	Negatiu Balanç: en general el temps de paraula de les dones als mitjans de comunicació públics és escàs i ha retrocedit lleument en el període.
Dada inicial (2008)	23,6% del temps
Dada actual (2011)	22,2% del temps

A partir de l'anàlisi dels diferents informes del CAC ens podem aproximar a un indicador parcial sobre sexisme, a partir d'identificar el temps de paraula³⁵ que es dona a dones i homes en funció de diferents criteris.

Taula: Mitjana de temps de paraula de les dones en teleinformatius, en funció del paper polític³⁶

	2008	2011	Balanç
Agrupacions d'actors polítics	17,6%	17,2%	-0,4
Agrupacions d'actors no polítics	28,7%	27,9%	-0,8
Total	23,6%	22,2%	-1,4

Font: Consell de l'Audiovisual de Catalunya

Comparant la mitjana del temps de paraula de les **agrupacions d'actors polítics i no polítics** en funció de la variable sexe als teleinformatius els anys 2008 i 2011, s'observa una tendència a l'estabilitat –amb un lleu empitjorament- pel que fa a la distribució entre dones i homes. Així, el desequilibri entre homes i dones es manté en uns percentatges molt similars: el temps de paraula dels homes és més de tres cops superior al de les dones, el qual, de manera global, no arriba al 25% del total de temps de paraula. Aquesta situació s'agreuja si es fa distinció entre agrupacions d'actors polítics i no polítics: el percentatge de temps de paraula de dones en les agrupacions d'actors polítics no arriba al 18%, mentre que en les agrupacions d'actors no polítics s'acosta al 30%.

Pel que fa a àmbits específics respecte els que el CAC ha elaborat informes, presentarem les dades existents. Les diferències metodològiques entre els diversos informes fan que les dades no siguin totalment comparables, si bé considerem que és pertinent presentar-les conjuntament donat que il·lustren molt clarament la manca de representació de les dones en els mitjans de comunicació. En concret, en el període 2009-2010, es poden destacar resultats en tres àmbits: immigració, joves i esport, tot i que no en podem valorar l'evolució ja que no hi ha dades evolutives.

³⁵ El temps de paraula és el temps resultant de la suma total de la durada de les seqüències on un actor intervé, com a subjecte, fent un insert (inserció d'imatges i veu d'un actor, sense que hi intervingui cap mena de locució per part del mitjà).

³⁶ La definició d'aquests conceptes es recull a tots els informes de seguiment de pluralisme del CAC. Vegeu, a títol d'exemple, les definicions recollides a IST2/2011, El tractament de les informacions sobre violència en l'àmbit familiar i sobre violència masclista en els teleinformatius. Anàlisi del seguiment de les Recomanacions sobre el tractament de la violència masclista als mitjans de comunicació. Octubre-desembre de 2010, pàg. 19 i següents.

Taula: Temps de paraula de les dones i temps de notícia per sexe

Variable	Àmbit	Col·lectiu	2009	2010
Temps de paraula	Joves (4rt trimestre)	Persones joves	44,9%	-
		Persones no joves	24,6%	-
		Total	25,3%	-
	Persones immigrades (1er trimestre)	Persones immigrades	30,9%	-
		Persones no immigrades	24,1%	-
		Total	24,3%	-
Temps de notícia en els blocs esportius ³⁷ (1er trimestre)	Esport masculí		-	94,9%
	Esport masculí i femení		-	3,8%
	Esport femení		-	1,3%

Font: Consell de l'Audiovisual de Catalunya

D'acord amb l'informe sectorial sobre **persones joves** elaborat el 2009, és en la joventut on hi ha menys diferències entre el temps de paraula en els teletexts en funció de la variable sexe. Tot i això, la diferència és de 10,2 punts percentuals a favor del temps de paraula per als homes: 55,1% davant del 44,9%.

D'acord amb l'informe específic sobre **immigració**, també de 2009, el temps de paraula de les persones immigrades en funció de la variable sexe ofereix una distribució relativament menys desigual que no pas entre les persones no immigrades en el mateix període de temps. Mentre que el temps de paraula de les dones no immigrades no arriba al 25% (per un 75,9% dels homes no immigrants), el temps de paraula de les dones immigrades és del 30,9% davant del 69,1% dels homes immigrants. Finalment, en la **informació esportiva** s'observa la pràctica invisibilitat de les dones en aquesta qüestió: la presència de l'esport femení als teletexts és pràcticament inexistent. Aquesta desigualtat contrasta, entre d'altres, amb la realitat de la competició i de la pràctica esportiva per part de dones i d'homes.

3.3.2 Recursos visuals o verbals sensacionalistes, morboses i/o que desprenen dramatisme

L'any 2009, després de l'aprovació de la Llei 5/2008, es van revisar i actualitzar les *Recomanacions sobre el tractament de la violència de gènere als programes informatius i d'entreteniment als mitjans de comunicació* que s'havien elaborat l'any 2004 en col·laboració entre els diversos agents socials implicats en l'abordatge de la violència de gènere. El Consell de l'Audiovisual n'havia adaptat el contingut a 12 recomanacions que en facilitaven l'aplicació efectiva. El nou document, que conté 15 recomanacions, representa l'adaptació al tractament actual de la violència masclista en els mitjans de comunicació, així com a la normativa vigent. En aquest sentit, les noves recomanacions fan referència a la violència masclista, d'acord amb la definició legal.

Per tal de fer-ne el seguiment, les recomanacions del Consell s'operacionalitzaven en variables en un procés d'establiment d'indicadors³⁸, d'entre els que es va seleccionar

³⁷ Temps resultant de la suma total de la durada de les notícies referides a una informació o una temàtica específica.

per a aquesta avaluació el referent a la utilització de recursos visuals o verbals sensacionalistes, morboses i/o que desprenen dramatisme, que correspon a la recomanació número 6 del CAC sobre el tractament de la violència de gènere als programes informatius i d'entreteniment.

Aquesta recomanació estableix que cal “Evitar el sensacionalisme, la morbositat i el dramatisme, tant pel que fa a la forma (imatges) com pel que fa al contingut (missatge verbal) de les informacions sobre violència de gènere. Totes les imatges han de ser respectuoses amb la dignitat de les persones, d'aquí la necessitat d'evitar les descripcions detallades, escabroses o impactants –sobretot en una reconstrucció dels fets–, que són el resultat d'un tractament morbós. No es pot confondre la morbositat amb l'interès social.”

En concret, es plasma en evitar l'ús de primers plans, zooms i altres recursos amb intenció d'espectacularització pel que fa al discurs visual i de lèxic espectacularitzador, respecte els continguts.

UTILITZACIÓ DE RECURSOS VISUALS O VERBALS SENSACIONALISTES, MORBOSOS I/O QUE DESPRENEN DRAMATISME EN TELEINFORMATIUS

Comportament	Negatiu Balanç: en general ha augmentat en 25 ocasions l'ús d'aquests recursos tant a nivell visual com de lèxic, tot i que les diferents televisions han tingut una evolució no homogènia
Dada inicial (2004)	En 74 ocasions s'han utilitzat aquests recursos
Dada actual (2011)	En 99 ocasions s'han utilitzat aquests recursos

S'han realitzat quatre informes³⁹ en relació a la violència masclista i en l'àmbit familiar, en que s'analitzava el tractament de les informacions sobre violència en els teletinformatius de diferents cadenes. Es van analitzar diferents períodes: setembre-desembre de 2002, setembre-desembre de 2004, octubre-desembre de 2007, i octubre-desembre de 2010.

³⁸ Sobre el detall de l'operacionalització dels diferents indicadors, amb els paràmetres d'anàlisi i les recomanacions corresponents, vegeu l'Informe IST 2/2011, de 28 d'abril. El tractament de les informacions sobre violència en l'àmbit familiar i sobre violència masclista. Anàlisi del seguiment de les Recomanacions sobre el tractament de la violència masclista als mitjans de comunicació, pàg. 28.

³⁹ IST 2/2011, de 28 d'abril: El tractament de les informacions sobre violència en l'àmbit familiar i sobre violència masclista. Anàlisi del seguiment de les Recomanacions sobre el tractament de la violència masclista als mitjans de comunicació. Període: octubre-desembre de 2010; IST 1/2008, de 30 de juliol: El tractament de les informacions sobre violència domèstica en els teletinformatius d'àmbit català entre els mesos d'octubre i desembre de 2007. Anàlisi del seguiment de les recomanacions del CAC sobre el tractament de la violència de gènere durant el mes de novembre de 2007; I23/2005, de 21 de juny. El tractament de les informacions sobre violència en els teletinformatius d'àmbit català entre els mesos de setembre i desembre de 2004. Anàlisi del seguiment de les recomanacions del CAC sobre el tractament de la violència de gènere durant el mes de novembre de 2004. Període: setembre-desembre 2004; DP 4/2003, de 2 d'abril. El tractament de les informacions sobre violència domèstica en els teletinformatius d'àmbit català entre els mesos de setembre i desembre de 2002. Període: Setembre-desembre 2002.

Només s'analitzava específicament la qüestió de l'espectacularització en els tres darrers informes, a partir de l'elaboració el 2004 de les Recomanacions sobre el tractament de la violència de gènere als programes informatius i d'entreteniment als mitjans de comunicació, sorgides d'una iniciativa col·lectiva per part de múltiples agents socials, i revisades i actualitzades l'any 2009.

Taula. Ús de recursos visuals d'espectacularització

	2004	2007	2010	Balanç
TV3	26	6	23	-3
33	0			0
8tv		14	4	+4
Btv	11	1	23	+12
TVE a Catalunya	6		5	-1
3/24	-	-	4	-
City Tv	3	-	-	-
Total	46	21	59	+13

Font: Consell de l'Audiovisual de Catalunya

Taula. Ús de recursos d'espectacularització en el lèxic

	2004	2007	2010	Balanç
TV3	13	11	15	+2
33	2	-	-	-2
8tv	-	4	2	+2
City Tv	3	-	-	-3
Btv	8	-	6	-2
TVE a Catalunya	2	2	14	+12
3/24	-	-	3	+3
Total	28	17	40	+12

Font: Consell de l'Audiovisual de Catalunya

Tal i com estan elaborades i presentades aquestes dades són una mica difícils de dimensionar i interpretar. Per a l'anàlisi realitzada l'any 2010, en canvi, es compta amb una informació més clara: el percentatge de notícies sobre VM que inclou elements espectacularitzadors, on apareix més directament el pes d'aquest tipus d'aproximacions a la violència en cada mitjà.

Percentatges de notícies en que apareixen diferents tipus d'elements espectacularitzadors. 2010

	Visual	Lèxic
TV3	40,3%	26,3%
8tv	40%	20%
Btv	5%	30%
TVE a Catalunya	15,1%	42,4%
3/24	36,4%	27,3%

Aquestes dades ens mostren la necessitat de seguir incidint en un traçament adequat de la VM als teletinatius, tenint en compte que els percentatges són alts fins i tot després del treball realitzat als darrers anys en elaborar i efectuar el seguiment de recomanacions des de propi àmbit dels mitjans.

Fitxa tècnica 3.3.1 i 3.3.2

Fórmula	Mitjana de temps de paraula de les dones Nombre d'utilitzacions de recursos visuals o verbals sensacionalistes, morboses i/o que desprenen dramatisme
Consideracions metodològiques	Aquest indicador s'ha construït en base a la informació continguda als informes de referència del CAC ja mencionats. Per a majors detalls metodològics, veure els corresponents informes.
Font d'informació	Consell de l'Audiovisual de Catalunya

3.4 Societat en general

Aquesta subdimensió fa referència al conjunt d'actuacions pedagògiques i comunicatives encaminades a modificar l'imaginari social i que permetin avançar cap a l'eliminació de percepcions, mites, models, prejudicis i conductes que impedeixen la igualtat efectiva entre dones i homes i perpetuen la VM.

Es vol aconseguir una societat més igualitària i més sensibilitzada en relació a la igualtat efectiva entre dones i homes i la VM

3.4.1 Percepció de la VM com a problema

A l'Enquesta de violència masclista a Catalunya es va plantejar tot un bloc específic dedicat a recollir la percepció de la ciutadania, tant de dones com d'homes.

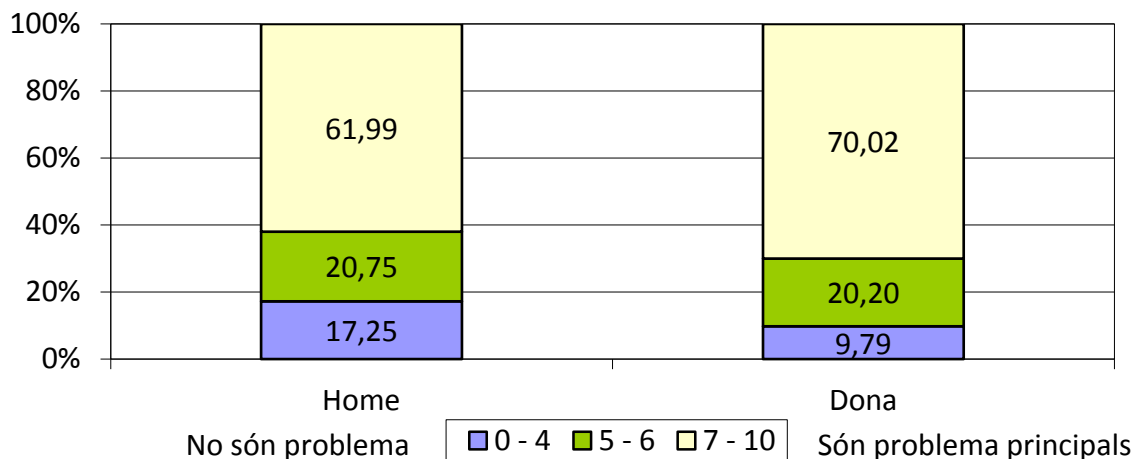
Es demanava que es valorés la importància de la VM com a problema social, en una escala del 0 al 10. Per a aquest indicador, ens centrarem a examinar el percentatge de dones i d'homes consideren que la VM és un problema amb una importància del 7 a 10, alhora que també interessa destacar, però, el volum de persones que no reconeixen la seva importància.

En concret, la pregunta de referència és la següent: "Valori de 0, no és un problema, a 10, és un dels problemes principals de les dones a Catalunya: La violència dels homes contra les dones (a la família, a la feina, al carrer...)"

PERCEPCIÓ DE LA VM COM A PROBLEMA

70% de les dones la valoren com un problema amb una importància de 7 a 10; 8 punts percentuals més que el que consideren els homes.

Gràfic. Percepció de la violència masclista com a problema

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EVMC

En aquest aspecte ens trobem altra vegada amb què les dones tendeixen a identificar en major mesura la VM com a problema públic. La distància entre sexes és notable tant pel que fa a les persones que ho valoren com un problema important (de 7 a 10) com les que no ho consideren un problema (0-4): 8 i 7,5 punts percentuals, respectivament.

Fitxa tècnica 3.4.1

Fórmula	Percepció de la VM com a problema
Font d'informació	EVMC
Observacions i recomanacions	Inicialment l'indicador es definia a partir exclusivament del volum de dones i homes que consideraven que la freqüència era d'entre 7 i 10.

3.4.2 Identificació de la VM

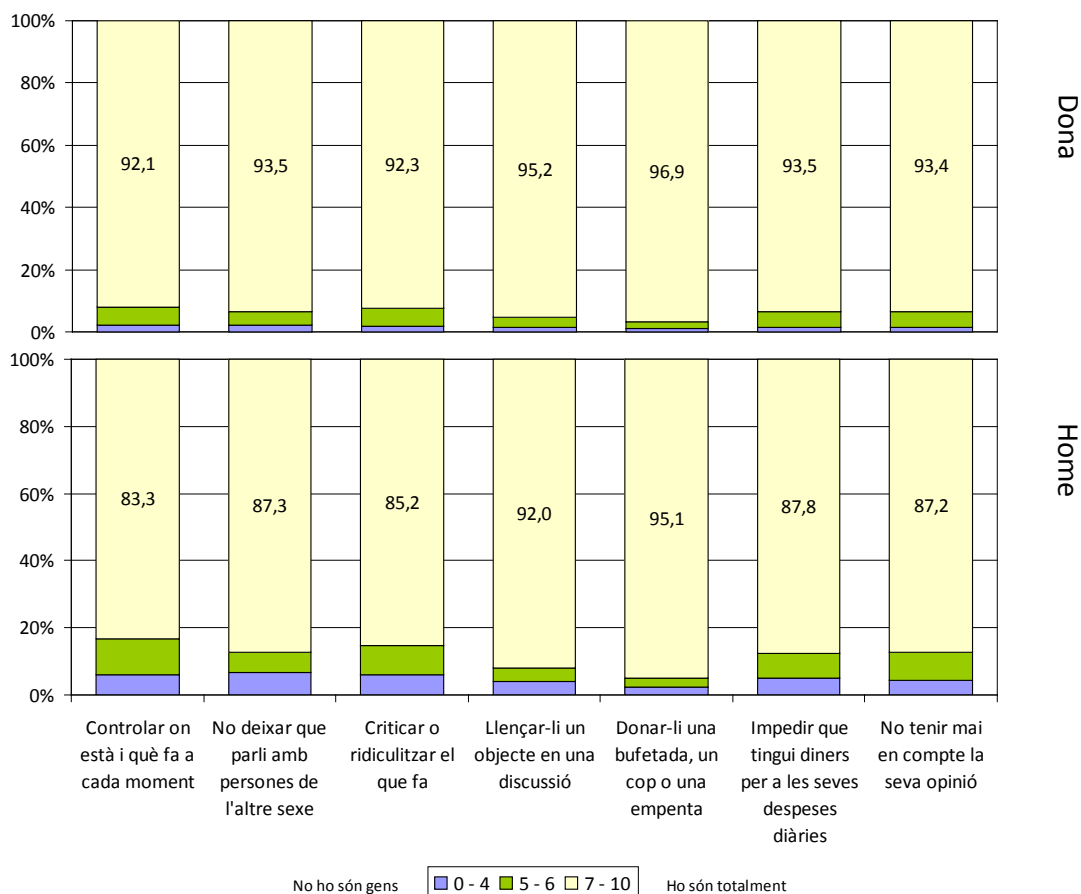
A banda de la consideració com VM com a problema, també és rellevant valorar fins a quin punt dones i homes identifiquen determinats comportaments violents com a violència masclista. Per aquest indicador només s'obtindrà informació en relació a la VM a l'àmbit de la parella.

IDENTIFICACIÓ DE LA VM COM A PROBLEMA

Comportament	Positiu 😊 Balanç: augment de 0,3 punts percentuals en la mitjana de les dones i de 0,1 punt percentual
Dada inicial (2008)	Mitjana de 9 en les dones i de 8,5 en els homes
Dada actual (2010)	Mitjana de 9,2 en les dones i de 8,6 en els homes

Mostrem les dades corresponents a les respostes de dones i homes a l'EVMC de 2010 en els següents gràfics.

Gràfic. Distribució de la identificació de comportaments com a VM, per sexe.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EVMC

S'han realitzat proves de diferències mitjanes de mostres independents per dones i homes i hem vist que en totes les frases, les diferències entre unes i altres són significatives. El grau amb que s'identifica la VM, per tant, varia en funció del sexe.

És molt rellevant també ressaltar com en les dones la no identificació (valors 0-4) és gairebé marginal, mentre que en els homes manté un cert pes, el que és preocupant.

Comptem per altra banda amb una sèrie històrica gràcies a que l'Enquesta de Seguretat Pública ha incorporat des de fa temps informació sobre aquest tema.

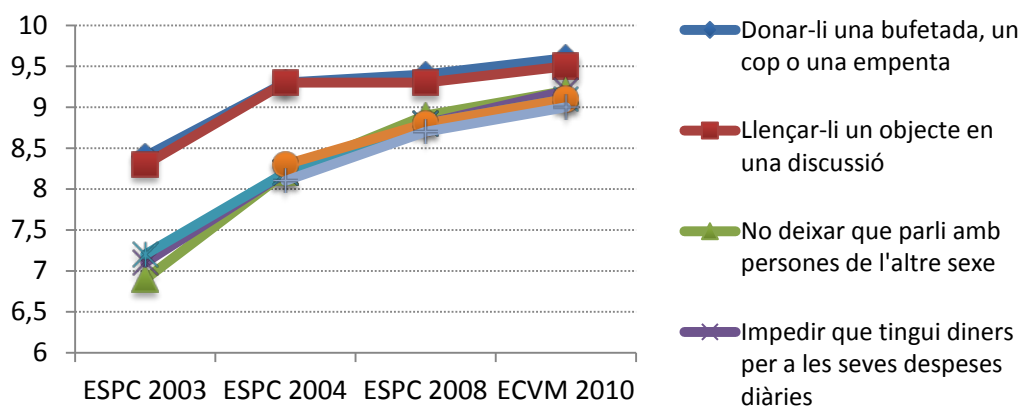
Taula. Mitjana d'identificació de comportaments com a VM, en una escala de 0 a 10

	ESPC 2003		ESPC 2004		ESPC 2008		EVMC 2010	
	D	H	D	H	D	H	D	H
Donar-li una bufetada, un cop o una empenta	8,4	8,0	9,3	9,0	9,4	9,3	9,6	9,3
Llençar-li un objecte en una discussió	8,3	7,8	9,3	9,0	9,3	8,9	9,5	9,0
No deixar que parli amb persones de l'altre sexe	6,9	6,5	8,2	7,4	8,9	8,4	9,2	8,5
Impedir que tingui diners per a les seves despeses diàries	7,1	6,5	8,2	7,6	8,8	8,2	9,2	8,5
No tenir mai en compte la seva opinió	Sd	Sd	8,3	7,5	8,8	8,3	9,1	8,5
Criticar o ridiculitzar el que fa	7,2	6,7	8,2	7,4	8,8	8,2	9,1	8,3
Controlar on està i què fa a cada moment	Sd	Sd	8,1	7,3	8,7	8,1	9,0	8,2
Mitjana	7,7	7,1	8,5	7,9	9	8,5	9,2	8,6

Font: ESPC i EVMC.

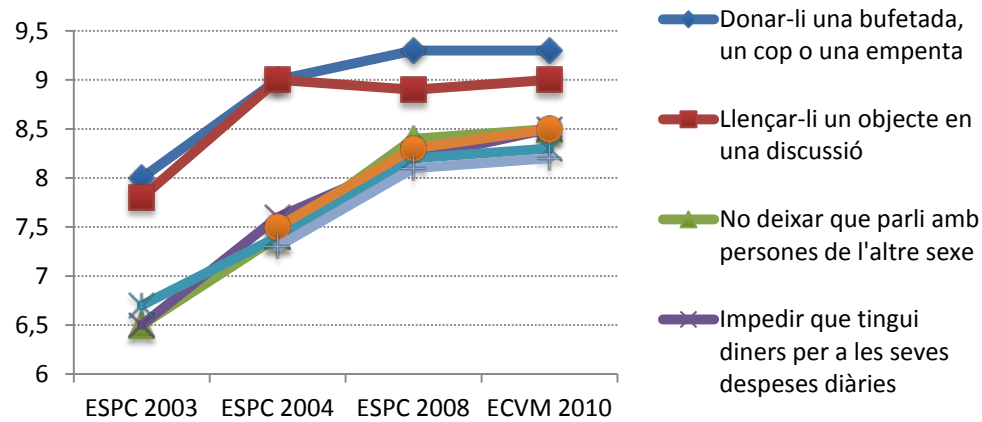
En general s'observa que al llarg dels anys s'ha anat millorant en la mitjana d'identificació de la VM tant en els homes com en les dones.

Gràfic. Evolució de la identificació de comportaments com a VM en les dones.

Font: ESPC i EVMC.

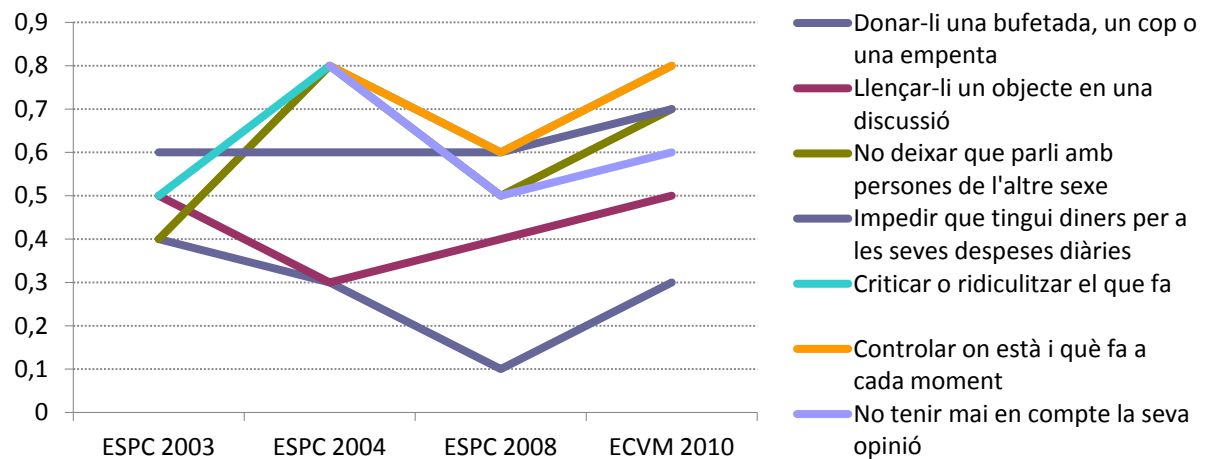
Gràfic. Evolució de la identificació de comportaments com a VM en els homes.

Font: ESPC i EVMC.

En canvi, la distància entre les mitjanes d'homes i dones no ha tingut un comportament clar de reducció.

Gràfic. Evolució de la distància entre dones i homes en la identificació de comportaments de VM

Font: ESPC i EVMC.

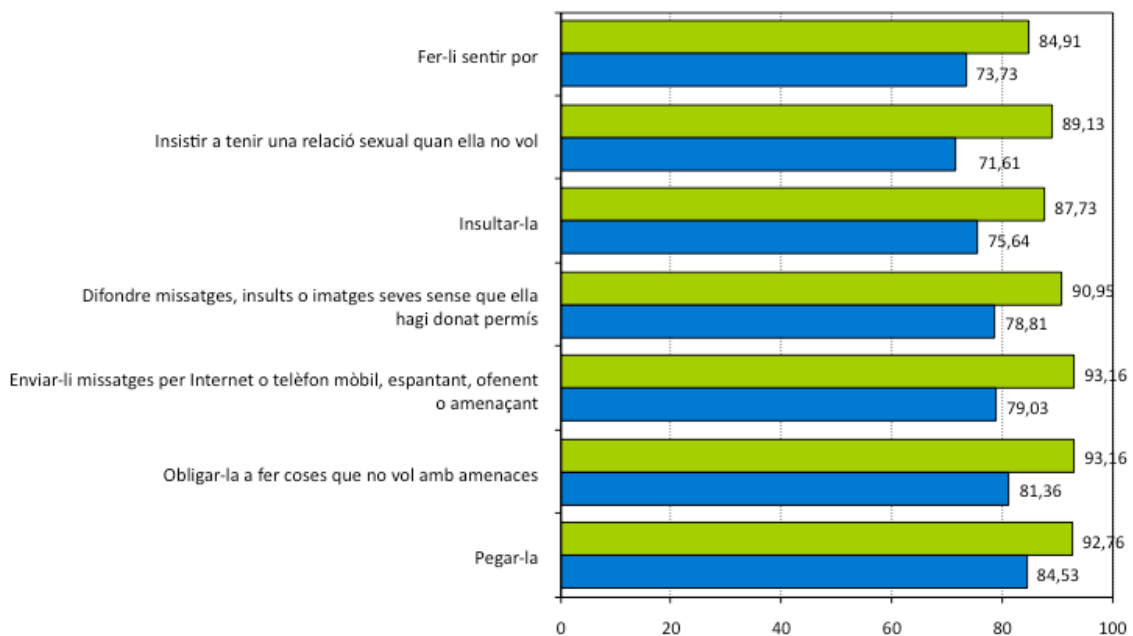
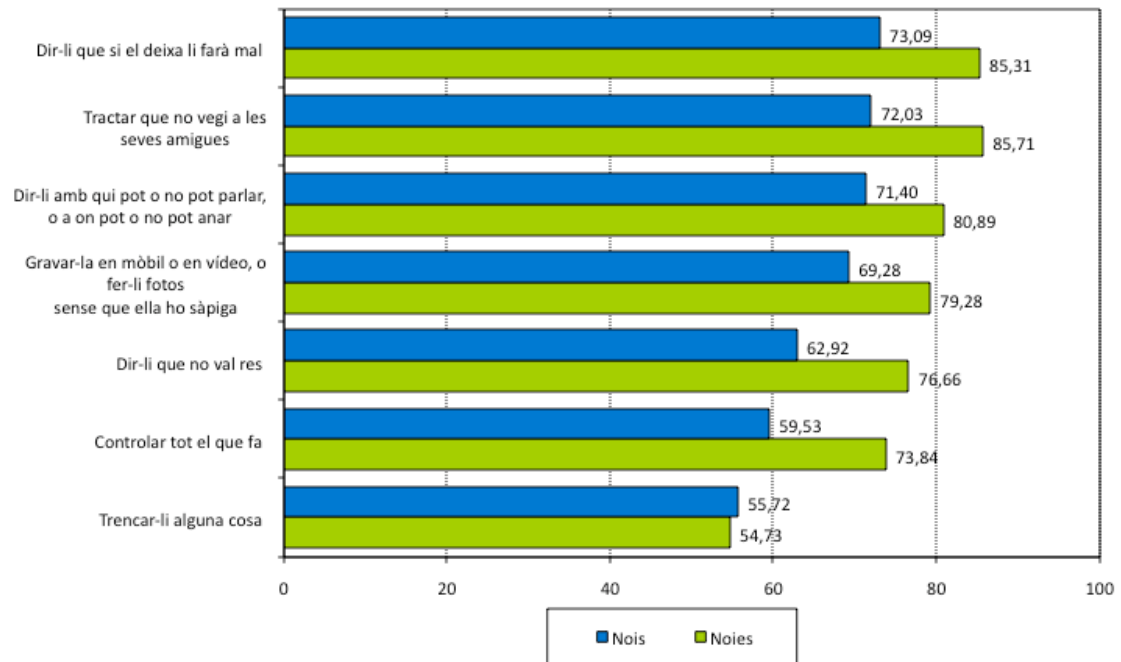
Fitxa tècnica 3.4.2

Fórmula	Identificació de la VM, per sexe
Font d'informació	EVMC

3.4.2/ B Identificació de la VM en els i les adolescents

A partir de l'enquesta realitzada a l'alumnat també podem calcular l'indicador referent a la identificació per a aquest col·lectiu.

Gràfic. Percentatge d'alumnat que estan bastant o molt d'acord en identificar determinades situacions com a VM, per sexe

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de l'Estudi sobre Igualtat i Prevenció de la Violència de Gènere. Universidad Complutense de Madrid, Ministerio de Igualdad.

En termes generals, veiem que la identificació és una mica menor que respecte les dades que tenim per adults però que també ens trobem amb una notable distància de gènere.

Cal seguir insistint, doncs, en el treball de sensibilització i reflexió que es realitza amb menors.

Fitxa tècnica 3.4.2/B

Fórmula	Percentatge d'alumnat que estan bastant o molt d'acord en identificar determinades situacions com a VM, per sexe
Font d'informació	Enquesta de l'Estudi sobre Igualtat i Prevenció de la Violència de Gènere. Universidad Complutense de Madrid, Ministerio de Igualdad

4. Conclusions i recomanacions

4.1 Sobre la visibilització de la violència masclista

El primer impacte que podem afirmar que ha generat la Llei 5/2008 és la **millora del coneixement** que es té sobre la magnitud i les expressions reals que pren la VM a Catalunya. A l'actualitat en tenim un coneixement molt més ampli i acurat.

En aquest punt l'aportació de *l'Enquesta de violència masclista a Catalunya*, impulsada pel Programa de Seguretat contra la Violència Masclista del Departament d'Interior en col·laboració amb l'Institut Català de les Dones i la Regidoria de Dones de l'Ajuntament de Barcelona, ha estat fonamental per a investigar sobre les característiques d'aquesta problemàtica i per a visibilitzar-la. No podem sinó destacar molt positivament l'esforç realitzat per tots els actors promotors en aquest sentit.

Bona part d'aquest informe d'avaluació s'ha centrat en explotar l'enquesta per a calcular una sèrie d'indicadors clau que ens proporcionen una fotografia de la situació existent l'any 2009 amb un alt grau de detall per permetrà repensar i orientar les actuacions futures. Aquesta fotografia ens mostra la gravetat del fenomen de la violència masclista a Catalunya: al llarg de la vida ha impactat gairebé a la meitat de les dones catalanes, i gairebé una quarta part en forma de violència extrema.

L'EVMC ha posat de relleu doncs les múltiples dimensions de la VM i el seu important impacte en la societat. En concret, cal destacar com ha permès visibilitzar no només la gran extensió de la problemàtica sinó també alguns aspectes més desconeguts com poden ser les violències que es donen en l'àmbit social, familiar i laboral.

En aquest sentit, la principal recomanació que podem plantejar respecte l'Enquesta de Violència Masclista de Catalunya és la necessitat de que en propers anys se'n faci una nova edició per tal de poder avaluar adequadament l'impacte social de la Llei i de les polítiques contra la violència que s'estan duent a terme.

També s'han desenvolupat diversos *sistemes específics de registre i seguiment d'informació sobre la VM* de caràcter sectorial, molts dels quals estan encara en procés d'implantació: el sistema de seguiment dels SIAD, de l'àmbit sanitari, de les dades policials, o de la Xarxa d'atenció i recuperació en serien alguns exemples. A curt termini, per tant, es comptarà també amb dades més estables i contínues sobre la matèria provinents de registres administratius, que permetran anar monitoritzant les actuacions que es vagin duent a terme i introduir-hi millores si s'escau.

Per altra banda, en alguns aspectes més concrets de la violència masclista en l'àmbit social –com per exemple la mutilació genital femenina o els matrimonis forçats– es compta també amb més dades fruit de les iniciatives desenvolupades per afrontar-les.

Tanmateix, existeixen encara **mancances** importants respecte al coneixement que es té de la VM que ens porten a plantejar algunes recomanacions:

a) Continuar incloent en la mesures del possible qüestions relatives a la VM en enquestes ja existents (com per exemple l'enquesta de salut, de seguretat, de convivència escolar, etcètera).

b) Incorporar en la mesura del possible els indicadors clau desenvolupats en aquest informe d'avaluació en el sistema de seguiment de la política de seguretat contra la violència masclista en general i en els mecanismes de seguiment de la Llei 5/2008.

c) Continuar amb la implantació efectiva a tot el territori dels diferents sistemes d'informació sectorial sobre VM que s'han mencionat anteriorment (sanitat, dades policials).

d) Revisar els sistemes d'informació i registre sectorials en relació a diversos aspectes:

- Incloure en la mesura del possible les consideracions esmentades al llarg de l'informe en relació a limitacions o possibilitats de millora de les dades.
- Valorar la possibilitat de que incorporin alguns dels indicadors o dades clau d'entre les presentades en aquesta avaluació per a valorar l'incidència de les actuacions contra la VM (en relació, per exemple, al grau de repetició de les relacions violentes a partir de dades policials o judicials, a les dades referents a les MGF o MF evitats, al grau d'acompliment de les mesures de protecció de les dones en situació de violència...).
- Reflexionar sobre l'orientació de la recollida de dades. En particular, seria interessant anar transitant des d'una dinàmica de recollir dades només sobre les actuacions i resultats de les administracions per a també copsar l'impacte d'aquestes. En aquest sentit, esmentarem a tall d'exemple que un dels indicadors que no s'ha pogut calcular, la *detecció precoç de la VM*, es centrava en captar el temps que porta una dona patint violència en el moment d'accedir als serveis. És una dada clau per a avaluar aquest impacte global de les actuacions contra la VM i per tant seria desitjable que en la mesura del possible s'incorporés aquesta variable de forma sistemàtica en els aplicatius de seguiment i/o protocols d'atenció dels diferents serveis. També seria positiu poder copsar l'efectivitat de l'atenció de cara a facilitar la sortida de la situació de VM i la recuperació de les dones afectades.
- Desenvolupar eines o mecanismes de registre i seguiment que permetin recollir dades sobre les dones ateses —en relació als diferents àmbits i tipus de violència— de forma sistemàtica, continuada i exhaustiva.

e) Caldria plantejar estratègies que permetin aprofundir en alguns aspectes específics (ja sigui realitzant una nova explotació de l'EVMC, ja sigui fent una recerca focalitzada). En ressaltarem els següents:

- La identificació i caracterització de la violència masclista en l'àmbit familiar, que per la pròpia construcció de l'enquesta no queda adequadament recollida.
- La identificació i caracterització de la violència sexual en les seves diferents expressions, tant en contextos de tràfic per a l'explotació sexual com respecte al seu impacte al llarg de la vida de les dones.
- La concreció més acurada de la prevalença de la violència masclista en els diferents territoris, el que facilitaria posteriorment poder avaluar l'equitat en els recursos que es despleguen.
- La cobertura, qualitat i adequació de l'atenció que es proporciona i la satisfacció de les dones amb aquesta.
- Els perfils i trajectòries de les dones que pateixen o han patit VM, per a identificar tant els elements de risc com els de protecció que permetin orientar millor l'assistència, així com les connexions entre les violències patides en diferents àmbits al llarg de la vida. També és clau poder captar el temps durant el que les dones pateixen la VM.
- Els perfils i trajectòries dels agressors.

e) Aprofitar totes les potencialitats de les dades que conté l'EVMC, que són molt riques i permetrien efectuar anàlisis molt rellevants per a explorar amb detall diversos aspectes de la problemàtica. En aquest sentit, seria molt positiu posar a disposició pública i/o de l'àmbit universitari de la base de dades de l'enquesta perquè es pugui avançar en aquesta creació de coneixement no només des de les institucions implicades sinó també des de grups de recerca o entitats interessades.

Per altra banda, de cara als propers anys serà fonamental poder realitzar noves edicions de l'enquesta amb una certa periodicitat per tal de poder avaluar adequadament l'impacte de les polítiques contra la VM. Tenint en compte la dificultat per a fer emergir i identificar la violència masclista, un instrument com l'EVMC és clau.

4.2 Sobre les respostes públiques a la violència masclista

Pel que fa en concret a les actuacions desenvolupades arran de la Llei per a millorar les condicions de vida de les dones que pateixen VM i de llurs fill/es, també s'han produït avanços importants a nivell de recursos, d'eines, protocols, entre d'altres iniciatives. Aquesta avaluació es centrava en avaluar l'impacte i no en valorar els resultats de les intervencions públiques, de manera que no hem entrat a recollir dades exhaustives sobre aquesta qüestió.

En canvi, els indicadors es centren en diferents aspectes de la vida de les dones (la seguretat, l'accés a l'habitatge, la salut, l'autonomia econòmica, etc.) que es corresponen amb els diferents drets reconeguts per la Llei. Lògicament, enfront d'un problema tant estès i arrelat com la violència masclista, caldrà un esforç molt important

i sostingut en el temps perquè aquests indicadors d'impacte puguin mostrar canvis significatius.

Així doncs, el que hem pogut captar en aquesta dimensió és que tot i els esforços realitzats falta encara una gran dedicació de recursos molt major en aquesta matèria. Caldria consolidar i ampliar els serveis que es proporcionen actualment, garantint el compromís i la coordinació de totes les institucions i agents implicats.

La cobertura dels diferents serveis existents que hem pogut estimar (indicadors 1.3.1 i 1.3.1/B) és extremadament baixa. Fins i tot si l'estimem només en relació a la prevalença de la violència extrema, en cap dels serveis s'arriba a atendre ni a la meitat de les dones afectades.

Pel que fa al tipus d'atenció que es proporciona, si bé aquesta avaluació no s'ha centrat específicament a aprofundir en la valoració de la cobertura dels serveis, sí que cal destacar que és preocupant detectar el baix accés que tenen les dones als recursos específics d'informació i assistència en matèria de VM, així com les dificultats que es poden trobar els serveis més orientats a la recuperació a mig i llarg termini per a cobrir les grans necessitats que ens mostren les dades de victimització de l'EVMC. Aquests serveis i eines d'intervenció, que permeten no només atendre puntualment una situació de violència sinó també incidir en les seqüeles emocionals i psicològiques que genera la violència masclista en les dones, són fonamentals en els processos de recuperació i de prevenció de la repetició de la VM i s'haurien de seguir promovent.

Aquesta realitat ens porta a plantejar algunes **recomanacions** concretes de millora:

a) En primer lloc cal efectuar una anàlisi més acurada de la cobertura dels recursos que resolgui els diversos dubtes plantejats en els apartats corresponents i que permeti en la mesura del possible també tenir la informació territorialitzada. En concret seria necessari poder valorar la cobertura que globalment s'està donant en conjunt, incorporant també a recursos proporcionats per entitats socials o ens local.

Per a poder avaluar realment l'impacte de la Llei 5/2008 és fonamental seguir identificant i valorant a qui s'està atenent, fins a quin punt s'està deixant a persones sense accés als serveis que necessiten, i quin és el camí que manca recórrer, identificant els punts forts i febles de l'atenció que es proporciona.

b) És necessari valorar i revisar si s'està donant resposta adequadament als diferents àmbits i tipus de violència. Les dades amb què comptem apunten a que tot i ser insuficient, és la VM a l'àmbit de la parella la que sembla que comporta un accés en major mesura als serveis vinculats amb la Llei.

Aquesta focalització es pot deure per una banda a que les pròpies dones no coneixen ni identifiquen els recursos existents en relació a problemàtiques que no estan estrictament relacionades amb la parella, i en conseqüència seria necessari establir estratègies específiques per a resoldre aquest desconeixement. Per una altra banda, però, també pot succeir que els recursos existents estiguin massa focalitzats en la

parella i necessitin repensar i ampliar els seus àmbits d'actuació. En qualsevol cas, és una qüestió clau sobre la que caldria incidir.

c) Cal seguir desenvolupant sistemes de detecció que permetin proporcionar una atenció específica per a les dones que han patit violència. En el cas dels serveis generalistes com la sanitat, la policia o la justícia, el fet que es detectin en un grau baix no treu que possiblement hi hagi un col·lectiu de dones en situació de VM que sí que hi han accedit però no siguin comptabilitzades *en tant que víctimes de violència masclista*. El fet de que es doni aquesta identificació, però, és fonamental ja que permet detectar la problemàtica, donar resposta a les necessitats d'atenció específica i derivar quan s'escaigui.

d) És necessari continuar incidint en la formació dels i les professionals, no només dels directament implicats, i en garantir que totes les entitats implicades – departaments, institucions, etc.– comptin almenys amb un referent capaç de comprendre la VM i d'identificar en quins àmbits la seva unitat pot contribuir a afrontar-lo.

4.3 Sobre els canvis en les percepcions, creences i actituds

Al llarg de tot l'informe molts dels indicadors apunten al caràcter estructural i persistent de la violència masclista, tant pel que fa a la victimització com a les actituds, opinions i creences que la sostenen i reproduïxen. El camp més simbòlic i cultural és com sabem especialment resistent al canvi, necessita un esforç específic, sostingut i intens per a poder produir-hi transformacions efectives.

En aquest punt, tot i que s'hi han desplegat nombroses i diverses iniciatives i s'ha avançat en la identificació i visibilització de la VM, manca encara molt per fer.

A nivell de les recomanacions, de cara a la prevenció voldríem destacar la importància crucial que pren la *intervenció en l'àmbit educatiu i comunitari*⁴⁰, donades les dades preocupants que hem presentat anteriorment que mostren que no és un fenomen que hagi de desaparèixer per sí sol i apunten a que els avanços assolits són encara insuficients.

Seria molt necessari consolidar i ampliar l'aposta per la coeducació i la prevenció de la VM a l'escola (formació a professionals, projecte de coeducació, activitats dirigides a l'alumnat) i estendre-la a tota la comunitat educativa (família, lleure, esport, educació no formal...) ja sigui la vinculada amb la infància com amb joves i adolescents.

Per altra banda, per tal d'avançar en la prevenció i el canvi de conductes, en la mesura del possible seria també positiu aconseguir informació sobre la situació en adolescents i joves, ja sigui recollint per edat algunes de les dades referents a l'atenció que es

⁴⁰ Entenem per l'àmbit educatiu i comunitari aquells àmbits on els infants, adolescents i joves reben formació i educació (família, escola, el lleure educatiu, l'esport, la cultura, etc.).

proporciona a les dones en situació de violència, ja sigui realitzant una explotació específica per edat d'aspectes concrets de l'EVMC.

Finalment, també respecte la sensibilització i el coneixement sobre la VM per part de la *societat en general* continua sent necessari insistir en que es conegui adequadament aquesta problemàtica i els diferents àmbits on s'expressa i es sigui conscient de la seva gravetat i extensió. Seria positiu anar monitoritzant aquestes percepcions periòdicament, per exemple introduint alguna pregunta al respecte en enquestes d'opinions i valors ja existents (com per exemple als baròmetres d'opinió del Centre d'Estudis d'Opinió).

4.4 Reflexions generals

A nivell general, un dels principals impactes que ha generat la Llei 5/2008 prové de com aquesta formula el mateix concepte de violència masclista. Les definicions que planteja la Llei han portat a una ampliació del concepte que permet visibilitzar –i per tant també afrontar– les violències masclistes de diferents tipus i que es donen en diversos àmbits, copsant millor el seu caràcter estructural, multidimensional i complexe.

A l'hora de desplegar la Llei, no obstant, sovint ha predominat una visió més centrada en la VM en la parella que no incorpora de forma prou sistemàtica les especificitats de la VM que es dona a altres àmbits. Caldria per tant reforçar **l'afrontament de tots els tipus de violència**, donant una major entitat a la violència més enllà de la parella en tots els agents implicats, per a que desenvolupant també mecanismes i eines que permetin detectar-la i abordar-la.

Seguint amb aquesta línia, caldria reflexionar amb major deteniment sobre **l'impacte en els infants i adolescents de la violència masclista**. No només perquè en moltes ocasions els fills i filles en són víctimes directes, sinó també perquè en la mesura que es socialitzen en entorns on es viu VM poder incidir en aquest col·lectiu és clau per a prevenir i trencar el cicle de la violència de cara al futur. En aquesta sentit, per a valorar adequadament l'impacte de la VM a la societat, no podem deixar de considerar el seu efecte en els infants.

A nivell dels sistemes d'informació sobre la VM, però, per diverses raons es produeixen algunes confusions respecte a com se'ls hauria d'incloure que poden tenir com a conseqüència que no es visibilitzin les seves necessitats, que no accedeixin a serveis o que s'estigui subestimant l'impacte real de la VM⁴¹.

El que pot quedar fora del focus, per exemple, és el vincle de la victimització dels infants amb els mecanismes i causes de la violència masclista: tot sovint els menors – independentment de si són nens o nenes– són víctimes *en el marc* d'una situació de violència en la parella i/o a causa d'ella. De forma habitual els fills i filles es veuen

⁴¹ A l'apartat dedicat a la taxa de mortalitat desenvolupem amb major extensió el debat al voltant dels infants.

afectats de forma directa o indirecta, sovint com a eina per a infringir un dany o pressionar a la dona que pateix violència. El fet de comptar-los directament com a VM en la família o com a violència domèstica pot fer difícil de detectar i abordar la causa principal de la violència; o bé directament pot invisibilitzar que també en són víctimes, com seria el cas, per exemple d'infants víctimes del seu pare, que passen a ser considerats sempre violència domèstica quan probablement en molts casos el que hi ha és una situació de violència en la parella subjacent que es podria investigar i connectar si s'escau. La normativa actual (Codi penal) i per tant les rutines policials i judicials no registren directament aquesta afectació dels fills i filles també com a víctimes de VM en la parella, i per tant hi ha el perill de que aquest component de VM s'invisibilitzi.

Això pot portar a que es dificulti l'accés als serveis per part d'aquests menors, a que es pugui estar intervenint de forma inadequada o bé no aprofitant suficientment les economies d'escala dels serveis i eines ja desplegadas per a combatre la VM. En qualsevol cas, la qüestió de com identificar l'afectació dels fills i filles és confusa i caldria obrir un debat sobre com s'hauria d'abordar.

5. Bibliografia consultada

- AAVV (2006) Mutilació Genital Femenina: prevenció i atenció, Institut Català de la Salut.
- Blasco, Jaume, i Casado, David (2009) Guia pràctica 5. Avaluació d'impacte. Col·lecció Ivàlua de guies pràctiques sobre avaluació de polítiques públiques. Institut Català d'Avaluació de Polítiques Públiques, Barcelona. Disponible a: http://www.ivalua.cat/documents/1/01_03_2010_11_33_12_Guia5_Impacte_Setembre2009_revfeb2010_massavermella.pdf
- Calvet, Gemma i Corcoy, Mirentxu (dir.) (2010) Avaluació i impacte de les respostes penals al fenomen de la violència de gènere a Catalunya (2007-2008), Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada del Departament de Justícia, Barcelona. Disponible a: http://www20.gencat.cat/docs/Justicia/Documents/SC_1_085_10.pdf
- Comisión mixta de los derechos de la mujer y de la igualdad de oportunidades (2007) Informe de la ponencia sobre la prostitución en nuestro país (154/9). Aprobada en sesión de la ponencia de 13 de marzo de 2007. Cortes Generales.
- Díaz-Aguado, M. J., i Carbajal, M. I (2011) Igualdad y Prevención de la Violencia de Género en la Adolescencia. Ministerio de Sanidad, Política Social e igualdad, Madrid
- FMP (?) Trata de mujeres con fines de explotación sexual en España (estudio exploratorio). Fundación de mujeres progresistas
- García, E. (2009) La evaluación de la política estatal de lucha contra la violencia de género en España, a SEE-valoración, Revista de la Sociedad Española de Evaluación nº 9, noviembre de 2009.
- Instituto de la Mujer (2006) III Macroencuesta sobre la violencia contra las mujeres. Informe de resultados. Estudio realizado por SIGMA DOS, S.A. para el Instituto de la Mujer. Disponible a: <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/stats/gender/vaw/surveys/Spain/publication.pdf>
- Instituto Universitario para el Estudio de la Violencia-ICRS (2010) Mujeres asesinadas por su pareja 2000-09" de l'Institut Universitari para el Estudi de la Violència-ICRS, Valencia.
- Observatorio estatal de violencia sobre la mujer (2009) II Informe anual de l'Observatori estatal de violència sobre la dona de 2009. MTAS, Madrid.
- Observatorio estatal de violencia sobre la mujer (2010) III Informe anual de l'Observatori estatal de violència sobre la dona de 2009. MTAS, Madrid.

Vásquez M. del R., "Mutilació genital femenina" a II Jornades Internacionals sobre Gènere, Seguretat Pública, i Violència Masclista, organitzades pel Programa de Seguretat contra la Violència Masclista del Departament d'Interior. Barcelona, 28 i 29 de juny de 2010).